

فلسفہ اسلامیہ دن

ایکنچی جزء

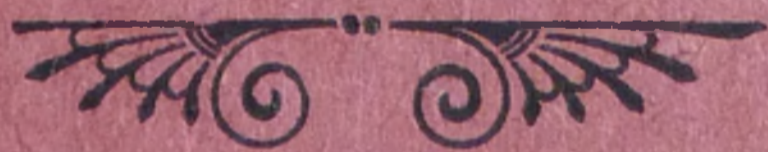
فلسفہ الخصال

اسلام دیندینک چن وحق دین الہی ایکانفی بلایم دیگان
هر کشیکه کیره کلی کتابدر.

مؤلفی

مدرسہ عالیہ مدرس لرندن ضیاءالدين السکمالی

حقوق الطبع مؤلفکے عائد.

اوفاء، «شرق» مطبعہ سسی.

ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФИЯ

Товарищества «КАРИМОВЪ, ХУСАИНОВЪ и КО»

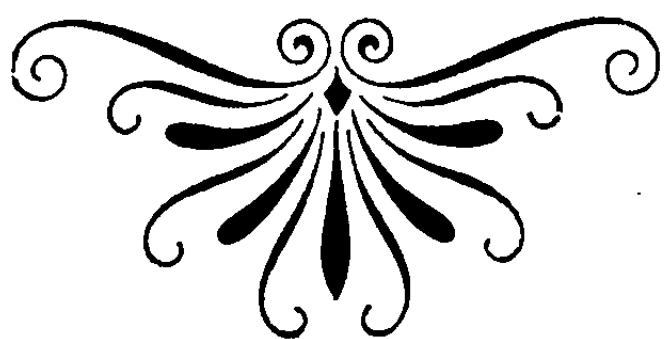
УФА.

1911 г.

صەھىفە	فەرست
۵	وحى الھى
۹	وحى دورلىرى
۱۲	وحى لارڭ ترقىياتى
۱۳	محمد ئەمگە وھىنىڭ كىفەتلىرى
۱۸	رسول اللھ افندەزڭ وھىيەنە مشھور شېھە
۲۵	محمد ئەمگە كلكان وھىنىڭ الھى اولووى
۲۸	وحى الھىلەر
۳۰	قران كرەم
۳۱	« كىفەت نەزولى »
۳۴	قران كرەمك آزلەبغنە اينووى
قولمەزدەغى قران كرەمك رسولمەزگە اينگان	
۳۷	قران اولووى
۴۲	جەم قران
۴۵	نشر قران
۴۸	قران آيتلىرى وسورەلەر آرسەندە تەرتىپلەر
۵۲	قران، قەسە وتارىخلەر وتكرار آيتلەر
۵۴ - ۶۹	قران كرەم، نە ايچون اللھ كلاميدر
۶۹	قران اللھ سوزى اولوچلىقغە ۲ - ۳ نچى دلىل

صحيّفه	فهرست
۷۰	قرآن الله كلامى اولوچلىقغه ۴ نچى دليل
۷۱	قرآن نىڭ كىلاچكىدىن خىبر وىرووى
۷۹	قرآن الله كلامى اولوويغى ۵ نچى دليل
۸۰	» » ۶-۷ نچى دليل
۸۲	» » ۸-۹ نچى دليل
۹۰	قرآن كورىم نىندىن اين قانۇنلاردىن بىخىت ايلە باشلامىش
	قرآن نىچىك بىتون كىشىلىك دىنياسىغىنە يارارلىق
۹۵	قانۇن عەومىدىر؟
۹۹	قرآن وعقل
۱۰۱	قرآن وعلم
۱۰۴	قرآن وقوانىن طبعىيە
۱۰۵	قرآن وترقىيات
۱۰۸	قرآن وعەوم قارىنداشلىك
۱۱۰	قرآن مىڭگو ياشايەچىك قانۇنمى؟
۱۱۲	قرآن دىن صۇڭ ياڭا بىر دىنگە احتىياج وارمى؟
۱۱۶	رسالت ونبوت
۱۲۳	رسوللىك امر مەمكىنمى؟
۱۲۵	نە ايچون ھر كىشى پىغەمبەر ايدىلمەكان؟

صھيفه	فھر سھت
۱۸۸	دین عمومینى تطبیقغه قویارغه نه ایچون عرب ملنى اختیار ایلامش؟
۱۹۰	دین عمومینگه عرب تلى اختیار ایملوی
۱۹۱	دین عمومی، ترجمه و باشقه ملتار
۱۹۳	کشیلک دنیا سیننه نه ایچون دین عمومی صوڭ کلمش؟
۱۹۷	محمدعه مڭ پیغمبر لگی
۲۱۹	نه ایچون یا ڭادن پیغمبر کیلوگه احتیاج یوق؟

ضياء الدين الكمالى

فلسفۀ اسلاميه دن

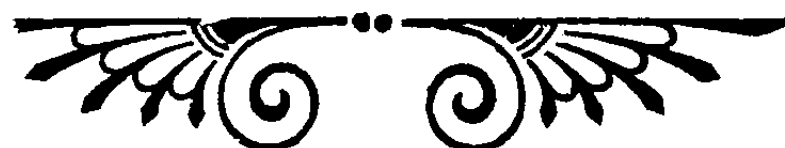
ايکنچى جزء

فلسفۀ اعتقاديه

مؤلفنڭ مھرى اولماغان نسخه ساخته در.

حقوق الطبع مؤلفنڭك عائد.

اؤفا، «شرق» مطبعهسى.

У Ф А,

Элект.-типогр. „ВОСТОЧНАЯ ПЕЧАТЬ“

1911 года.

مؤلف طرفىدىن:

افندىلر!

بۇنىڭ ئىككى «فەلسەفە ئىسلامىيە» كىتابخانا سىنى: «فەلسەفە
ئىتىقادىيە»، «ئاللاھ ئىتتىپاقى»، «فەلسەفە ئىبادات» نام ئىتتىپاقى
نەشر ئىتتىپاقى. ھېچ بىر كىشىنىڭ خاتىرىسى رىئايە ئىتتىپاقىغا
ھەقىقەت نامىنى يازدىغىنىدىن ئىستىسنا قىيامەت قورسى: «دەھرى،
كافىر، زىننىيە، دىنسىز، پىر ئىتتىپاقى» دېگەن ئىتتىپاقى،
ئۆزىگە يە يەنى يەنى يەنى. لېكىن بۇ يەنى ئىتتىپاقىغا
ھېچ بىر مەنىسى يەنى. سادىق قەلبىم ھەقىقەت ئىتتىپاقىغا
بىر قەتئىيەت ئىتتىپاقىغا ھېچ بىر كىشىنىڭ ئىتتىپاقىغا
ئۆزىگە يەنى يەنى يەنى. ئىتتىپاقىغا قوت قەلبىمغا چالغۇسى
كۆرۈنۈشىدىكى ھەقىقەت ئىتتىپاقىغا دائىم ئىتتىپاقىغا. مادام كە
ھەقىقەتتىكى بولمىشىم، شۇنداقلا ھەقىقەت ئىتتىپاقىغا
دوام ئىتتىپاقىغا. ئىتتىپاقىغا بىر قەتئىيەت ئىتتىپاقىغا
ئىتتىپاقىغا ئىتتىپاقىغا ۲-نەچچە ئىتتىپاقىغا. ئىتتىپاقىغا،
شۇنداقلا ئىتتىپاقىغا كىتابلىرىم. ئىتتىپاقىغا، ئىتتىپاقىغا
ئىتتىپاقىغا ھەقىقەت ئىتتىپاقىغا بىر قەتئىيەت ئىتتىپاقىغا
ئىتتىپاقىغا ئىتتىپاقىغا ئىتتىپاقىغا. ئىتتىپاقىغا
ئىتتىپاقىغا ئىتتىپاقىغا ئىتتىپاقىغا ئىتتىپاقىغا.

ضىيائەلدىن ئىككىمەلى
ئۆفە.

۱۹۱۱
۵ آۋغۇست

آفسئریه ژینگریه مملکتند، بوداپشت شهر ندهگی
پرافیصور موسیو وامبری جنابلری طرفندن کندو آللریله
یازوب اوز اسمه کوندرمش مکتوبلری: (عینا *)

فضیلتلو افندم حضرقلری!

فلسفه اعتقادیه نامند اولان کتابگزی حسیات شکرا-
غیه ایله آلدیم ودر حال مطالعهسنه مباشرت اییلادم. طو-
غریسنی سویلهیم مضموننن چ-وق مسرور اولمش اییم
چونکی کوره یورم که اسلامیتی شمیکلی اڭ بیوک مضر-
تندن یعنی تعصب بلسندن قورتولاچق یولندهدر واقعا
بو وقته دکین دین مبین محمدی منبع علوم وفنون اول-
بیلدیکی اکثریافرنڭ علما طرفندن اثبات اولنمشدر.
مسلمانلر کندیلری بویولده هیدچ ج-هک وغیرت
کوسترمیلر حالبوکه کونشندن اشکار حقیقتی ابراز
ایتمزلسه مؤمن بهی قولایلقله بولغماز ایشته بوسبجبدن
سزه تبریک وتهنیه ایلم.
ان شاء اه اثرگزی
اتمام واکهال ایتمهکه میسر اولهچقسکز افندم.

خلوص مخصوص ایله محبکز

وامبری

بوداپشت کانون ثانی ۷ ۱۹۱۱

(* بومکتوبی درج ایدووم افتخار ایچون دکل؛ بلکه ۲۰ نچی عمده اوروپا
عالمترینڭ دین اسلامه اولان نظرلری تاریخه قید ایدلسون ایچوندر. ض. ک.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَحی الہی

وَحی عہومی، خصوصی

عالمدہ گی بارچہ نرسہلر عہومی بر قہوہ^۶ تسخریہ آستینہ آلتغانلر. صوڭ درجہ انتظام ایله دفع وجذب قابونلری اوزرہ توزلکانلر. شول قانونلریلہ بتون حیات تاهین ایدلکان. بز اوزمزڭ یاشاکان بیرمزگہ قاراساق، بارچہ جانلیلر و اوسمەرلر همان شول قانون بوینچہ سلسلہ لرنی صاقلاب بارلق دنیا سندنه یاشایلر. حیاتلرینہ فائده لی نرسه گہ یاناشه لر، اوزلرینہ طارطوب آلالر (جذب

ايدەلەر). اما حياتلار يىنە ضرر و ويررلىك نرسەدن اور كە-
 لەر، هم دفع ايدەلەر. ياڭا طوغان بالالار ايمچك ازلايلەر،
 يومر قەلر ندىن ياڭا غىنە چقغان بەسكەلەر، صولردە يوزە
 باشلايلەر. چبشلا يومر قەلر ندىن چقىدىغى كېى دشانلار ندىن
 قاچەلەر، اشارغە ازلايلەر . . . بال قورتلەر، اورما كوچلەر،
 حتى سيزو قوئلرى باردە تمام اولمغانلار بيلە اوزلر يىنە
 فائىدەلى نرسەنى جنب و ضررلى نرسەنى دفع ايتدىكلرى
 بارچەمزك كوز آلدىندەدر. بتون كشىلك دنيا سىدە شول
 قانون اوزرە دور سورەدر. مونە هر بر سل-سلەدەگى بو
 حاللار طبيعت كتابىدىن آلنەش درسلردەر. ايشتە بتون
 طبيعتدە قويلەش بو درس عەومى (يعنى قانون) جناب
 حُكْمُ بتون عالمگە قويلەش وحى عەومىسىلەر.

بتون كشىلەر فائىدەلانە آلورلىق آلات و قوراللار يا
 صاو يا كە طبيعتدەگى باشرون قانونلارنى آچو، بعض
 عقللرگە نصيب اولدىغى بارچەمزە معلومدر. شولا يوق
 بعض بر عالملر اولەنار يا كە حيوانلر ك حاللارنى تفتيش
 ايدەرك، حفظ صحت يا كە طب جەتندىن كشىلر ك حيات
 جسدانىلر يىنە تعلقلى بيوك قانونلار طابەلەر؛ بونك ابلە
 خلقلارنى اولم قرغناقندىن صاقايلەر. دها بلمەم نە قدرى
 بيوك اسرار طبيعە و حقيقتلرى آچدىقلىرى بلىكلەر

ایشته بونلر هر قایوسی الله تعالی نك بئده لرینگ عقل لرینه
 هبه ایتمش الهاملریدر. شرفك کبی کشیلرک جانلرینی
 تزکیه و اصلاح ایدرک سعادت دنیاویه و اخر اویه گه ایر
 شدر دای قانونلرنی کشف ایدر بعض بر الوغ جانلی و
 صافی کوکللی، ذات محترم لره الهام ایدلمشدر. ایشته بو
 ایسه پیغمبرلر و رسوللره نصیب اولمش وحی خصوصیدر.
 بعض بر اولر، وحینك معناسنی آثلامادیغندن انکار
 ایتمشدر، اعتراض لر فلانلر قیللمشدر. لکن، بونداین
 کشیلرگه وضعیف بر شبهه لرگه قاراب وحی گه انکار قیلور.
 غه اورن یوقدر؛ چونکه عالمده بک کوب نرسه لر وار.
 که، حقیقت و کنه نی همان بلوب بته آلمایمز (مثلا: تهنمز
 دهگی جانمز، لکن جانمزك بار لغینه شبهه ایتمه-پورز).
 هم بک کوب قانونلر و نرسه لر وار که، کوزلرمز ایله
 کورمه کانده عقل لرمز بیک چیتسنه و محال گه حسابلایدر،
 فقط، عقلمز استبعاد ایدر دییب انکار قیلور غه حقمز یو.
 ندر. *) مثلا «صو ایچندن اوت (آتش) چغا» دیساک بو.
 رن چاقلرده بتون کشیلر حیران قالورلر ایسی. «احدق سن نی

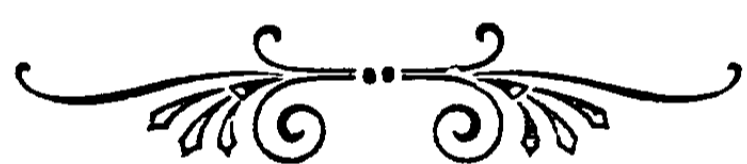
(*) ۱۴۳۶ نچی ییل لرده گوتمبرغ باصمه صناعتنی میدانه کتبیروب کتساب
 مقدس باصوب «پاریژ» شهرینه ایدوب نسخه سنی اون آلطونغه ساتمش. فرانسوزلر بو-
 نی کوروب «بو صحر قوتیله یاسالغاندر» دیکانلر. قزل بویا ولی حرفلری کورکاج «بو
 سی شیطان قانیله یازلمشدر» دیکانلر. اوروپانك حالینه دوشونمه لی! دیمک باصمه یا-
 زونی محال دیکانلر.

سويلايسين، صو ايله اوت، برس برس پينه ضددر، ايكن
 ضدك برگه ييلوي مكن دگلدر؛ بس صودن اوتك چغو-
 يده مكن دگلدر» ديو ضعيف بر منطقي دليل لريله قار-
 شى طور لر ايدى. لکن حاضرده ياشنك بولطلر ايچندن
 چقد يغنى، بوزلى صو ايچنده اليكترىك طوپلانديغنى كو
 ركاچدن بوڭا انكار قيلغان كشي بيدله يوقدر. شولا يوق
 «اوستال اوستنك تيمردن اولغان بر طور به وتوبنك كوچك
 بر صوندىق كبي نرسه (فونوغراف*) جر وشعرلر سويلاي،
 خلقلرغه اوڭنلرده ايتده» ديسهك، «سن مجنون ايكافسن»،
 ديورلر ايدى. يوق «اول قورالغه آندە بر كشي جرلا-
 غان، شول كشينك طاوشنى بزلره نقل ايتده» ديساك،
 بزيك بورنغى عمر بوينه ايسگى حكمت ومنطقلر ايله
 باشلرنى چرتكان علامه لرمز: «افندم! يوقنى سويلايسن،
 طاوشلر اعراضن، اعراض زمانينغه باقى دگل» ديب
 اور شوشرغه كرش-مزلرم ايدى؟ بلكه يازوچيسه اول
 اور شولرنى ايشدووينه كوب زمانلر دكل ئهلى. شولا يوق
 مڭلرچه چاقرم يراقلقدن ايكي كشي برس برسيله سويلا-
 شه، فقط آرهلرنده برگنه تيمرچبق وار (تيليفون**) يا كه

(* فونوغراف اديسون طرفندن ميدانه كيترلمشدر.

** تيليفون ۱۹ نچى عصرده ميدانه چقارلمشدر. خطايدە «ثوم- تسين» اسميله
 كوبدن تيليفونك اولديغى، ررايت ايديلهدر.

ھېچ بىر تېھىر چېقىسزوق (تېلىفون) سويلاشەلەر، او -
 راملردە فنارلەر، ھېچ شىپى فلان ايلە اوت تورتماينچە،
 اوز آلدينە قابونەلەر، آى كېك بالقوب كېدەلەر، بىئون
 شەر اوستلرى جاب ياقطى اولام ديساك بورونلردە
 صوڭ درجە استبعاد ايدەرلەر ايدى. فقط، بو كوندە بو -
 نلر عادتى بىر اش منزلندەدر. مونه وحى دە شونلڭ كېيدەر،
 بىزلك عقللرمزك ايرىشما دىكەنن انكار قىلورغە حق - مز
 يوقدر. علوم و معارفك دائرەلرى كېڭايىكان صوڭندە بلكە
 عادى بىر نرسە كېك ايدىدە آڭلارلەر.

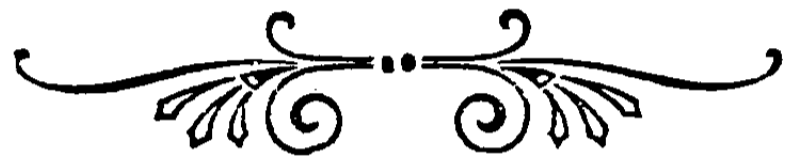
وحى دورلرى و ترقى ايدولرى.

طبيعەت دنيا سندنە اولان ھەر نرسە اڭ كوچك و بسىط
 رەوشلى باشلانەدر. شول طبيعەت ايجندە ويىر يوزندەگى
 كشىلرنى تربىيە ايدەر ايجون كلكان اسرار كونىدەن عبا -
 رت اولان وحى دە غايت بسىط درجە دە باشلانوب كشىلرلك
 احتياچارى چامە سندنە آقرنلق ايلە گىنە ميدانە كمشدر.
 كشىلر طبيعەت و فطرت لرىنە قاراغاندە دىن سز ياشاي
 آلمايە چقارندن كشىلك دنيا سى ميدانە كلىكى كېى وحى

سز طور مەمشدر. لىكن حاضرگىنە سويلادىكم كىك بك
 آقرىلق ايله كىفە ترقى ابدە كەمشدر. تارىخ جەتتىن
 قارەساق، بورىغى پىغەبەرلەرە وحى بك سىراك گنە هم بك
 آزغىنە كەمشدر. وحى لىر واسطەسىلە توزىلگان قانۇنلار.
 دە بك آزغىنە، شرىعت لىرى بىك طار، كوزگە كورنىكان
 مثال لىر آرقلىغىنە حسى روشدەگىنە اولەمشدر. بو الھام
 ووحى لىردە كوبرەك چاقىدە اويقولۇردە توشلار آرقلىغىنە يا.
 كە كوئىل لىرگە توشكان اشارەلەر، رمز لىر آرقلىغىنە حاصل
 اولەمشدر. وحىنىڭ بو دورىنە «دور ابتىدائى» يا كە «دور
 رمز» دىيىب ايتلور. حسى روشدە ايتىكاندە وحى بو مە.
 تىددە يا ئاغىنە چاپىلگان اورلق يا كە يا ئاغىنە او طر.
 طىلغان گول مىزلىندەدر. بىر آز زمانلاردىن صوك ووحى لىر
 جىسمانى وحسى روشدە هم اويافىدە كەمشدر. بعض پىغەبەر
 لىرە غائىبىن طاوشلار ايشىدەلە، قايولرىنە بىوك طاغىلر با.
 شىدە منارە كىك كوتارلىگان بولط اىچىندە سوزلار ايشىدەلە،
 بعض لىرىندە كوكارچىن قىيافىدە تىجىم ايدىلە. ايشىدە بو
 وحىنىڭ اىكنچى دورى اولوب بوئا «دور رشى» يا كە
 «دور حسى و جىسمانى» دىلور. كوپا كە چاپلىكان اورلق
 يا كە او طر تىلغان گول اوسوب چاپكە آتارغە حاضرلەنىكان
 زمانى كىكدەر.

كشىلارڭ عقل لىرى كاملاشوب، فكر لىرى كىتايە باشلا-
 غاچىن تىلىم لىر (اوغرە تولىر) حىس رەوشە گنە اوامالدىر،
 بىلكە عقلى ومعنوى بىر شىكل آلدىغى بارچە مزە معلومدىر.
 مونە شونىڭ اىچوندا جناب حق تعالى حضرتلىرى بىنىللىرىنى
 تمام عقل وادرا كلرى نىسبىتىدە تىرىپە ايتىمشىر. بىس كىشى
 لىرگە عقل وادرا كلرى تىرقى ايتىدىكى دور دە وحى لىر
 صرف روحانى ومعنوى مرتبە يە كىتورلىمشىر. طاوشىز طىنىسز،
 بىوك طاغ باشلىرىنە منارگە احتىياجىسز، صرف عقلى ورو-
 حانى صورتە كىشىلەر: الوغ جانلى ذاتلارڭ روحانى كو-
 چلىرى آرتىرلىش، عقل قوتلىرى بىلىنلاندىرلىش، قوۋە
 ملكوتىەلىرى قوۋە جسمانىەلىرىنە غلبە ايتىدىرلىش حالە
 صرف روحانى حىثىتچە صافى كوڭللىرىنە اوگرە تىلمىشىر.
 ايشىتە وحىنىڭ بو مرتبەسى، اورلىقلارڭ چاچكە آطوب يەش
 وىردىكى، گوللارڭ دە چاچكە آطوب وىپىر يوزىنە نور لىر
 چاچدىكى مىزلىدە اولوب وحىنىڭ اك اعلى وا كەل درجە
 سىلەر. ايشىتە بو درجە دە اكەل واعلى اولغان وحى رسول
 لىرڭ اك صوڭغىسى اولان محمد صلى الله عليه وسلم گە نصىب
 اولارەق قران كىرىم وحىنىڭ شوشى صوڭغىسى قىسمىلە
 پىغمبىر مىزگە اوگرە تىلمىشىر. (نزل بە الروح الامىن على قلبك)
 وحىلارڭ بو رەوشىلى آقلىق ايلە تورلى دورلردىن كىچىك

ترقى ايدە كلووى تمام حكمت ومصلحت در. اكرده بو يولده كلەزسە خەلقلر آڭلامز لار ايدى. (مس وجسما نيت دن طشقە چغا آلمغان عقل لار نيچك ايدوب صدى روى روحانى ومعنوى تعليم لردن استفادة آلسون!) بائكە وقتىز قانونلار، اورنسىز بيانلار جەلەسندن اولوب عبث اولور ايدى.

وحى ايدلمش دين وشريعتلرڭ ترقىياتى.

مادامكە وحىلر آقرناق اوزره آز ازغينه ترقى ايدە كلمشلر، شونك كېى وحى ايله كلمش دينلر وشريعتلردە آز ازغينه ترقى ايدە كلەچكيدە طبيعدر. چونكە مادىياتى بىتون نرسە تكامل قانوننچە كامل لككە آشمقە در. ايدى كشىلردە شول مادىيات عالمى اېچىندە قانون تكامل صدىغينه تزيلىكانلر. بس بولارنى مادى ومعنوى صورتك سعادتكە ايرشور اېچون كلكان دين وشريعتلردە ترقى قانوننچە كلولرى لازمدر. هم بوبله در. (تفصيلنى بلەسى كيلكان افنديلر فلسفە اعتقادىيەنك ۱ نچى جزئىنە قاراسونلر). «اليوم - اكملت لىكم دينىكم واتهمت عايىكم نعمتى ورضيت لىكم الاسلام دنيا».

محمد عەم گە كەلگەن و حىنك كىفەيت لىرى

ھەم وھى كەلگەن چاقىدە غى ھال لىرى.

محمد عەم قىرق ياشلىرىنىڭ ياقىنلاشۇپ بېرىشىدە توشۇلۇپ كۆرۈپ.
تەبىئىيەتتە ئاۋۋىللىرىدە كۆرۈنۈپ كېلىدىغان چىقىرىش. سۆزگە
اۋىياغىدە وھى كۆرۈپ: اۆلەك ھىرا ئىپادىسىدە بىر قۇۋەتلىك كۈچ،
جىسمانى كۈچى رەھىمەت كۆرۈنۈپ. اللە تەئالى تەرىپىدىن كۈندۈرۈلۈپ
قىرمان و قانۇنلارنى بېيغەپ مەزك شەرىفى يۈرۈپ كەلگەن سەلۈپ.
بىر سۈرۈتتە كەلگەن وھى بېيغەپ مەزە آغرىق كەينىمىز.
سۆزگە قۇۋەت رۇھانىيەتلىرى قۇۋەت جىسمانىيەتلىرىنىڭ غەلبە ئىپادىسى
قۇۋەتلىرى بىلەن قۇۋەتلىك كۈچى تەرقى ئىپادىسى. شۇل ۋاقىتتە
سىز رۇھانىي اولان چىكلاغان تەۋەسىدە بىر ھالەت
رۇھانىيەت بىلۈپ. شۇل رۇھانىي اولان ھالەتتە مەنى
سەمەنىيەت و مەقسەتلىرى، بىر ھالەت مەخسۇس، اوزۇرە (بەنى
رۇھ الامىن و اسطەسىلە) مەقسەتلىرىنىڭ غەلبە ئىپادىسى.
محمد عەم آتلاپ قالۇپ. بۇنى شۇل دەرىجە آغرىق اولۇپ،
نەپەسلىرىنى ساقلاپ كۈنلەردە ھەممەتلىرىنىڭ بۇرچاق
كەي تەبىئەتلىرىنىڭ ئىپادىسى ھەممەتلىرىنىڭ غەلبە ئىپادىسى
بىلەن ئىپادىلىرى. شۇل وھى كەلگەن زاماندا بېيغەپ مەزك تەبىئەتتە
سۆزگە دەرىجە آغرىق تەبىئەتلىرى؛ زەيد بىن ئابى ھەبىبلىرى

«بىر وحى كىلىدىكى زاماندا رسول اللە افندىمىزنىڭ بوۋىسى بىزگە
 بوۋىسىمىزنىڭ اوستىدىكى ايدى، وحى كىلىدىغان زاماندا شول درجە آغرا
 يىلىدىكىە حتى بوۋىسىمىزنىڭ ايزلىرىمىزنىڭ قورقۇمىمىزنىڭ دىۋى
 بىيان ايتىدۇ. (*»

وحى زامانلىرىمىزنىڭ ائىدىمىزگە گەن ۋەھىچ كىمىگە جۋاب ۋەيۋىمىزگەن.
 بىلكە بىر تۈجە ھالىدىمىزدا اولمىشۇر. تەمام وحى آڭلاشۇپ
 بىلىدىكى كىيىن شاكرىلرېنى تىۋىشۇنچە آڭلاتمىش ۋاۋىگرەتمىشۇر.

بوۋىسىمىزنىڭ شرح ۋا ايتىدۇ.

ۋەھىچنىڭ توش ايلە باشلانۇپ توشلىرىمىزنىڭ، كوردىكى
 كىيىن تاءۋىللىرىمىزنىڭ طوغرى كىۋى، رۋىلىرىمىزنىڭ كەملىكە.
 شۇب مەئانى الەيەلرۇڭ رۋى شىرىفلرېنىە عكس قىلە باشلا.
 دىغىدىر. جناب ھىقنى عالمى تىرىپىدە سنت الەيەسى دائىما
 تىرىپىدۇر. مۇنە شول سنت الەيە بۇيىنچە مەمەمگە وحى
 باشلاپ ايتىدۇشى مرتبەسىدە كىمىشۇر. اويىساغىدە قىۋە
 مەكوتىپەنىڭ بىر كىشى صورتىدە اولۇپ كۆرۈنۈ.
 ۋى، ۋەھىدىمىزنىڭ ھىسى ۋەجسەمانى دورىدىر. قىۋەلرى بالىفەل
 مەكوتىپەلىكىگە تىرقى ايتىۋىلە مەئانى الەيەنى رۋىمانى
 صورتىدە تىلقى ايتىۋى، ۋەھىدىمىزنىڭ اڭ اعلى ۋا كەملى مرتبە.

(* صحیح البخاری باب ما يذكر فى اخذ.

سیدر. دیک رسول الله افندمز حضرتلرینک وحی لری
 بارچه پیغمبرلره کلگان وحینک نوعلرینی اوزینه ییمشدر.
 دها بونلرک اوستینه جمیع پیغمبرلرک وحی لرنن اکمل
 و ابلاغ اولغان مرتبه سیدله ده مشرف اولمشدر. وحینک
 اوچونچی درجه ده گئی قسمینک ده اک بلیک ویوقاری اولغان
 درجه سی معراجدر. چونکه بو درجه ده روح لری شول
 درجه عروج و ترقی ایتمشکه بتون عالیدن مجرد اولاروق
 روح عالیلری صرف قسیت مرتبه سینه ترقی ایلدوب
 بالذات جناب حقن کلام الهی و فرمان ربانی بی تلقی ایتمشدر.
 وحی کللیگی زمانه پیغمبرمزک تیرلاوی صوگ درجه
 دقت و جلیتنن هم قوه روحانیه نک غلبه سننددر. نناککه
 بعض زمانلرده بره چیتن مسئله نی اویلارغه باشلاپسک،
 شول مسئله نی اویلاب حقیقتنه ایرشوب یتگان مرتبه لرده
 یوراکلرمز تیبه، بتون اعصاب (نیرۆلر) حرکت کله، تیرلرده
 حاصل اولا، بتون دهشتلر ایچنک قالوب محیطده غی نرسه.
 لردن بیله خبرسز توروب قالامز. نهق وحی ده ده شول
 قبیله ن دییب تمثیل قیلورغه ممکندر. پیغمبرمزک سکوت
 حالنده طورودی معانی صمدانیه گه مبارک کوکمللرینی توجه
 ایتدر دیکنددر. حتی قوه روحانیه شول درجه ترقی
 ایتمش که اوزینک حالات جسمانیه سنی بیله اونو طور درجه یه

كلمشدر: چنگرداوق كېي طاوشلر ايشدووي، جسماني دكلدر بلكه روحانيدر؛ چونكه اول طاوش جسماني اولسه ايدى، بتون صحابه لر يا كه هيچ اولماسه يانئدغى صحابه لر ايشدر ايدى، حال بو كه هيچ برسى ايشتمشدر. بس اويله ايسه بوروحاني بر آڭلاتشدر. پيغمبرمز شونى جرس طاوش كېي ديب حس بر مثال ايله تقريب ذهن ايچون تعبیر ايتمشدر. يا كه پيغمبرمزاڭ نيرؤلرى (اعصابى) صوك درجه دهشت ايچنده اولدىغندن مبارك وجودلرندە حس ايتمش بر حالتدر. نئسا ككه دهشتلى واقعه لرگه اوچرادغمزده يا كه ايشتمك مزده قولاقلمزله قولونغراو (چاڭ) طاوشى كېي طاوشلر ايشتمايورمزمى؟ ايشتمه شول قبيلىن اولور ديب يكل آڭلاتور ايچون نخهين قيلورغه مكندر.

وحى اينگان زمانلرندە پيغمبرمزاڭ مبارك تهنلرندە عادتدن طش آغرىق حاصل اولووي، طشمن بىر قوه قدسيه نك تهنلرينه آشلانومنى؟ يا كه قوه روحانيه لرينك غلبه سى زمانندە وجود شريفلرندە بر قوه عاليه مقسه نك حاصل اولوندىميدر؟ يا كه باشقه چه بره روجه دنمه؟ بونى دها كشيلاڭ علمى چيشوب بله آلمايدر. شولاى اولسه ده بو صوك عصرلردە استحضار الارواح ايله شغللانوچيلر هم

بو خصوصە تېكىش رۇدە اولان عالمار ھەر كشيىنىڭ تەننە قوۋە سىالە اولىيغنى، اول قوۋە سىالەنىڭ كشيىن كوزلىرى وبارماقلىرى واسطە سىلە آقۇيغنى بىيان ايدەلەر. روحلارنى حاضر ايدى وچىلارڭ عمليات زمانلارندە تەنلارنىڭ نىچە مقدار آغرايىغنى يا كە بعضا يڭلايدىكلارنى يازەلەر. ايشتە زمانلار كلور. علوم و معارف كىڭايور. شايد بو مسئلە نىدە چىشارلەر، بلورلەر.

ھا! آوروپالار، جانلار ايله سويللاشورگە، بوروندە كىچوب كىتىكان كشيىلارڭ جانلاريله خىبرلەشورگە چارەلەر ازلەمكەلەر. ھم بزم روسىيە دەدە بو خصوصە تفتيش و تجربە ايدەلەر. مخصوص مجلەلر يىدە نشر قىلىنوب طورەدر. روحانىلار يىدە بو يولدە خىدمت ايدەلەر. مادىيونئە قارشى بيوك قوراللار حاضر لمكەلەر. اما بزم روحانىلارمز، بالخاصە بتون اوجماخ تەووغ قوللارندە بولغان ايشانلارمز قايدە بو مسئلەلەرگە قاطناشو، قولاقلىرى ايشتمەكان بىر فكر ايتلسە يا كە يازىلسە، ھمان كفر يا كە دەرى پىچاتلاريله ميدانە چغالر. خىلقلار ايچىنە تورلى افتراكلر طارەتەلەر. اوزلارنىڭ بو فكرگە قارشى ردىە يىازارغە علملرى يتمەيكندن تورلى سىياسى دسىسە وافتراكلر ايله اوچ آلورغە طرىشەلەر..... آوروپانى مك يىل علوم و معارفدن

آرتده قالدروب تورغان روحانىلار بو ككونده بزم باشمزه دره. ايشته بيونداين روحانىلارمز هيچ بر زمان حقيقتنى كشف ايدنه آلمانلر؛ بلكه حقيقتكه قارشى طورودن بوشانمازلر..... مع التأسف (ا كر بز اصحاب ككهف اولساق) اڭ مشكل مسئله ديفيه لرنى همان آوروپالر حل قيله چقدر. دينمزنينه آنلردن اوگره نه چكمز...! يالغان كرامتارله عرش اعلى گه چغوچيلردن هيچ بر مشكل حل ايرلمز..

رسول الله افندمزك وحيينه مشهور شبهه و بوڭكا جواب.

رسول الله افندمزگه وحى كلكان چاقدهغى قوه روحانيه نك غلبه سنى آوروپالر تورليچه تدقيق ايدوب قاراغانلر. بعض لريده حقيقتنى بله آلاماديقلرندن سكوت ايدهرك انصاف ايتمشلر. بعضلريده اسلامك اوستينه نينداين گنه يول ايله اولسده قاره ياغارغه طرشديقلرندن ممكن اولديغى درجه ده تعصبه قلم يورتمشلر.

مثلا دوكتور و پرافيسور اسمنى طاقغان «دوزى» «تاريخ اسلاميت» اسمنگى اثرنگ پيغمبره زه وحى زماننگ حاصل اولا تورغان قوه روحانيه غلبه سنى «هسته ريه عضلى» يعنى اعصاب و عقل خاسته لغى ديو تعبير ايتمشلر. گوياكه اكثر علماء نك قرارى و دوكتور شپرينگيرك

تدقیقی ایله ثابت اولمش بتمش بر مسئله ایدوب قطعی صورتدا بیان ایتمشدر. پرافیصور آ. ژ. ا. جنابلریده «تاریخ الادیان» اسملی کتابنده «حیات محمد» بابنده دوزیگه ایداروب یازمشدر و باشقه یازوچیلرده شول یولده قلم یوریتکانلر. یعنی محمد عم که هوش کیدو خاسته لکی کیله تورغان اولغان، شول زمانده کوزینه تورلی خیاللر کورنکان. شول هوشی کیتکان واعصاب خاسته لغینه طوتلغان زماننده باشینه کیلکان خیالی اویلرنی وحی دیب تلقی ایتکانده شونی کشیلر که سویلاگان دیلر. دیمک قران کریم شوندا این هوش کیتکان زمانده کیلکان کتاب اولوب چقادره، ایشته آوروپا محررلرینک بو سوزلری حقیقت و علم نامنه جنایت اولدیغندن توبانده گی ایضاحی یازارغه هجبورم.

(۱) اگرده رسول الله ده آنداین هوش کیدو ویا که هیستهریه فضلی خاسته لغی اولسه ایدی، مکه مشرکلی بو خبرنی دنیاغه طوط-ررلر و هر وقتده رسول الله نیک یوزینه قاراب «سن، جان چیریله مبتلی سن، سورگه اعتبار یوق، معذور سن» دیورلر ایدی؛ چونکه مشرکلی صوگ درجه دشمان اولوب آزغینه که چیلکی اولسه، بتون دنیا-غه طاراطورغه حاضر طورلر ایدی؛ حال بوکه بونداین هیچ بر اعتراض قیله آلمادیلر. شولایوق مکه ده هم

مەينەدە يهودىلار صوڭ درجە دشمانلىق قىلەر، عربلارنى قوطرتوب پيغەبەرمەزگە ھجوم ايتىرەر، تورلى طەعن وافتراەر طاراطەر ايدى. ا کرده بونداين خاستەلەڭ آزغىنە اوچى اولسە ايدى، مطلقا دنياغە بو خبەرنى سا- چارلر ايدى. يهودىلەرگە سويللاكان انتقادلرینە وشەتلى اوگت ونصيحتلرینە قارشى «عقلڭ خاستە!» دىيىگنە جواب ويررلر ايدى. حال بوکە بو سوزى ھىچ برسى سويلەمى.

(۲) پيغەبەرمەزە آندايىن حال واقع اولاتورغان اولسە (العیاذ باللہ) عقلى ھم نیرۆلىرى سلامت اولماز ايدى. ايدى عقلى سلامت اولمغان بركشى بتون عر- بلرى ھيران قالدرلق درجەدە فصاحت وبلاغتڭ نہايە سندنە اولان كلامى سويلای آلور ايدىمى؟

(۳) ھى نڭ كلیشى مڭلردن آرتق-قدر. «ھ-وش كیتو» خاستەلغى ونوبتى برفاچ مڭلر کلسە وج-ودلرى حیاتتە بولورمى ايدى. دخیدە بتون دنياغە قارشى طورر- لق درد ونشاطلرى قالور ايدىمى؟ عجباً شونداين خاستە لق ایلە مبتلى اولغان ھم اوقى ويازه بلەمەگان آوروپانڭ برەر دوزیبى شپرىنگىرى وارمیکە، ھمىدە م دەگى قوت، متانت، ثبات، غیرت، نشاط وقهرمانلىق اولسونە، بتون ھمىکتە قورالسىز واسبابسىز يالڭز بر اوزى قارشى

چقسونده، بتون دنياني بر اوزى آستون اوستكه كيتير-
سونده، سوگره بتون دنيياغه سعادت كيتيرلك قان-
قويسون! ايشته بوجهتلرنى دوشونمه ليدك حكم ايتمه ليدر*
(۴) محمد ع. م. گه ايمان ايتكان صحابه لر مجنون ييند يقلىرى
ديب ايتورگه ممكن دكل دركه، العياذ بالله بر هوشى
كيدوب عقل لرينه خاسته لقلر كيله تورغان كسه گه ايبيار-
سونلر! حال بوكه آڭا تابع اولانلر، شول درجه چن كوڭل
لريله باغلانمشلر ايديكه؛ آتا و آنالرى، طوغان و قورندا-
شاريله بايقوت ايدشديلر، وطنلرنىن آيرلديلر، بعض
لر ييك تريله ته اوطلر ايله ياندرلديلر، بعضلر ييكه تلم
تلم ايديلوب طورالوب جانلرنى قربان ايتديلر. اگده
پيغمبر مزده آنداين بر حال اولسه ايدى، قايدك صحابه لر
اوزلرينك آياولى جانلرنى بويله قربان ايدوب، بلكه
ياقنده كلمز لر ويراقدن بيله قاچارلر ايدى. بتون آورو
پاچه عدالت و حقانيت لريله مشهور اولان حضرت عمرنى
هم ابوبكر الصديقنى شولايقوق داهى اولان عمرو بن العا
ص كىبى ذاتلرنى شايد مجنون ديبب ايتورگه نيند اين
متعصب كشينك و جدانى مهكنك و يرمه يه چكدر. بناء عليه
بواحوال تاريخيه دلالت ايدكه، پيغمبر مزده هيچ بر

* (دوقدور شپرينه گرگه هم آڭا تقليد ايتكانلرگه نجوم علمى اوققان بر اوغل
ايله آتاتك حكايتمنى خاطرارينه توشيره م.)

آنداین خاسته لاق اولمه مشدر. هم عصر سعادت ده هم ۲،
 ۳ نچن عصر لر دده بونداین سوز خلق آره سنده هیچ
 اولمه مشدر. فقط صوڭ زمانلر ده ممکن درجه اسلام دینینی
 باشقه ملت لرگه قاره ایتوب کورگازیم دیکان کشیلرک
 قلمندنگه طارالغان بر افتراء ایکانی میدانلر در.

(۵) آنداین عقل و اعصاب خاسته لقلریله مبتلی اولان
 بر مهندس فرض قیل، اوزینک هوشی بیرنده اولمغان
 چاقده پلانلر حاضرله ب شول هوشسز کوینچه مکمل درجه
 خانه سنی اشلاتسون. اول یورطنید شوندا این انتظام وتر
 تیب اوزره اشلاتسون که، مڭگو یاشارلک نق اولسون؟
 البته بوممكن دکل در. ایمدی اسلام دینیده بتون کشیلری
 مڭگو بختلی ایدر ایچون قانونلر توزه مشدرگه چیرک
 عصرده وحشی عربلرگه برانقلاب کلی کیتروب یاڭا وتازه
 حیات ویردی، اولکان حال لرندن ترگذدی. بتون دنیاغه
 مشهور ایتدی. شرق و غربگه بیله سطوت و سلطنت لرنی
 میدانه قویدیلر. شول دوزیلرک او قغان دارالفنون لرینک
 میدانه کلوویغه شول استاذ عالی محمد عم سبب اولمه.
 شمیدر؟ هیچ شبهه سز شولاید. ایمدی عقل و روحی خاسته
 اولغان کسه دن بویله انقلاب کلی و مدنیت عالیه میدانه
 کیلورمی؟ انصافی ایتمه لیدر.

(۶) وحی کیلکان چاغندک پیغەبەر مەزك وجودلرنەك صوك
درجه آغرلق حاصل اولدیغنی یوقاریده زید بن ثابت
حضرتلرینك بیانندن بلوب کیچەش ایدك. مبارک پوط-
لری، زید بن ثابتك بو طینی صندرر وایزەرلك درجه.
ده آغرایدیغینه قاراغانده بتون وجودلرنەك بر نیچه دیسته
پوطلر اولچاولری آرتغان اولورغه کیرەك. ایمدی بو
آغرلق تکی هسته ریه یاکه پریپاتکه (هوش کیدو) دن
کلەش دییب ایتوچلك عقلا وفنا باطللر؛ چونکه آنداین
خاستهلق ایله مبتلی اولغانلرده بونداین ثقلت میدانه
کیلدیکی یوقدر. هم بو خاستهلقك بدنەك ثقلت وزن میدانه
کیتروینه فنا هیچ بر باعث یوقدر. بس شولای اولغاچ
وحی کیلکان زماندهغنی حالت روحانیه نی هسته ریه عضلیغه
حمل ایدو عام و فن اسمینه جنایت ایکنچلکنی سویلارگه بیله
حاجت یوقدر. ایمدی پیغەبەر مەزك مبارک وجودلرنەك حاصل
اولغان بو آغرلق، یا که خارجه دن قوه سیالە مقدسه نلک
وجودلرینه آشلانوندن (تلقیح ایدیلوندن) در یا که افق
اعلی دن بر روح عالی مقدسك روح سعادتلرینه انضمام
ومقارنتندن حاصل اولمش بر قوت در (علمه شدید
القوی ذومرة فاستوی وهو بالافق الاعلی ثم دنی فتلی آه
سورة نجم).

(۷) بتون علوم کونیه قرآن کریمک بيوکلاکينه و بلنگلاکينه گواهاق ويره در. بتون مدنيت انسانيه قبول ايده کيلامکده در. قانونلری، بتون طبيعت بشرک ميزانيله متناسبدر. سعادت بشریه نی تأمین ایتمشدر. سرعت خارق العاده ايله بيوک مدنيت کيترکان قرآن کریم اولديغی، شولوق دوزی و باشقه لرك اعترافی ايله ده نا. بت در. ايمدی بو درجه ده اولغان بيوک بر قانون کتابنی «عقل و اعصاب خاسته لغی زماننده باشقه کيلکان خيالدين طوغمشدر» ديب ايتوچلک حقلقنى ياشزرگه طروشوچلق دن باشقه نرسه دکدر. بويله عناد و تعصبلر يکرمنچی عصر علماء سينه کيلشکان حاللردن دکدر (بريدون ان يطفوا نور الله بافواهم وياي الله) فسقه سی: پيغمبرمز بويله خاسته لقمن پا کدر. بو شـبـهـلـری صرف افتر ادر. قوياشدين بيله آچق اولغان حقيقتگه قاره ياغارغه طرشو در علم و فن اسمينه جنائت در. بويله اولديغينه اهل انصافک وجدان سليه لری گواه اولاچغينه امينم.

محمد ئەمگە كلكان و حى، الھيدر.

- ۱) چونكە محمد ئەمگە ايندىرلىكان و حى، برالله تعالى گە كنه اظهار عبوديت و شكران نعمت قىلورغە دعوت ايدە.
- ۲) كشىلر ك روجلر بىنى اصلاح و تزكیه ايدەرگە يوللر اوگرەتە. ۳) جەمئيت بشريە گە حرمتلى كوز بىلە قاراب شفقت و مرحمت كرتورگە خدمت ايدە. ۴) كشىلك عالمنى سعادت مادىيە و معنويە گە كوزلور و يىنە يوللر كورسەتە ۵) بتون عالمنى و بارچە نرسەلرنى بر الله تعالى گە ربط ايدەرك هر قايسنى بر الله نىڭ آثار ربانىيەلرى دىيىب طانى. ۶) بتون كشىلرنى قارنداش كوز بىلە قاراب عھوم بر قارنداشلك دائرە سىنە بىلورغە خدمت ايدە. ۷) بىر دنيا، كمالات حاصل ايدەرك سعادت ابدىيە گە ايرشدر و چى بر سعادت باغچە سىيەر دىيىب طانى. ۸) بتون كشىلر ك عقل و وجدان لر يىنە حرىت و برەرك ايرشە آلەمغان بىر - لر يىنە بار داملاشە، حلققغە كوندەرە. ۹) بتون آثار كونيە دە عقل و فكر يورتورگە قوشە. ۱۰) بتون نرسەلر كشىلر ك قوہ عقلىيەلرى آستىنە مسخر اولدىغنى بىيان ايدە. ۱۱) طوغرودن طوغر و سعادت ابدىيە گە ايرشەرگە

یوللر کورکازه ایملی بو اوگره تکان وجهلر
هر قایوسی سعادت قانونلریدر. بویله ص-رف حقانیت
وعدالت میزانلریله سعادت بشریه نی تأمین ایدر لک
قوت، روح بشردن اولوی ممکن دگلدر بس علم الهی ایله
میدانه کیلمش وحی الهیدر.

(۲) محمدعه مگه کیل-کان وحی آز بر زمان ایچنده
بیوک انقلاب کیتروب دنیاغه یاڭا بر روح ویردی.
بتون عالم اوزینه قارش چقدی لکن، بتونسی یگلمدی.
بتون قوهء مادیه و معنویه لر اوزینه سجده ایدر لک شرق
وغربکه انتشار ایدوینه میدان قویدی. بو قوت اوقی
ویازه بله گان بر کشینک ق-ولندن کیل-کان اش دکلدر.
بس بتون قوتلرک خواجه سی اولغان الله تعالی طرفندن
کیلش وحی الهی در.

(۳) بتون منیت قدیه نی آستنی اوستکه کیتروب
دنیاغه یاڭا منیت قویویله برابر اوزینی ش-ول عالم
منیتک عقلینه عرض ایتدی. هر طرفندن عقلی و مادی
هجرملر دشمانلری طرفندن ایتله کیلمدی و کیلمکده در.
لکن هر بر بیرده و هر بر زمانک قویمش قوانین مقدسه لری،
براهین حقیقیه لری اوستکه چغا کیلمکده در. بتون علوم
کونیه بیوکلیکنی اعتراف ایله، طبیعت عالم اوزینی قبول

ايدە، كشيلىك دنياسينىڭ مادى وادىيى ھاللرى شول ھى
 ھمدى بويىنچە تىنظيم ايدىلۇنى تىلايدىر. بوڭا ايسە بىتون
 طبيعت ھىيات بشر كواھلىر. بو درجەدە اولان ھى روح
 بشر طرفىدىن اولووى مەكىن دىكىلىر. بس ھى الھى دور.
 (۴) ھمدەم كە كىلىكان ھى، بورىنقى رسول لىر كە
 كىلىكان ھى كىكىلىر: باكى كىتىركان قىانوفلىرى باشقە
 رسول لىر نىكىنە قاراغانى (كشيلىك دنياسينىڭ مصلحتىنە
 قاراغانى) بىكرەك موافقىر: ھومىدىر، عقلىدىر، علمىدىر،
 سعادىت مادىيە و معنويەنى تامين ايتەشىدىر. ايمدى بىر كشى
 باشقە رسول لىر ك (مىثلا موسى و عيسى ھىم جناب لىرىنىڭ)
 شرىعت و دىن لىرىنى ھى الھى دىيب اعتراف ايتسە،
 ھمدەم كە كىلىكان ھىنىڭ «الھى» دىيب اعتراف ايدىوچلىكى
 لازمىر. چونكى باشقە رسول لىر ك ھىلىرى الھى اولوچلىغىنە
 بورتلىكان دىلىلار، ھمدەم كى ھىلىرى الھى اولووينە دىلىلردىر.
 (۵) ھمدەم كە ھى ايدىلىكان قران كرىم اللھ
 كلامىدىر. (*) بس ھمدەم كە كىلىكان ھى، ھى الھىدىر.

وحى الھيلىر

جناب حق طرفىدىن ايدىلمىش وحىلار ھەر قايسى مۇقەددىسەلەردە كىشىلەرنى زۇھۇرىيىنى اصلاح و تەزكىيە ايتىمىشلەردە . فقط، بەعضى تارىخىلارنى ضبط ايدىمە آلەزلىك درجەدە بۇرۇنكى اولدىقىلارنى بۇلارە حەقىقىتلارنى مەلۇم دىكىلەر . فقط سوڭقى وحىلارنىڭ بىدائىيەلەگىنە بىلىدۇرۇش . وحىلار تەرقى و تەكامل قانۇنچە ھەمان كەمالاتە ايرىشە كىلەشىدۇر . سوڭقىرەق زامانلار دە كىلەكەن وحىلار يازىلۇپ كىتاب ورسالە شەكىلىنى آلەمشلەر . فقط ھەر فلر و يازۇلۇر بىر قانۇن و نىظام اوزۇرە اولمەمشلەر ، قولدىن قولغە كۆچۈرىلۇپ قول ايدىلەگىنە يازىلۇپ يۇرەشلەر . وحى كىتابلارنى آڭلاو آڭلاتۇدە فقط روحانى سەنئەتتە ، كەھنەلەرگە گىنە مەھسۇر قالمىشىدۇر . وحشىلىك دورۇنە سوڭ درجە بىر تەقچىلىك يولدىن جاۋلۇر سوغىشلەر ، سوغىشلار دە مۇتلەق كىتەبخانەلەرنى اوطغە ياغۇلار ، بىر مەلت ايدىنچى مەلتنى يىكسە مۇتلەق آنەكى دىن عالملىرىنى و دىن كىتابلارنى مەس-و ايدىدۇپ دىنلەرنى روھنى ، اثر و تەئىرىنى بىتەرگە طر شۇلەر ، بىتون تارىخىلارنىڭ گواھلىغىلە ئابىتىدۇر . مۇنە شە-ونەكى ايدىچۇن كىتەب سەئادىيەلەر تەئىرىفى و تەبىدىلەن سەلامەت قالماشلىرى . بىك كۆپ حق دىنلەر حق يوللارنى چىقارماق و ئىشلىك

ھالىنە ئورلامىش. عادتلىر وھرافاتلىر قاطناشوب وھىلىرىك
نورلىرى اورنلامىش. جناب حق اوزىنىڭ لطف و عنايىتلىرىلە
وھىلىرىك اڭ سوڭغىسى اولغان قران كرىمنى ايندىروب
بتون حقيقتلىرى آب آچق صورتىك مېدانە قويىمىش.

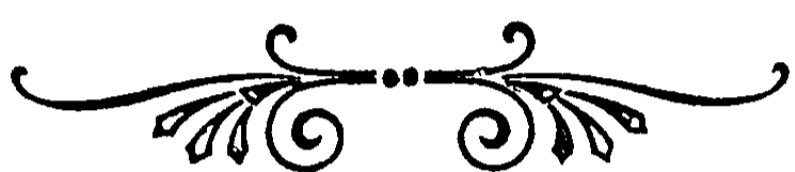
شول وھى الھىلىر، بعضلىرى فقط و عىظ و نصيحتىدىن
عبارت رسالە و صحيفەلردىر. بعضلىرىك بونىڭ اوستا و يىنە
قوانىن و شرىعتى بيان ايتىش كىتابلىردىر. اول كىتابلىرىك
بىرىنچى تورات اولوب موسى عەمگە ايندىرلامىش.
تكويىن، خروج، عدد، لاويىن، استىشنا سفرلىرىدىن عبارتلىر.
اون تورلى قانون طورسىنادە بىر يولى ايندىرلسەدە قالمىشلىرى
تارىخى صورتىك يازلامىش. سوڭغى سفرىك آخرلىرىك،
موسى عەمگە وفاتى سوڭىنىڭغى دفن و ماتەلىر... يازلىدىغىدىن
موسى عەمدىن سوڭ يازلامىش.

۲ نچى زبور دە داود عەمگە ايندىرلامىش بىرىك دعاء
تضرع، و نصيحتدىن عبارتلىر.

۳ نچى انجىل شرىفىلىر حضرت عيسى عەمغە
ايندىرلامىش. بو كونىك دورت انجىل اولوب مىنى، لوقا،
مارقى، يوحنا، اسمى ذاتلىر طرفىدىن يازلامىشلىرىدۇر.

۴ نچى وھى الھىلىرىك اڭ سوڭغىسى اولغان قران
كرىمىدۇر، بو اثرم فقط «فلسفە اسلامىيە» كىتابخانىسىدىن

اولدیغنه کوره باشقه کتب سماویه دن بحث ایتمه یه چکم.
 (ان شاء اه «تاریخ الادیان» نیام اثر مک بو و خصوصاً غی
 ملاحظه لرم کوریلور) وحیدلرک الک صوٹغسی اولغان قران
 کریمدن بحث ایلدچکم.

قران کریم

قران، الله تعالی طرفندن روح الامین واسطه سیله
 محمد علیه الصلوٰة وسلامک مقدس یورا کورینه (عقل لرینه)
 ایندرلش کلام الهیدر. پیغمبره ز شوش شریف یورا-
 کورینه ایندرلش الله سوزینی (قران کریم) صحابه لرینه او
 قوب آڭلاتمش و او گره تمش، یادلرینه آلدرمش، یازو
 چی هیئت یاصاب اوز حضورنده یازدرمش؛ صحابه لردن
 آنلرک شا کردلری اولان تابعیلر، آنلردن تابع تابعین
 لر. . . . او شانداق عصر لر صابون بزلره علی سبیل
 التواتر کلوب ایرشمش دره مونه شوشی قران کریم، بو
 کونده اوچ یوز ملیون دن آرتق اهل اسلامک قوللرنده او
 لغان کلام الهیدر. قران شریف، ملت اسلامیه نلک احتیاج
 و کیرکلری صابون آزله ب آزله بغنه تقریباً ۲ یلده اینوب

تمام اولمشدر.

يوز اون دورت سورە، آلطى ملىك ايسكى يوزدن
آرتق آيت در (*).

قران كريم، دين و شريعت كىتابى اولوب بارچه
مسلمانلارغە قىامت گە قدرى باشايه چق قانون الهى در.
توز بىلكان قانونلرى عمومى اولوب بتون كشيلىك اسمنه
قويلمش دين عمومى در. بارچه قانونلرى نواميس طبيعیه
وكونيه نلى موافقتنچه اولدىغندن دين طبيعى و فطرىدر.
اوشانداق بارچه قانونلرى عقلى هم عقلغه عرض قىلغىغان
هر دين اولدىغندن دين عقلىدر، باشلاب ايندىكى زما-
ندوق علم ايله سوز باشلاب هر بر ييرينده علم و حكمت
گە تشويق و ترغيب ايدە رك علمنى دائما آلدە حنى
ايداندىن بيله آلدە توتدىغندن دين علمىدر.

قران كريمى كىفيت نزولى

قران كريمى كىفيت نزولى حقتىده اسلام عالملىرى تور-
لىچه وجهلر بيان قىلغانلر. فقط بن اول وجهلردن كوز
يوماروق لغندن آڭلاشلغانچە غيظه ايضاح ايدەم.

(* بو خموسده تورلى روايتلر وارد. صحابهلر پيغمبرمىز كى تورلىچه عملده
وقفه قىلوب او قديغنى ايشتىكلرىدىن كلىشدر.

عرب تلننه نزول وانزال دیکان سوزلر، بزم تر-
 کچه تلمزده اینو وایندر و سوزلریله ترجمه ایدیله در-
 لکن جسمانی اولغان اینو وایندر و معنا سنده گنه استعمال
 ایدلمایدر. نتا ککه وانزلنا الحید، وانزلنا علیکم
 لباسا یواری آه آیت کریمه لرده. البته «وانزلنا الحید»
 دیمک کوکن تیمر یاغدر دق «وانزلنا علیکم لباسا» دیمک
 کوکن سزه کیملر: چاپان، جبه، چکمانلر یاغدر دق دیکان
 معناده دکل در. بلکه «کرهء ارضه تیمر اولورلق ماده-
 لر خلق ایتدک و کیمیم یاصالور ماده واسبابلر یار اطق»
 دیکان معناده در. دیمک نزول معنویدر. شونیک کیک
 قران کریمک اینو ویده حسی و جسمانی معنا ایله دکل در بلکه
 معناوی اینو معناسیله در. اول ایسه، پیغمبرمک قوه^۱ رو-
 حانیله ری قوه^۲ جسمانیله ریینه غبله ایدرک قوه^۳ قدسیله لک
 مرتبه سینه ترقی ایتمشدر. بس شوشی درجه ده ترقی
 ایتکان روح مقدس-لرینه معانی صمدانیله لر محض بر کیفیت
 روحانیله ایله قلب شریفلرینه عکس ایتمشدر. هر کشیگه
 معلوم که الک برنجی کوئلگه توشکان فکر، اوی، صرف معنا
 اولادر. سوگره شول ذهنک تزییلکان معناتی ایتورگه (تعبیر
 ایدرگه) أنظلمغانده کوئلده آنادن طوغمه تل ایله عباره
 توزیلوب طشقه چغاریلور غه بر کیفیت پیدا بولادر. ایدی

معانی قرانیہ نیک عکس ایندیریلووی اللہ تعالیٰ طرفندین اولدیغی کبی قران کریمنی تعبیر ایدونلک کیف-یتیدہ اللہ تعالیٰ نلک اوگراتویلہ اولمشدر، بس قران، نظاما ومعنا اللہ تعالیٰ طرفندین ایندرلمشدر.

قران کریمک اینووی رمضان آیندہ ورمضان آینک دە قدر کیچەسنە اولمشدر. شول قران کریم اینکان آی روزە توتلوغە تعیدین ایدامش، برنجی اولارەق باشلاب اینکان کیچەدە لیلة القدر اسمیلە تللردە قیامتە قدری یاد ایدلسون ایچون قران کریمک «سورة القدر» اسمیلە خاص بر سورە ایندرلمشدر.

قران کریمک صرف روحانی صورتک اولوب اینو-چلک پیغەبرمیزک روحلرینک بی-وکلگینە دلیدر. روحانی صرف اولان واسطەنک حالیندە موافق در. هم بتون خواص امکان وکیفیت جسمانیەدن منزە اولغان اللہ تعالیٰ گە نسبت ویردککە دە تمام حکمت ومصالحته مناسبدر. ا کرده جسمانی کیفیت ایله ایندرلمش اولسه ایدی، خلقلر ایچنک «جناب حق تعالیٰ حضرتلری جسمانی در» دیکان شک وشبهه لرک کیلوینە سبب اولنور ایدی. نتا ککە بورنغی پیغەبرلرە وحینک جسمانی رهوشک کیلوچلکی خلقنک کوبسینک جسمەلکینە باعث اولمشدر.

قران کریمك آزلہ بغنہ ۲۳ یلدہ اینوی *

قران کریم نہ ایچون بریولی اینمہ گان؟ ۲۳ یلرغہ بولنوب آزلہب آزلہ بغنہ اینگان؟ حال بوکہ موسی عہم گہ تورات برطوتاشین کلکان بیت، یا، نہ ایچون قران کریم یوقاریدن یازلغان کوینچہ تمامیلہ خلقلرک حضورنہ کلوب توشمہ گان؟ کبی سوأل لری کشیلر کوبدانوک ویرمشلر. ایشته بوسوآله جوابلر:

(۱) محمد عہ م. اوقی ویازہ بلسمہ گان برامی صرف ایدی. ا کردہ قران کریم بر یولی کلسہ، ضبط ایدو- بشریت جہتندن صوگ درجہ چیتن اولور ایدی. جناب حق تعالی حضرتلری عالم جسمانیہ سنی تدریجی صورتک تریبہ ایتدیکی کبی عالم معنویاسیندہ تدریجی صورتک میدانہ قویمشلر: دین و شریعت لریننی تدریجی صورتک تکامل قانوننچہ کیتردیکی کبی دین لرک الگ صوگغیسی اولغان دین اسلامنیہ (قرانیہ) تدریجی صورتک ایندرمشلر.

(۲) ا کردہ قران کریم بر یولی کلسہ، فقط نظری صورتک گیندہ کلکان اولور ایدی، عملی بردین اولماز

* فترہ وحی زمانی بک آز اولدیغندن درجہ اعتباردن ساقط کوزیلہ قاراب کیچدم.

ایندی. حال بوکه قران کریمده اڭ صوڭغی دین عمومی اولدیغندن عملی صورتده میدانسه قویلمورغه کیرهک ایندی. بوگاده چاره فقط قران کریمک تدریجی صورتده اینویدر.

(۳) ا کرده بر یولی کلسه، ملت اسلامیه آنی کینا۔ تدنکنه کوتاره آلاماز ایندی. هم عملیاتگهده قویو صوڭ درجه چیتن اولوب یئل دین اولووینه خلاف اولور ایندی هم نواهیس طبیعیه اوزرینه کلکان بر دین طبیعی اولما۔ وی لازم اولور ایندی؛ چونکه بر طوتاشدن، نماز، روزه زکات، حج وباشقه حقوق الله هم حقوق عباد وبتون منهیات هر قایوسی بر یولی تطبیقغه قویلمورغه بیورلسه، مسطلق حیران قالورلر هم قبولده ایسه آلامازلر ایندی. بس حکمت الهیه گهده خلاف اولور ایندی. ننا که موسی عم قوهینه اون تورلی قانونک بر یولی کلوویده تهام آغر بولوب تطبیقاته قویو صوڭ درجه چیتن بولمشدر. اما بیش سفر: تکوین، عدد، تثنیه، لاوین، خروج، بارچهسی بر یولی کامه مشدر بلکه موسی عم. مڭ قومیله اولمش واقعاری وایتمش صوغشلری و دنیا دس کیچوب کیتدیکنه قدری اولغان حالاری حتی وفاتی صوڭنک دفن ایدر لریک درج ایلمشدر. بناء علیه تور اتده طوتاشدن

بر يولى اينمەمشىر .

(۴) قران شريف، ملنك ايچنە اولغان كىرەك و-
 احتياجلار يەنە قاراب شول احتياجلارنى اوتار ايچون كەمشىر .
 بيوك واقعه و دواعى اولغان زمانە سويلان-كان سوزلر ،
 ذهن لردە نىق اورن-لاشادر . ھ-م احتياج زمانە او-
 لغاچدىن عملياتكە قوبىلويده آسانىر ، بس قران كرىمەك
 بويلا اينشى تعليم عملى ايله بسزىلرە دىننى اوگرەتودر
 شونك ايچونە «دين اسلام» آزغىنە بر زمان ايچنە
 مكمل درجەدە ضبط ايدىلوب بالفعل تطبيق ايدىلەر
 سطوت و سلطنت لرىنى بىتون دنيايە قويەمشىر .

(۵) دخيە بودىننى برنجى باشلاب قبول قىلوچى
 ملنە اوقى و يازە بلمەكان عربلر ايدى . بس آنلرغە
 ويرىلەچك تعليم دە شفاهى طرز دە ھم بك آقرنلق اوزرە
 گنە آزلەبغنە اولورغە كىرەك اگردە بر يولى يازىلوب
 كلسە بو اصولغە خلاف اولور ايدى .

(۶) اگردە قران كرىم يازىلوب كلسە ايدى . پيغمبر
 مز ياكادان الفبادن توشوب اوقورغە و يازارغە اوگرە-
 نورگە مجبور اولنوب ، حكمت و مصلحتە خلاف توشار ايدى .
 چن چىنە ايتكانە حكمتسىز بر اش اولوب شك و شېھە كە-
 باعث اولور ايدى .

(۷) اگر ده قرآن یوقارودن بر یولی یازلغان کویگه کیلوب توشسه؛ بو کوندە صوڭ درجه شېهەنی موجب او- لور ایدی. چونکه یوقارودن هوا کیمەسیلە اوچقان ذاتلر بو کوندە ییلوب تورغان خلقغە برەر کتاب طاشلاب کیتسه، کتاب الھی اولور منی؟ هیچ. . . مونه شونڭ ایچون گوکلن یازلغان کویگه قران ایندرلسون، دیکان سوءالدر ینە «بن کشیم» (*) دیکان جوابن رسول الله افندمزدن ویردرمشدر. اشته یوقاروده سویلانگان حکمت و مصلحتلر ایچون تدریجی صورتدە ایندرلیمشدر.

قولمزدەغی قران کریم، الله دن رسولمزدگه کلمش قرانمیدر؟

قرآن، جناب حق تعالی طرفندن رسول الله افندمزدگه ملتڭ کیره کلرنجه آیت، آیت یا که سورەلە بکنه ایندریلە، رسول الله افندمزدە قوه روحانیه غلبه سی مالندن آیر- لمدن صوڭره شول آیتلرنی صحابه لرگه اوقی و اوگره ته هم شوندوق یادلرینه آلدیره ایدی. صحابه لریدە یادلرینه نقلەب آلدیقلن صوڭره یازهلر ویازدیقلرنیدە پیغمبر- هزگه طیکلاتهلر، رسول الله افندمزدگه قراری صو-

گندە ياقنلار يەنە و بىلەكلىرىنە طاراتەلەر: اوقوتەلەر، اوگرە-
 تەلەر و يادلاتەلەر ايدى. قرآننى يادلاو الوغ عبادتىن
 اولدىغىنىن بىتون صحابەلەر يادلاو غە بار قوتلر بىلە طرشى
 لەر. مكدەدە الك قصفلاق زمانلر نە بىلە ھەمان شوشى رەوشلى
 طرشىلەر. اولر نە، اولاق بىرلردە شول يازلغان قرآن
 كرېمنى اوقىلر و يادلايلر ايدى. بوڭا ايسە تارىخلر شا-
 ھدر، مثلاً حضرت عمر اسلام دىننە كرمزدن بورون
 ص-وك درجە مسلمانلرە دشمان اولار، رسول الله افندمز
 حضرتلر ينى اوتترگە دىيىپ ھەد ايسە، كىسكون وزھرلى
 قلچلر بىلە يولغە توشە، يولك اوزىنك قز قارنداشى فاطمە
 ايلە كىاوى سعيد بن زيد حضرتلر ينىك اسلام دىننە
 كر دىكلرنى ايشىوب خانەلر يەنە وارە. طشمن طىڭلاي؛
 «سورە طە» اوقدىقلرنى ايشىدە؛ بك آچىغلانوب كرە،
 كىاوينك ياقەسندن طوتوب بىرگە كوتاروب آطە، قا-
 رنداش فاطمە اوز ايرنى ياقلايم دىب آرەغە كرە،
 حضرت ھەردە ھە آچىغلانوب يودرغى ايلە ص-وغوب
 يوزلر نەن قانلر آغزە . . . الك صوڭنە كلوب سورە طە
 يازلغان كاغدىنى كىترتوب اوقى، وچن كوڭل ايلە اسلام
 دىننى قبول ايدە . . . شولا يوق مكدەدە ظلمگە توزە آلما-
 ينچە حبشستانغە كوچوب كىنكەن مسلمانلرنى توتوب قايتور

غە مکه لیلار عمرو بن العاص ایله عبدالله بن ربیعە یسی کوندردیلر. اونلر حبشه وار دیقده روحانیلر واسطه سیله تورلی دسیسهلر قیلماق اولدیلر صوگره نجاشی مسلمانلارنی کیتروب بالندات اولرننن صورادی. مسلمانلر اسمندن جعفر طیار حضرتی جوابلر ویروب عمرو بن العاص نی تمام ملزم قیلدی. صوگنیک «دین اسلام» ک مبادینی بیان قیلدی. نجاشی «شول پیغمبرک کبتر دیکى سوزلرینی سوبله» دیدی. حضرت جعفرده مریم سورەسن «فکلی واشربی وقری عینا» آیت کریمه سینە قلمری اولدیغندە نجاشی هم یانندەغی روحانی عالملری وباشقه بیوکلری هر قایوسی آغلامشلر. ایرتەسی کون عمرو بن العاص «سز بو قومنی بلورمیسز، آنلر سزک دینگزه قارشى سوبلایورلر» دیب نجاشیغە ایتەمشدر. نجاشیدک مسلمانلری چاقرتوب صورمش بوندە دە همان جعفر طیار حضرتلری عیسی هم خصوصنە اولغان آیت کریمه لری اولمشدر. نجاشیدک «اسلام دینی ایله دین عیسی آره سنە آیرم یوقدر» دیب عمروک دعواسنی رد ایتەمشدر. « پیغمبرلرینی تکذیب قیلغان قومک هدیه س بگالازم دکل» دیو عمروگه آلوب کیلکان هدیدلرنی قایطاروب ویرمشدر. صوگره حبشه قسیسلری ییلشوب حضرت جعفر ایله مناظره ایتدیکلرندە دە همان

حضرت جعفر قرآن کریمک توری سورهلرندهکی آیت کریمهلر ایله جوابک اولنوب نسطوری عالمهلری اولغان حبش قسیسلرینی تسلیم ایتمهلر
 شولایوق رسول الله افندمز اوزی هجرت ایتهمزدن بورن مدینه منوره که قرآن کریمنی مکمل صورتده ضبط ایتکان بعض صحابی فی کوندردیکی معلومدر. دیمک انک قصنی زمانده بیله قرآن کریمنی ضبط ایدەرگه صوگ درجه طرشمهلردر.

رسول الله افندمز هر بر صحابه ننگ حضور سعادتلرنده کیلوب اوز اولرینه گنه قران شریفنی یازوب کیتولر بله قناعت ایتمه دی، وحی یازوچیلر هیئتی تشکیل ایتدی.
 اول هیئت: عمر، زید بن ثابت، علی، عثمان، عبدالله بن مسعود، انس بن مالک، عبدالله بن سلام و باشقه لردر.
 رسول الله افندمز بو هیئت گه قران کریمنی اوزی بالذات املاء ایته ایدی. بو هیئتک، شول املاء ایدالکان قران کریمنی رسول الله ننگ حضور ننگ یازهلر، ویازدیقلرنی برهم، برهم اوقوب طئللاتهلر ایدی. موزه شول رهوشده قران کریم یازیله. هم یادغه آلنوب ضبط قیلنمقک ایدی.
 و آننگ سورهلری و آیتلری هر قیایوسی رسول الله ننگ اوگره توپله تمام صره لر یله تزیله ایدی؛ چونکه رسول الله

افندمز صوڭ كلكان آيت وسورەلرنى «فلان سورەنىڭ
 فلاننچى آيتى يانينە درج ايدىڭز» دىيىپ ايتەدر ايدى.
 ھم اوزى بتون صحابەلەرگە امام اول، قرانك بارچەسىنىڭ
 حضورنىڭ ترتيب ايله اوقولا، رمضانك قران كريمنى ختم
 ايدى. بتون صحابەلەر طىڭلايلەر. اوشانداق صحابەلەر يادلر يەنە
 آلمش قران كريمنى رسول الله افندمزگە طىڭلاتەلر ايدى.
 بس قران كريم پيغمبەرمزك حضورنىڭ يادغە آلتوب كوڭلارده
 ضبط ايدلدى. شولايوق اوزىنىڭ حضورلرنىڭ اوز املاء-
 لريلە يازيلوب يازو ايلەدە تمام ضبط ايدلدى. بتون
 سورەلر ك قويلىش ھم آيتلر ك تـوز يلىش وتزىلىشى
 رسول اللهنىڭ اوزىنىڭ اوگرەتويلە اولدى. ايشتە بو روشە
 ضبط ايدالكان قران كريم ك تابىع ارى، رسول اللهنىڭ ترك
 زمانلرنىڭ بيش آلطى مليونغە ياقين اولوب بالندات
 صحابە اولغانلرى بيلە حجة الوداع يوز مڭدن آرتقىدر.
 بو قدرى اهل اسلامك دينى و دنياسى فقط شول قران
 كريم ايله تائىمين ايدلمشدى. رسول الله افندمزده قران
 كريمنى تمام ملت اسلاميەگە ضبط ايتىدرب بتديككن
 صوڭرە ۱۱ نچى سنە ھجر يەدە داربقايە كـوچدىلەر. (صلى
 الله عليه وسلم.) ديهك رسول اللهنىڭ كوز آلتىنىڭ «قران
 شريف حفظا و كتابتا ضبط و جمع ايدلمشدر.»

قران کریمنی ایکنچی جمع.

(حضرت ابوبکرز ماننده).

رسول الله افندمزك وفاتندن سوگره حضرت ابوبكر الصديق جنابلری خلیفه ایدیلوب صایلاندى. بعض عرب لر زکات وعشر ویرمز ایچون اختلال چغار مشلر سده تیز آرده حضرت ابوبكر حقلرندن کلدی. یهانه واقعہ سننن صوگه حضرت عمر، ابوبكر رضی الله عنه یانینه کلوب «قران کریمنی یادغه آلغان هم یازغان صحابه لرنی بیوب بیوک جمعیت ایله قران کریم جمع ایدیلوب یازیلورغه هم اول نسخه صاقلانورغه مطلق لازم» دیو حضرت ابوبكر گه سویله دی. حضرت ابوبكر ده مصلحت کوردی. بس زید بن ثابت حصرتلرنی چاقر دیلر، اوزلرینک مقصدلرینى آڭلاتدیلر. (آنی چاقر وغه سبب، اول وحی یازوچیلر هیئتینک دائمی اعضاءلرندن ایدی) اشنک بیوکلیکنندن دهشته کلوب بر آرتردده طور سده سوگره راضی اولدی. حضرت ابوبكر، قران کریمنی یادغه آلوب هم کره وکره یادلرندن یازوب مکمل ضبط ایتولریله مشهور اولغان صحابه لردن هیئت یاصاتدی. ایشته اول هیئت: زید بن ثابت، ابی بن کعب، عثمان، علی، خالد بن الولید

طلحة، سعد، حذیفه، سالم، عبدالله بن عباس، عبدالله بن عمر، عبدالله بن زبیر، عبدالله بن مسعود، عبدالله بن سائب، ابو هريرة، ابو زيد، ابوالدرداء، ابو موسى الأشعري، الصامت، عمرو بن العاص حضرتلارندن عبارتدر. مونه بو بیدوک صحابه‌لر، حضرت عمرک خانه‌سیله بیلشوب قرآن کریمنی نیچک بیو و یازو حقننه کیکاشلاشدیلر. اوزلری ایچندن حضرت زید بن ثابت جنابلرینی رئیس (باش) طاندیلر. بو هیئت مدینه اهلینه «رسول الله‌نک» حضورنده بالانات اوز قوللریله قرآن کریمنی، بعض سورهلری کدرکه یازوب ضبط اینگان بولسه، مطلق جمع القران هیئتنه کیتروب طابشرسون» دیو اعلان طاراتونی مصلحت کوردیلر. هم حضرت بلال واسطه‌سیله بو اعلاننی طاراتدیلر. بس طبیعی اولارهق جمعیتلری اداره‌لرنی حرم شریفی که (یعنی رسول الله افندمزک مسجد شریفینه) کوچر دیلر. (چونکه خلق بیک کوب کیله‌چک اولدیغندن حضرت عمرک خانه‌سینه کنه صغمه‌چقلر ایدی) بس صحا- به‌لر بو اعلان سوئنده هر قایوسی رسول الله‌نک حضورنده یازوب ضبط ایدوب آغان قرآن کریم: سورهلر، آیت- لرنی کیتروب هیئت‌گه طابشر دیلر.

بو هیئتده بورتکلهب هر قایوسنی کوزدن کیچردی.

اوزلرينىڭ بوزىدە رسول اللە حضورىدە يازوب آلغان ھەم يادلىرىدە آلوب ضبط ايتكان قران كرىملىرىگە مۇقابىلە ايتىد يلىر، بىتون صحابەلىرىنىڭ يازمىش سۇرەلىرى و ايتىلىرىلە تمام مۇقابىلە ايتىدوب بىتدىكىن سوڭرە رسول اللە زامانىدە يازمىش طاقتىلەر، تىرىلەر، سويىكلەر؛ طاشلىرى بىرىدە صحىفەلىرىگە يازدىلەر. يازوچىلىرىدە بو ھىيئەتنىڭ رەئىسلىرى اولغان زىد بن ثابت ھىيئەتلىرى ايتىد. ايمىدى بو ھىيئەت سوڭ درجە دقت و تىفتىش ايلە يازوب بىتدىكىن سوڭرە، بىتون مىد- يىنەدەكى صحابەلىرىنى ھىم شىرىفىگە چاقىرتىدى. بس قران كرىمنى بىتونلاي ھىف ايتكان يا كە بەض سۇرەلىرى يادغە آلغان صحابەلىرىڭ اولوغسى و كوچكى بو ھىيئەت ھىزورىدە يىلىدىلەر. مۇنە شوشى ھىيئەت جەمە قىلغان قران كرىمنى بو الوغ جەمەتلىڭ ھىزورىدە ھىزرت ھىم اوقوب چىقىدى. بىتون يىلغان صحابەلىرىدە رسول اللە ائىدىمىزدىن شول رەوشە قىلار ايتىكلىرىدە قىرار و ىردىلەر.

مۇنە شوشى ھىيئەت ضبط ايتىدوب يازغان «قران كرىم» ھىزرت ابوبىكر خلىفەنىڭ ھىف و ھىمايەسىدە ساقلاندى. ھىزرت ابوبىكر ۱۳ نىچى سىنە ھىجرىدە لىردە وفات ايتدىكىن سوڭرە ھىزرت ھىملىڭ ھىمايەسىدە طابىشلىدى. ھىزرت ھىم خلىفە اولدىقىدىن سوڭرە «دىن اسلام» شوكت و سىلطانىت

لرنی میدانه قوییدی. فارس مملکتی، شام و جزیره ولا-
 یقلری، مصر مملکتلری بتونس اسلام حمایه سینه کردیلر.
 حضرت عمر عربستانغه هم و باشقه حمایه لرینه کرمش
 مملکت که مسجد و مکتبلر صالدرتدی، قاریلر کوندردی،
 دین اسلامنی اوگره توگه صوگ درجه همت ایتدی. اول
 زمانده فقط دین اسلام قرآن کریمدن باشقه نرسه دییب
 بلنه ایدر ایدی. شولای اولغاچ حضرت عمر شوشی قرآن
 کریمدن هر بر طرفغه کوچرتوب کونلر و چلگیک طبیعیدر.
 دیمک مکلرجه، یوز مکلرجه قرآن کریملر شوق و غربکه
 طارالمشدر. حضرت عمر ۲۳ نچی سنه هجریه ده وفات
 ایتدیکنده تیگی هیئت یازغان قرآن کریم حضرت عمرک
 کریمه لری حضرت حفصه خانهلرنده صاقلانندی.

۳ نچی کره جمعیت هم قرآن کریمنی نشر.

حضرت عمرک وفاتی صوگنده حضرت عثمان خلیفه
 اولدی. همان اسلام دولتی کیگایمک ایدی. اسلام عسکری
 اول زمانده ارمینییه و اذربیدجان مملکتلری اوستنک ایدی.
 شول واقعه دن قایتدیقنک حضرت حنیفه بن الیمان (بورنک
 غی جمع القرآن هیئتینک چلینی در). حضرت عثمان خلیفه
 حضورینه کروب «قرآن کریمنی یازدروب هر طرفغه

طاره تورغه تیوش، اگرده قران یازولوب طاره لماسه،
یهود و نصارا ملتى دین کتابلرنده اختلاف ایدشدیکلری
صکبی اهل اسلام ایچنده قرآن ککریمک اختلاف
ط-وغاچقدر. مطلق بو اشکه جدی کوز ایله
قارارغه کیرهک» دیو کیگاش ویردی. حضرت عثمانده
مصلحت کوردی. بتون مدینه ده گی صحابه لرنی بیدردی.
کیگاش ایندی. صحابه لرده معقول کوردی، بس قران نی
کوچروب یازوچی هیئت تشکیل ایقدی؛ اول هیئت:
زید بن ثابت، عبدالله بن زبیر، سعید بن العاص، عبید
الرحمن بن الحارث حضرتلرندن عبارتدر. بو هیئت گه
تکی حضرت ابوبکر زماننده بیوک هیئت ایله جمع وضبط
ایدلکان قران کریمنی حضرت حفصه دن -وراب آلوب
کیتردی. (حضرت عثمان حفصه حضرتلرینه «هیئتمز کو-
چروب بتدیکی کبی اوزگزگه اول نسخه نی قایتاروب
ویرهچکم» دیو وعا ایتمشدر) حضرت عثمان بو هیئتمن
بیش نسخه یازدرب مکه، بصره، شام، کوفه شهرلرینه
بره نسخه کوندرتدی. ویر نسخه سنیک مدینه منوره ده
قالدردی. بعض روایت گه قاراغانک بو هیئت بیدی نسخه
یازمشدر. یمن و بحرین شهرلرینه ده بره نسخه کوندرامشدر.
مونه بتون شرق و غربک اولغان مسلمانلر شوشی نسخه لردن

قران کریمنی کوچروب یازوب آلمشدر. وبورنک یازلغان قرانلری اولسه، شوشی قرانلرگه قاراب تصحیح ایتکانلر. هم هر کشیکه اوقسون هم قوللارنکغی قران کریمنی مقابله قیلسونلر ایچون هر بر شهرلر، وقریه لرده گی مسجدلرگه قران کریمنی یازدروب قویغانلر (هم اسلام میلکتلرنک بو کونکده شولایدر) امیرلر قران طاراتوغه بیوک خدمت ایتکانلر، نه قدری کوب قران یازدروب طاراتسه، شول قدری خلق ایچنک آنک قدری بیوک اولمشدر..... مونه شول وجه ایله قران کریم بتون شرق وغربگه طارالمشدر. فقط بویازلغان قران کریملر خط کوفی ایله یازیلوب نقطه وحرکه سز اییدی. دین اسلامغه کون صایون تورلی ملتلر کره لر اییدی. عرب اولغان ملت ایچون قران کریمنی اوقوبک آغر اییدی. بس شونک ایچون هرکه ونطقه لر قویبو مسئله سی مصلحت کوریلک یکندن ابوالاسود دثلی حضرتلری زیادک امریله قران کریمه نقطه قویمشدر. حجاج بن یوسف الثقفی هرکه وباشقه علامتلر قویدرمشدر.

مونه شوش اون دورتنچی عصرده غی اوج یوز ملیوندن آرتق مسلمانلرک قولنک اولغان قران کریم شول رسول الله نک حضورنک ضبط ایدلوب عصر بعد عصر

اوقلو ويازلو ايله بالتواتر بزلره كیلوب ایرشیش قران کریمدر. تعریف و تبدیلگه هیچ بر مجال قالمازلق رهوشك قران کریمك ضبط ایدلورگه بتون دواعی واسبابا بلك اولوب طوروی اوزی جناب حقك «انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون» دیکان وعد مقدسلرینك ثمره سیدر.

آیتلر و سورهلر آره سنده مناسبت و ترتیبلر. بتون آیتلر و سورهلر، رسول الله افندمك اوزینك ترتیب و تنظیمله توزیلمشدر. بویله تنظیم ایدویده الله تعالی نك اوگره تویله در. جناب ابو بكر زماننگی قران بیو، حضرت عثمان زماننگی قران یازو و طاره تو جمعینی شول پیغمبرمك ترتیبینی هیچ اوزگارتمه مشدر. آیتلر و سورهلر صوك درجه نچكه و گوزل مناسبتلر ايله توزیلمشدر. اما ترتیب و اسلوبی کشیلر طرفیندن یازلغان سیر و تراجم احوال رساله لری کبی دکلدر. بلکه غریب و بدیع اسلوب ايله توزیلمش و توزولمشدر. مونه قران کریمك اك برنچی کاغدن آچوب قاره، طبعی سوره فاتحه کوررسن! بیلی آیتلی قسقه غینه بر سوره - در. فقط، شول قسقه لغیله برابر الهیات، ازلیت ابدیت، جزاء و مکافات، عبادت، سعادت، تاریخ بشردن عبارت

اولغان بىدوك بىخىلرنى اچىنە يىمشىر (يىغمىشىر). بىتون
 قرانده سويلانەچك حقيقت مقىسەلر ك مئدرجەسى، بىتون
 دين وشريعت الهىيەلر ك روحى وجانىدىر. آيتلرىنىڭ
 قرتىب وتنظيملرىنە كوزك صال! ۱ نچى آيتدە الهيات،
 عالمك بارلقغە چغوى، تكامل، مبدى، ۲ نچى آيتدە شول
 عالمك بارلقغە چغوى نىنداين قانون ايلە اولدىغى،
 ۳ نچى آيتدە بو عالمك صوڭغى اولوب جزاء ومكافات كرنى
 اولاغى (ابدىت نفس) ۴ نچى آيتدە شول مكافاتك فقط
 بر اللهغە غنە صىنوب شكرانە قىلو ايلەگىنە اولاغى،
 ۵ نچى آيتدە شول شكرانە يولى وسعادت بشرىه، ۶، ۷ نچى
 آيتلردە شول سعادت وهدايتلرگە نە يولده ايرشيلهچكى
 بيان ايتدىكنى كوررسىز. بويلە ترتىب بىدىع ايلە باشلا-
 نمىش هېچ بر كتاب سماوئىنى كورمايه چكسن. فقط تعصبىز
 انصاف كوزيله قاراماليدىر.

مونك صوڭىندە قرانك ايكىنچى كاغدىنە كوزك صال؟
 ۲۸۶ آيتلى سورە ۶ بقره بى كوررسك؛ باشدوق قران
 كرىم اوزىنك هدايت كتابى اولوب كشىلرى حلق وطو
 غرىلقغە كوندرهچك بر كتاب الهى اولدىغى بيان ايدىر.
 شول هدايت واعتقادغە نىسبەتتا كشىلرى اوچكە بولەر:
 هدايت وحقانىندە اولغوى متقىلر، بونك خلافتد اولغان

كافرلار، طشمانغىنە حق يولدا اولوب كورنكان منافقلار، مونكى صوڭىندە بونلارك ھەر قايسىنە تعلقلى جزاء و مكا-فتلر . . . مونكى صوڭىندە (۲۱ نچى آيتدە) عموم كىشىلرگە خطاب ايدەر، الله تعالى كە شكران نعمت ايدەرگە اولار، بوڭا حسى ومعنوى اولان دلایللر كىتەر، اولدە نە يولدا اولورغە تىوشلىكنى بيان ايدارك نبوت مسئلەسىنە انتقال ايدەر . . . صوڭرە بو شكرانە و عبادت جناب حقكى چىكسىز نعمتلىرى بىر ابرىنە اولدىغىنى اثبات ايدەر. صوڭرە شول نعمتلىرى بىرەر بىرەر سانار . . . كشىلك دنياسىنكى بىر يوزىغە خليفەلك سورووى، آدم بىلالرىنە شرىعت (فتلى آدمىن ربه كلمات) و دىنلارك كىلووى ھەر قايسى نعمت الهىەدىن اولدىغىنى بيان ايدەر . . . ۳۸ نچى آيتدە شرىعت اسلامىگە شرىعتلىرى كى باقىن اولغان بنو اسرا ئلگە خطاب ايدەر، آنلرە جناب حقكى و بىر مش نعمت همىدە ومعنوىلرنى اگاهلەندىر . . . شكران نعمت ايدەرگە اولدار، تورات و حق يولدىن چقىقلىرى اىچون شلنەلاى، اورشەدر . . . صوڭرە بنو اسرائلكى « بىر پىغمبرلر بىلالرىمىز، ابراهيم عەم دىنىدىنمىز، اللەنى سوكلوصا بىلا-نەش ملتىمىز، پىغمبرلك فقط بىز مىنساگە كىنە قولىمىش » دىيىب بتون الطاف رحمانىدە وسعادت بشرىەنى اولزلىرىنە

گینه خاص دیکان دعوالرینه « ان الذین امنوا والذین هادوا والنصارى والصابئين من آمن بالله والیوم الاخر وعمل صالحا فلهم اجرهم عند ربهم ولاخوف علیهم ولاهم یحزنون » دیو جواب عهومی ویرمشدر. یعنی « کشیلار: کیرهك یهودی، کیرهك نصاری، تلاسسه صابئیی، کیرهكسه مجوس، یودی قونفسیوسس براهمه . . . دینندن اولسه اولسون مطلق برالله غه اینانوب جزاء کونی اولوچلقغه اشانسه هم سعادتکه صلاحیت توتاردای عمل قیلسه مطلق سعادت ابدیه ونجات سرمندیه گه ایرشه چکدر » دیب دین اهللری آره سنك اولغان تعصب ومغرورلق طامرلرینی کیسوب ارغتمشدر. صوگره پیغمبرلك فضل الهیدن اولوب بر قوم گه خاص اولمه دیغنی بیان ایتمشدر. ابراهیم عه م بر ملت وعائله گه گینه منسوب اولغان یهود دیننده اولمه - دیغنی بله که دین عمومى اوزره اولدیغنی، یهودیلر ایسه آثا خلاف یولده اولدیقلرینی اثبات ایتمشدر. . . .

بونك صرگنده « شریعت موسه-وبه نى کامللر ایچون کیلمم » دیکان دین عیسوی اهلی ایله سوزگه باشلامشدر. ۱۴۱ نچی آیتك کیلوب « تلك امة قدخلت لها ما کسبت ولکم ما کسبتم ولاتسئلون عما کانوا یعملون » دیکان قول شریفلر یله کشیلرک مطلقا بخت وس سعادتلری اوزلرینك

كسبى نسبتندە گنە اولوب ھېچ بىر ملت ايكنچى بىر ملت
ايچون مسئول اولمادىغنى بيان ايله مطلق كشيلىرى عمل
اياسى اولورغە اوندا مشر

مونك صوگنك شول عمل و اشلىرى دنيانى و اخراويكه
تقسيم ايدەر. اخراوى عمل لر جهله سندن اولان عبادت
اظهار عبوديت مسئله سينه كيلور. بس قبله مسئله سندن سوز
باشلاب كيدر. صوگره شول عبادت لر ياننك قواني
دنياويه و حقوق مدنیه يى بيان قيله كيدر.

قسقه سى: بتون آيتلر و سورهلر صوگ درجه بديع
و عجيب صورتك تزييلمشلر كه، بتون اديبلر ك و جان سالميلىرى
حيران قالورلقدر. اما دوزى، قريه مسكوى، رنان كى
پرافيصورلر ك آيتلر و سورهلر حقندە « دنياده قران كيك
ترتيب سز، انتظام سز، لنت سز، . . . فلان . . . » ديگان
سوزلرى بلاغت قرانيه نى آگلامديقلرندر. اگرده تعصبى
قويوب حق و صاف كوكل ايله مطالعه ايتديكلرندە سوز -
لرينى قايتاروب آچقلر نك شبهه يوقدر.

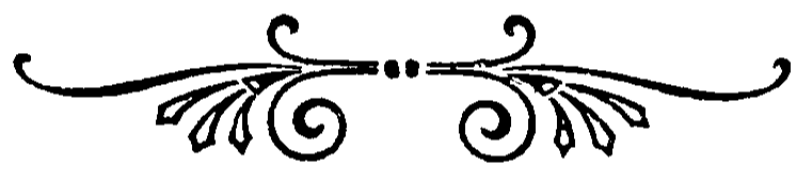
قرانده قصه و تاريخلر و تكرار آيتلر.

قران كريم روحلرى تربيه ايدر ايچون كيلمش
كتاب عربيدر. سعاده كوندرر ايچون كيلمش قانون

سعادتمند. بناءً عليه ويرهچك تربيه لارى، توزويه چك قاء
فونلر يده شول نېگز و پلان اوزره قورولمىشدر. قصه و تاريخ
لردن مقصود بالذات اولارهق بحث ايتمايدر. بلكه بر
مسئله دينيه و شرعيه نى اثبات و محاكمه زمانده استشهاد
اورننده غينه ذكر ايتمىشدر. بر واقعه تاريخيه نك توري
حادثه لرگه شاهد اولورغه يارادىغىن بر قصه و تاريخ
تورلى سورهلرده بولپنوب سويله نمىشدر. مخاطب و مجلسلر ك
تورلولو لانوينه قارالوب بر قصه، اطمناب، مساوت، ايجاز،
طريقلر يله تورلى سورهلرده تكرار اولارهق كيترلمىشدر.
(الهيات، نبوت مسئله لرينه تعلقل آيت لر) جناب حقل
نعمت مسيه و معنويه لرى برابرينه اظهار عبوديت ايدر
ايچون خطاب ايتد بىكرنده تنبيه ياكه توبيجغه دلالت ايتكان
آيت شريفه لر ايله تكرار صورتنده تاء كيدلر كيتر مىشدر.
فقط هر قايس آيروم بر معنا لطيفنى افاده ايتد -
بىكرنن فصاحت و بلاغتكه ضرر ويره طورغان تكراردن
صانالميدر. بلكه عين فصاحت و بلاغندر. بويله چه تكرار -
لر بورنغى كتب سماويه دهده كالمىشدر.

قسقه سى: قران كريم كونلر، بيدلر، آطنه لر، آيلر
صاناب، «فلان كشي فلان اوغليدر فلان باشنده اولمىشدر
قبرى فلان بيردهدر» دييب تاريخ و ترجمه احوال بيان

ايتكان كتاب دكلدر. ا کرده بولای تاریخ سويلا ب محمد
 عه مڭ ولادتندن، ترجمه حالندن بحث ايدوب داربقايه
 کوچد يکني و آندن صوڭنده غي حاللرني سويلا ب اولسه ،
 مطلق کشي طرفندن توزيلا ب بـر كتاب مصنوع اولور
 ايدى. ايشته قران كوريم الله كلاميدر. شونڭ ايچون
 صوڭ درجه حكى وادبى صورتك نسق بديع ايله تنسيق
 و تنظيم ايدلمشدر. «لكن الله يشهد بما انزل اليك،
 انزله بعلمه (نسا)».

قران كوريم، نه ايچون الله كلاميدر؟

آوروپاليلر يازمش اثرلرندك هم سوزلرندك « محمد
 قرانندك شولاي ايتكان» ديبب قران كوريمنى محمد عه مڭ
 اوز سوزى ديبب يوريتهلر. شولايوق بزم آوروپا
 تربيه سنى كوركان ياشلرمزده آلا رغه ايداروب «قران
 محمد عه مڭ اوز سوزيدر» ديكانلريده يوق دكلدر. حال
 بوكه بو اسنادلرى صرف ياڭلشدر، علوم و معارف ناميله
 حقنى تلبيسدر. صادق الامين افندمز حضرتلرى هيچ بر
 زمان قراننى اوزينه اسناد ايتتمشدر بلكه مطلقا جناب

حققە اسناد ايتىمىشدر. قران كرىمنىڭ بارچە اسلوب وبتون
 حيثىينلىرى اللہتعالى گە اسناد ايدىلمىشدر. باشقە كىتاب
 سەۋابىلەر كىبى سىز وتارىخ حيثىينلىدىن يازىلۇپ بەر مۇلفلىرىنە
 اسناد ايدىلمەشدر. مونە شونىڭ اىچون كىڭ درست اعتقاد
 واسناد، «قران كرىم اللہتعالى كلامىدر». بوڭا دلىللىر:
 (۱) قران كرىم كىشىلەر كىڭ عقل كوچلىرىنىڭ اوستىنە،
 صوڭ درجە بلىنە اولان فصاحت وبللاغت ابلە كلوب بتون
 عربلىرنى حىران قالدىروب مىثلنى كىتىرودن عاجز ايتىمىشدر.
 بس بونداىن كلام، كىشى طرفىدىن اولووى مەكن
 دكلدر. بس قران اللہ كلامىدر. صغرى يعنى قران كرىم
 عربلىرنى فصاحت وبللاغتبلە حىران وعاجز قىلووى ثابتدر:
 عربلىر مەبطللىرىنىڭ تاثيرى ونفس هوالىرىنىڭ
 مىلى اولارەق صوغىش، شكائىت، دوا، آط، اچملىك كىبى
 نرسەلردن شعر سويللاودە فصاحت وبللاغىلىرى يوقلىرى
 چەمىشدر. قايسىغىنە اقلىمەك اولسە، اولسون صوڭ يتشكان
 ادىب وشاعىرلەر بورىنداغى شعر وادىبىياتدىن استفادە ايدىر كى
 ملىكە حاصل ايدوب شاعر وخطىب اولوب ميدانە كلوب
 چغالىر. ايمدى قران كرىم عدالت وحقانىيت اوستىنە
 قورىلغان ياڭا مسئەلەلردن، قانونلردن بىخ ايتىمىشدر.
 عربلىر كىڭ اچملىك زمانىنە يا كە دوه قىويرقلىرنە ماقطاودە

اشلانوب پشریلوب قويغان عبارە و نظاملریلە توزیلامەمشدر . بلسکە یاڭا اسلوب و یاڭا عبارەلر ایله توزلامشدر . بنیاء علیہ فصاحت و بلاغتک اول زمانک ادبیاتندن توبان اولورغە کیرهک ایدی، شولای اول طور بک صوڭ درجە بلیغ اولمشدر .

(۲) قران کریم دائما حقانیت و درستلیکن سویلامشدر . بتون توزیلامش قانون و نظاملری هر قایوس طوغریلق، چنلق نیگزلرینه توزلمشدر . بنیاء علیہ فصاحت دە توبان درجە دە اولورغە کیرهک ایدی . چونکە «شعرک اڭ گوزەلی اڭ یالغانیدر» دیو عربلر ایچنک کوبدن مسالم بر مقالدر . شولای اولسە دە بتون فصاحتک یوقاروسنک اولوب کلمشدر . (۳) بر قصیدک یا کہ بر خطبە دە انچق بر ایسکی بیت یا کہ بعض بر جملەلر گینه فصیح و بلیغ اولارەق میدانہ کیلوب چغادر . قران کریم، شوندا این اوزون بر قانون کتای اولویله برابر باشندن آخرینە قدری صوڭ درجە دە فصیح در .

(۴) بر شاعر یا کہ بر خطیب بر واقعەنی قات، قات قایتاروب ایکنچی اسلوب ایله سویلاسە، اولدەگیسی قدری اولمایدر . حالبوکە قران کریمە الہیات و نبوت مسئلەلری تکرار اولارەق تورلی اسلوبە سویلانویله

برابر هر قايوسنده بلاغت نوع لرينىڭ اڭ بلىند درجه..
لر بىله بيان ايدىلىشىدۇر .

(۵) قران كرېم عبادت، اخلاق، تكليفات، وقوانىن...
بيان ايتىمىشۇر. عادىتىدە بونداين مسئلەلەر س-وزلر يىنى
فصاحت و بلاغت دە توبان درجهگە ايندىرەلەر. حال بوكە
قران كرېم بو مسئلەلەر بىدە صوڭ درجه فصاحت
و بلاغت لر ايلە افادە ايتىمىشۇر .

(۶) دخىك شاعرلرڭ كوبسى برەر خاص نرسەنى بيانە
غنىە سوزلر نى بلىغ ايدوب چغاره آللر . باشقە نرسە
حقنىدە شعر سويللاى باشلاسلەر، شعر و قصيدەلر توبان
درجهگە توشادۇر. شونىڭ ايچون «امرأ القيس» آطقە منگانە،
نابغە قورقغاندە، اعشى اچكاندە، زهير رغبت دە گوزل
شعرلر سويللاسلەر دە، باشقە نرسەلر نى مدح و يا كە هجو
خصوصنىدە سويللاگان قصيدەلر دائىما فصاحت دە توبان
قالدىغى علوم ادبىيە ايلە شغىلانكان كىسەلرە معلومىدۇر. امّا
قران كرېم، هرتورلى نرسە حقنىدە س-ويلامىش سوزلر
بارچە بلاغتك اوستىندە اولارەق سويللانمىشۇر .

(۷) كوبرەك وقتىدە برخطبە يا كە برقصيدە برسوزدن
ايكنچى سوزگە كوچكاندە گوزەل بايلانىش و حسن مناسبت
لر قالمادىغىدىن بلاغت درجهسى توبان توشادۇر. حال

بوکه قرآن کریم بر قصه دن ایکنچی قصه یه، امر دن نهیگه، خبر دن استخباره، وعددن وعیده، نبوت، الهیات وباشقه نوعلرده قایوسناده صوڭ درجه حسن مناسبتلرله کوچمشدر. سورهلر و آیتلر آره سنده اولان حسن مناسبتلر وحسن انتقاللر تفسیر اوقغان شا کر دلره معلومدر.

(۸) قرآن کریم صوڭ درجه فسقه، آب آچق، عام عباره، صوڭ درجه سوچکلک ایله بیوڭ قانون وحقیقتلری بیان ایتمشدر. عربلر بو جهتنده شاشوب قالغانلر.

(۹) قرآن شریف اوزی یوز اون دورت سورهلی اوزون بر قانون کتابی اولویله برابر صوڭ درجه طاطلی، یهملی سوچوڭ عبارهلر ایله افاده ایتمشدر. عادتده اڭ بلیغ اولان شاعر وادیبلرده آزغینه اوزون اولان قصیده لرنده بونداین جزالت وعدوبتنی بولدره آلمایلر.

(۱۰) قرآن کریم فصاحت و بلاغتک بارچه نوعلریله ده صوڭ درجه عالی صورتده افاده ایتمشدر. اما کش نه قدر یکنه بلیغ وادیب اولسه اولسون، جمیع فنون بلاغت ایله درجه عالییه دن ایسوب افاده ایته آلمادیغی بـتون تاریخلر ایله ثابتدر.

مونه بو سویلانکان اون وجهلرهر قایوسی فصاحت و بلاغتک اڭ رول اویناغان نقطه لریدر. خطیبلر وشاعر-

لرڭ اولچانە تورغان ييرلرى و اوڭپيشە تورغان ميدان-
 لرىدە. مونە قران كرىم بووجەلرڭ ھرقايوسىندە ھىم
 بوندىن باشقە اولان وجەلردە طاقت بشردن خارج اولان
 فصاحت و بلاغت ايله افادە ايدىلوب بتون عربلىرى ھيران
 قالدىمشىدە. عربلرڭ فصیح و بليغ اولغانلىرىدە عاجز قا-
 لوب قران كرىم كشى طرفىدىن سويلانگان اولمادىغىنە
 اعتراف ايتىشلەر. بعضلىرىدە ايمان ايدوب دىن اسلامڭ
 اڭ بيوك قهرمانلىرىدىن اولوب بتون دىنياغە مشهور
 اولمىشلەر. بعضلىرىدە اعتراف ايتىسە لربىلە تمام عنادلىرى
 ايچون باشقە چە چارەلەر كوشدىلەر. لىكن ھماندە بولدىرە
 آلمادىلەر، يىڭلىدىلەر. قران كرىم حضورندە عاجز قالدىلەر.

عربلرڭ قران كرىمڭ بلاغى حضورندە بالفعل عاجز
 قالولرىنە تارىخى دليللەر:

برنچى دليل

(۱) عربلرڭ اڭ آلدون واڭ فصیح و بليغلىرىدىن او-
 لغان وليدىن مغيرە رسول الله افندىمىزڭ قرآن اوڭدىغىنى
 ايشتمىش. سوڭرە اوزلىرىنىڭ ايبداشلىرى حضورينە قايتوب
 «الله اسميله آنط ايدەمەن: بو قراندە بر حلاوت، و آنىڭ
 اوزرىندە بر طلاوت وار، بونىڭ توباننىدىن صاف و صالحون

صولر آغار، یوقاروس یمشیر ویرر « دیکان مفومده
 کی سوزلرنی تمام کوئلاری نچکه روب سویلامشیر. قران
 کریمگه قارشى طوررغه و دین اسلامغه نینداین گنه یول
 ایله اولسه ده دشمانلق قیلورغه چاره لر ازله کان ابو جهل
 بو سوزنی ایشوب صوڭ درجه قایغروب ولیدگه کیلوب
 بو نچکاروینه انکار ایتیمش. ولید، ابو جهل گه قارشى،
 «عرب جرلرنی هیچ برگز بنین آرتق بلمایدر، والله
 بو قران هیچ بر جر نوعلرینه اوخشامایدر» دیو جواب
 ویرمش. شولایوق حج موسمنده بارچه قریشک الوغلی
 ییلوب بیوڭ بر جمعیت یاصاغ-انلر. مقصدلری قران
 کریمک عالیه نه براتفاق یاصاب نیچک گنه اولسه ده خلقنی
 بیزدررگه چاره ازلاو اولمشیر. همانده بو جمعیتلری
 ولید ادره سنده اولمشیر. بتون جمعیت « محمد عه کاهن
 در « دیکانلر. ولید بونلرغه قارشى، « آنک او قوغان
 قرآنی کاهن لر سوزینه اوخشامایدر » دییب جواب ویره.
 بتون جمعیت « آلاى ایسه، محمد عه مجنونلر » دیور
 مزدیکانلر. ولید: « یوق ! اول مجنون دکل در، کوستر-
 کان حال لری، سویلا کان سوزلری مجنونلر سوزینه او-
 خشامایدر » دیکان. عربلر، « او یله ایسه، شاعر (جروجی)
 در دیورز. » دیب طاوش ویرکانلر. ولید، « اول جرر

چى دكلدر، بزشعر ك بتون نوعلارنى بلورز، آنك سويلا
 دكى سوزى جرغه اوخشامايدىر « ديب جواب ويرمش.
 عربلر، الك صوگنده آبطراغاچ باشقه سوز طاپمايهرق
 « آلاى ايسه، « محمد سحرچيدىر « ديوب اينرمز « ديكا.
 نلر. وليد همان بو سوزلرينه قارشى « يوق! اول سحر
 چى دكل، آنك سوزلرى سحرچيلر ك اوشكرو توكر و
 واوفوروى كېى دكلدر « ديورد ايتمشدر. صوگره عربلر
 حيران قالوب « صوك آلاى ايسه نينداين قرار ويرهيك
 ديب اشنى وليرگه طابشره لىر. صوگره وليد افترا ايكا.
 نينى اعتراف ايدويله برابر « محمد عه م نى سحرچيدىر،
 ديودن باشقه چاره يوقدر « دى. بس ببتون عربلر ك
 بلاغتده زبدهسى اولان بو عربلر « محمد عه م نى ساحر،
 قران كريمى كلام سحر در « ديب دنياغه طاره تورغه
 قرار ويركانلر.

شولايوق عربلر ك الوغ ادبيلرنىن اولغان عتبه،
 محمد عه م ك « حم كتاب فصلت آه « سورە سنى اوقديغنى
 طـئلاب حيران اولارەق قوملرى يانينه قايطوب « والله
 محمد بر سوزلر اوقدى، بن مەرمەك كشيپلر ك آغزىنن
 آنداين سوزنى ايشتىكم يوقدر « ديو قران كريم ك
 فصاحتينه حيران قالديغنى اعتراف ايتمشدر. . .

دېمك عربلر قران كرېمده كى فصاحت و بلاغت گه حيران قالمشلىر. هم قران كرېمك حضورنده اوزلرېنك عجزلرني بامشلىر. فقط خلقلر ايچينه هر نېچك اولسه ده بر قاره اسم چغاررغه و قرانك كشىلر ايچينه طاره لووېنه مانع اولورغه طرشقانلر.

عربلر نېچكېنگه اولسه ده قران كرېمك سوزلرېنى مشركلرگه ايشتىر مسكه طرشقانلر. شونك ايچوندا حضرت ابوبكرنك قراننى اشكاره او قووينه تعارض ايتمهشلىر*) قران اولغان چاقده هر نېنداين سببلر ايله گينه اولسه ده قرانك طاوشنى ايشتىر مسكه طرشقانلر: قچقرغانلر، قول چاپقانلر، صىزغ-رغانلر بورنغى حكاييتلر سويلرگه جمعيتلر ياصاب اولسه ده قران كرېمك طاوشنى ايشتودن خلقنى طبيارغه طرشقانلر. لىكن بو وجهيله ده همان قارشى طوره آلمغانلر، همان قران كرېمك نورى يافينه خلقلر آقرنغنه بيلغانلر.

(۳) عربلر، كمدركه قران كرېمنى طىكلاسه و اشانسه آشا بايقوت ايتكانلر، بك نق قيناغانلر و تورلى جفالر

(*) حضرت ابوبكر حبشستانغه هجرت ايدو نيتيله چغوب «برك انعماده» ديكان ييرده «ابن الدغنه» اوچراب مكه گه آلوب قايتوب قريشلك «حضرت ابوبكرنك قراننى قچقروب اوقماو هم خلقغه اشكاره قيلماينچه فقط اوز اوينده كينه اوقو شرطيله گنه مكه ده طوروينه راضى اولاقمىز» ديكان عهدلريله گنه حضرت ابوبكر كفىل اولارق حمايه سنه آلدينغى معلومدر بخارى.

آیتکانلار. حتی بر طوغه بالالری وقارنداشلرینه بیلله بونداین جفانی آیتکانلار.

(۴) هیچده بر قارشى توررغه چاره اولمغاچ پیغمبر عه منى مجنون، ساحر، یالغانچی دییب تورلی اسملر چغا روب خلقك رغبتنى سوندوررگه طرشقانلار. حج وقتلارندک بوللرغه اوطروب چیتدن کلکان عربلرگه هم باشقه خلقلرغه یمان کورگازرگه طرشقانلار. لکن همانک بولدره آلمغانلار. بس مونه بو حاللار دلالت ایدککه، عربلر قران کریمك فصاحت وبلاغتینه حیران قالغانلار، صوڭ درجه چارهلر ازله گانلار. لکن، همان بولدره آلمغانلار. عاجز قالغانلار.

(۵) قران کریم بتون عربلرنی اوزینه قارشى معا- رضه ایدهرگه دعوت ایتدی. «اگر قرآننگ مثلنی کتر ساڭز الله کلامی اولمغانلقى ثابت اولور» دیدی. بتون عربلرنی قرانک مثلنی کیتررگه برگنه کره چاقومه مشدر بلکه برنچی کره بتون قرانک مثلنی کیتررگه، ایکنچی کره (مفترباتدن اولسه ده) قران سورهلری کبک اون سوره، اوچنچی کره سنک هیچ اولماسه بر سوره اولسه ده مثلنی کیتررگه ویکرمی طوغز سوره باشنده (الم حم الراء الراء المص) بیکرمی طوغز کره دعوت ایتدی. قران

كرىمىڭ دعوت لىرى بتون عربستانغە تارەلىسى . سوڭرە
 قران كرىم «لان اجتمعت الانس والجن على ان يأتوا
 بمثل هذا القرآن لا يأتون بمثله ولو كان بعضهم لبعض ظهيرا»
 ديو اعلان قىلىدى . بويلا — لىلىرى ، بتون عربلىرى
 چەملەندى ۋەھىجانغە توشىدىكى ، (محمد عەمىڭ بويلا
 علمى ۋادىي اولان دعوتى) بتون عربستاننى بىر ادبىيات
 مدرسەسى ھالىنى قويدى . لىكىن شول دعوت لىرى زامانىدا
 محمد عەمىڭ بىر تىرى قىلىقىدا ، ھەر بىر تىرى ھىجۇم
 آستىدا ، آڭا اينانغان شاكر دىلىدا سوڭ درجە بىچارەلىق
 ھالىدا ، اللەتعالى دن باشقە ھىچ ياردىمىسى يوق . ايمىسى
 عربلىرگە محمد عەمىڭ دعواسىنى يوقىغا چىقارو ۋ قورغان
 پىلانلىرىنى قىرۇپ سىرۇپ توڭگۇگە بىردە كۇپ نىرسە كىرە كىمى
 ايدىسى ؛ فقط قران كرىمىڭ مىثلىنى كىتىرۈگىنى يىتە ايدىسى . اول
 وقت دە «اى محمد ! مۇنە قراننىڭ مىثلىنى كىتىردىكى ، فصاحت
 ۋ بلاغىتىنى قارشى توردىق ، ايدىسى . پىغەمبەرلىكى باطل
 اولدى ، قراننىڭنى آل ! آرتق اشكى بىدىسى» دىيىپ قول
 سىلتاۋ بتون پىلاننى بىمىرەچك ايدىسى . لىكىن ، مۇنە عربستان
 دەغى ادبىلىر ۋ شاعرلىر سوڭ درجە تىرشەلىر ، قراننىڭ
 مىثلىنى كىتىرۈگە ايدەلىر . نى قىر مىت لىر چالىشەلىر . فقط ،
 فصاحت ۋ بلاغىتىدىن ھىران قىلالىر . مىثلىنى كىتىرە آلمايلىر ،

عاجز قالالار. بتون ادبى و علمى كوچلرى توگانه . . . الك
 صوڭنىڭ پيغمبىر مەزنى اوتروب طنوب قالماقچى بولو فكرينه
 كېلەلەر. بو خصوصە جمعيتلر ياصايلەر، اوزاق كېڭاشلار
 صوڭنىڭ محمد عەمنى اوتترگە قرارا ويرەلەر. فقط بولمىرە
 آلمايلەر. پيغمبىر مەز قىلچ آستار نىن اللەنىڭ حفظ حمايه سنە
 صاغ وسلامت قوطيله. همان عربلار محمد عەمنىڭ آرتىدىن
 چابالار، ازلايلەر. اوتترگان كشيگە بك كوب بولاكلر ويرە -
 چك اولالەر. همان بولمىرە آلمايلەر. نهايت پيغمبىر مەز
 مەينە شەرىنە وارە، يىرلەشە. مونىڭ صوڭنىڭ عربلار بار
 قوۋە مادىيەلر يەلە هجوم ايدالەر. قرانىڭ مەننى كىترە آلمىغان
 عارنى قىلچ ايلە يومف اولالەر. عزيز بالالارنى وجانلرىنى
 قربان ايدەلەر. لىكن صوڭنىڭ همان اوزلرى يىڭلە. بتون
 قوۋە علمىيە وادبىيەلرى يىڭلدىكى كىبى بتون قوۋە مادىيە -
 لرىيە يىڭلە

بس عربلارنىڭ بويەلە صوغشلار آچوب كوب ماللارنى
 ارەم ايدوب، جانلارنىڭ عزيز بالالارنى قربان ايدولرى
 دلالت ايدەكە، قران كرىمنىڭ فصاحت و بلاغتى حضورنىڭ
 آبىر اب عاجز قالمشلار، صوڭنىڭ، عجزلارنىڭ عارلىڭنى قىلچ
 قوتيلە يوارغە كرىمشلار. ادبى و علمى قوت ايلە قارشى
 طورە آلمىغاچ مادى قوت ايلە اوچ آلورغە طرىمشلار.

فقط، «الا ان حزب الله هم الغالبون» («الله يولنده غيلر مطلقا ييگالر») قانون الهى بويىنچه همان ييلىگانلر بس من كل الوجوه عاجز قالاروق صوگره قران كريمىك مقدس نور ايله نورلانب بتون عربستان، دين اسلام ايله مشرف اولمشدر. ديمك قران كريمىك فصاحت و بىلاغنى طاقت بشرك اوستنك اولوب عربلر مثلنى كيترودن عا. جز قالديقلىرى واقعدر. بوگنا بتون تاريخ گواهدر. بس قران الله تعالى طرفندن كلمش كلام الهى در. حاضرده قران كريمىك اينووينه اون دورتنچى عصردر، هيچ بر كوسه نه مثلنى كيتره آلمه دى هم كيتره آلاچقلىرىك يوقدر. انشاء الله.

بو خصوصده كلكان شبيهه و جواب.

«عربلر، قران كريمىك مثلنى كيترگان اولورلر. لکن اسلام قوت طابديقمن صوگره يوق ايتمشلردر.» ديو بعض برلر شبيههده ايتمشلر، لکن بونداین شبيهه كلورگه اصلا اورن يوقدر.

(۱) ا کرده قران كريمىك مثلنى كيترلکان اولسه ايدى، شوندا بن مکه ده قصه قلىق و ملكى بلالر ايچنده ياشا. کان مسلمانلر «دين اسلام» غه قول سلته رلرده چغارلر

ایندی. حال بوکه هیچ بونداین واقعه اولدیغی یوقدر.
 (۲) عرب مشرکلی قراننڭ مثلئ اولغان کتابلریله
 محمد عه مگه قارشى طوروب معارضه ایششورلر
 و کتابلرنی میدانه قویارلر و بتون اطرافغه طاره تورلر
 ایندی. شام ایله یمن که آیش ویرش ایله وار دیتلرنک مطلق
 بو خبرنی آلوب وارلر، بس روملرغه ایشدیلور، روم
 پادشاهسید خبر آلور، حبشستانغه ده یتشور. بس نجاشید
 بو اشنی بلور ایندی. دیمک بتون دنیاغه بو خبر طاره.
 لوب کیتکان اولور ایندی. حال بوکه بونداین بئر حال
 هیچ بئر تاریخده یوقدر.

(۳) مکده و مدینه ده یهودیلر یاشایلر و صوڭ درجه
 محمد عه مگه قارشى طوررغه طرشه لر ایندی. پیغمبرمز
 آنلری دین اسلامه دعوت ایتهدر ایندی. اگرده قران
 کریمک مثلئ عربلر طرفندن کیترلیکان اولسه، «ای محمد!
 قراننڭ مثلئ کیترلیکان، آرتف دعواتنڭ باطل لغی میدانده.
 در» دییب قول سلته بکنه قویارلر ایندی. شولایوق مصر
 پادشاهسی مقوقس، روم ایه پیرا طورى هرقل، حبشستان
 پادشاهسی اصحه هر قایوسی جوابلرنده همان شول سوز
 لر... ایلان رد ایدرلر ایندی. ابو سفیانده هرقل ایه پیرا
 طورنڭ سوال لرینه قارشى «اول پیغمبر لکنی دعوا

قيدلوب قراننى اوزىنىڭ پيغم-پەرلىكىنىڭ دىلىل توتىدى،
 اشانمازساڭز مىثلنى كىترگىز دىيىپ بارچەمىزنى دعوت ايتتى.
 بىزدە مىثلنى كىتردىك» دىيور ايدى. عمر وبن العاص دە نجا
 شى گە شول سوزنى سويلر ايدى.

قىسقىسى: قران كرىمىڭ مىثلنى كىترونى ھىچ تارىخ
 قىد ايتە آلمادى. اگر دە آزغىنە اوچى اولسىە ايدى،
 يارم يارمى اولسىە دە تارىخ لرغە، كرماينچە قالماز ايدى.
 دىمىك بونداين شك وشبھە قىلورغە ھىچ بر اورن اولمە
 مشر.

۴) دخىلە بو دعوت مكدە دە وقتىنە ايدى. ايمىدى اول
 وقتى، بتون سلطنت مشر كلر ومسلمانلىق دشمانلىرىنىڭ قو
 لىدە ايدى. حج گە كىلوچىلر ھم ساتوچىلر واسىپتە سىلە تىلا-
 دكىچە بو خبىرنى دنياغە طاراتورغە قوللىرىنى كىلە در
 ايدى. مسلمانلر صوڭ درجە استىداد وظلم ايچىندە ياشا-
 يلر، حتى اوزلىرىنىڭ جانلىرىنى بىلە صاقلای آلمايلىر
 ايدى. اگر دە قراننىڭ مىثلى كىترلىگان اولسىە ايدى، اهل
 اسلامنىڭ آنى يىدوب اولگورگە، وتارىخىن آنى يوق ايدىر
 گە ھىچ مىمكنلىكلىرى يوق ايدى. بس شولاى اولغاچدىن
 شك وشبھە گە ھىچ بر اورن يوقىر.

۲ نچى دليل:

قران كريم، اوتكان پيغھبرلر ورسوللر هم تورلى
 ھلتارك ھاللارنى ودين ايله مناس-بتلر ينى بزلره خبر
 وپرمشدر. وپردىگى خبرلرى ھر قاپوسى خبر وپردىگى
 كېي ميدانە كلوب چقمقەدر. طبقات الارض و علم آثار
 عتيقە تصديق و تاييد ايتمكەلر. مونە قران كريمك بو
 ھالە اولووى، قرانك مؤلفى بتون اوتكان ھاللره آشنا
 اولوب ھر قاپوسينه كوز اولوب يا كە اوقوب بلوب
 چققان اولوونى لازم ايتەدر. ايمدى محمد ھم ايسە اوقى
 ويازە بلمەكان صرف امى اولان ذاتدر. تارىخ و فلسفە
 شعبەلرنە اوقايدە! آنك اسمينى بيلە ايشتمەمشدر. بس
 شولاي اولغاچ قران كريم، محمدەك اوزينك عقلدنگنە
 اشلانې ميدانە قويولوى مكن دكلدر، بس اللە تعالى نك
 تعليمى ايلە بلمشدر. ايمدى قران كريم تعليم الھى ايلە ميدانە
 كەمش ايسە، ھېچ شك و شېھەسز اللە كلاميدر. (تلك
 من انباء الغيب نوحيها اليك ما كنت تعلمها انت ولا
 قومك من قبل هذا).

۳ نچى دليل.

قران كريم اوزون قانون كتابى اولوبلە برابر ھېچ

بر حیثیتدن اختلاف و تناقض یوقدر. حال بوکه دورت
 بیش بوزلی علماءدن مرکب ملت مجالس لری اوزون
 کیٹاشلر و ملاحظه لر صوکنده قانون توزوب چغارسه لرده
 اختلاف و تناقضدن قوطله آلمایدن. دخیده نینداین گنه
 حکیم و فیلاسوف اولان برکش بونداین اوزون کتاب یازسه
 بالخاصه تورلی مسئله و تورلی فنوندن بحث ایتسه، کتابی
 اختلاف و تناقضسز بولا آلمایدن. ایملدی قران کریم
 تورلی ادیان و انواع فنون و قوانیندن بحث ایده طوربه
 اختلاف و تناقضدن سلامت اولوچلغی، کشی طرفندن
 اولماینچه حکیم مطلق اولان الله تعالی طرفندن اینمش
 «کلام الله» اولدیغنی اثبات ایله در. افلا یتدبرون القرآن
 ولوکان من عند غیرالله لوجدوا فیه اختلافاً کثیراً.

۴ نچی دلیل.

قران کریم کیلاچک حال لردن خبر ویرمشدر. خبر
 ویردگی کبی هر قایوسی درست چتمشدر. هم درست اولا
 کیلمکده در. بتون زمانلر، فن و علم لر تصدیق ایله کلمکده در.
 کلاچک حال لری بتونسنی واقع و نفس امرگه موافق ایدوب
 خبر ویرمک کشینک عقل قوتندن کلکان شی لر جمله سنن
 دکل در. بس قرآن کریم ده اوقی و یازه بلمه گان محمدعه

مئڭده اوز عقلمدن اولغان اش دكل در. مطلقا الله كلا پيدر.

قرن كريمك كلا چكدن خبر ويرو بده درست چقد غينه
شاهدلر:

قران كريمدن بوڭا شاهدلر كويدير فقط بعض برلر
نيگنه بيان ايدهم:

(۱) فارس دولتييله روم حكومتي آره سنده صوغش
اولوب فارسلر روملري يگمشلر ايدى. بو خبر اهل
مكه گه ايرشديكنده، مكه ليلر «سز هم روملرا اهل كتابسز، بز
وفارسيلر كتابسز مز. البته بزم قارنداشلر مز اولان فارسلسزك
قارنداشكز اولان روملري يگمشلر. بس بزه سزنى يگارمز»
دييب مسلمانلر غه ماقطانغانلر. مونه بو خصوصده سوره^۴
رومك باشندن (الم غلبت الروم (۱—۷) ولكن اكثر
الناس لا يعلمون) ييدى آيت كريمه لر اينوب «اوج ييل
ايله طوغز ييل آرد سنده روملر فارسيلرني بيگنا چكلر، شول
كونده مؤمنلر شادلانه چقلر، بو، الله تعالى نك وعده سيدر، الله
تعالى نك وعده سي حقدر، شكسز واقع اولاققدر» ديو خبر
ويرمشدر. مكه مشركلري بو خبرني ايشنديكلري كهي اشا
نمغانلر، يالغان ديگانلر، شاو شو ايتشكانلر. حتى صحابه
لردن حضرت ابوبكر ايله مكه ليلر ك بيوكلر نمن ابي بن خلف ايله

ایکسی سوزگه کیلشوب اوچ یل مدت ایله مراهنه ایتشگا۔
 نلر: اگرده اوچ یله روملر یگسه ابی اون دوه ویره چک،
 یگمزه حضرت ابوبکر اون دوه تولایه چک اولغان. لکن
 صحابه لر پیغمبرلر نی جانلرندن آرتق سودیکلرندن ایچون
 بارچه اشلرندن کیگاش ایله اشلائی تورغان اولغانلر،
 حضرت ابوبکرده رسول الله افندمزگه بو واقعه نی سویلر۔
 آغا قارشى پیغمبر «بو وعده مطلقا حق در، هیچ شکسز
 روملر، فارسیلر نی ییگاچکدر. فقط «بضع» دیکان سوز
 عرب تلنده اوچ ایله طوغز آره سنده مستعمل در. ابی گه
 وار؛ وعده نك مدتى طوغز یلغه قدری اوزایت، شولایوق
 دوه نك صاننیده کوبایت» دیو فرمان ایتمشدر. بس
 حضرت ابوبکر ابی گه واروب مدتى طوغز یل، دوه نك
 صاننیده یوز ایدوب یاگادان مراهنه لر نی نغتمشلر. ابی
 بن خلفی احد صوغشندک آلغان جراحته یله اولمش. اما روملر
 قران کریمک خبرندن یدنچی یلده نهق قران کریم
 خبر ویرونجه فارس لری یگمشلر. حضرت ابوبکر ابی نك
 وارثلرندن یوز دوه نی آلوب پیغمبرمزک فرمان سعادتلر۔
 یله محتاجلره صدقه ایدوب ویرمشدر. دیمک قرآن
 کریمک کیله چکدن ویرمش بو خبری قطعی صورتک واقع
 اولمشدر. بعض برلر «عادتده بر پادشاه بیگلسه یاگادان

اوج آلورغه طرشه در. مونه شوال جهندن محمد عم ظن
 غالب ايله چامالاب ایتمشدر» دیو اعتراض قیلمشدر. لکن
 بو اعتراض لری کلمایددر. چونکه قران کریم «سیغلبون فی
 بضع سنین، یومئذ یفرح المؤمنون بنصر الله، وعد الله، لا یخلف
 الله وعده آه» دیو قطعی و تاً کید صورتک خبر ویرمشدر.
 شولای اولغاچ ظن غالب ايله گینه اینکان سوزلر جمله -
 سندن دکلدر، بلکه خبر قطعیدر.

دخیک بر عاقل و حکیم اولان ذات اوزی قطعی
 صورتک اشانمغان و بلمه کان نرسه نی «فلانچه اولور» دییب
 قطعی صورتک خبر ویریک اوزینک ایبداشلری ایچنده
 یوزلری قزاروب، درجه سی توشوب کولکیگه توشودن
 صاقلاندر. ایمدی محمد عمده هیچ شبهه سز عاقل و حکیمیدر.
 بو سوزلرنی هکده ایتدیکی زمانک هر بر طرفلرندن
 فلاکت و هلاکت اوستلرینه یغهور کبی یاغدیغی زماندر.
 بتون سویلاکان سوزلری و اشلری هر قایوسی انتقاد
 ایچنک و محیطلرنی دشمانلر ايله نب آغان ایدی. ایمدی
 بونداین دواعی اولا طوریک اوزی اشانوب بتمه کان بر
 اشنی مجرد بر چامه ايله گینه قطعی صورتک اولور دییب
 خبر ویروبیک یوز دوهلر ايله مرهونه ایدشورگه قطعی
 صورتک فرمان ایتمز ایدی. (چونکه بونداین انتقاد

عالمنىڭ اورطەسنىڭ تور دىيەن كوردىكىدىن يوزىنىڭ قزا-
رەچىنى، ناموسلىرىنىڭ توگىلەچكىنى قىطەيا باوردە يوراكى
قورقور ايدى) بس اويلا ايسە محمدەم اللەتعالى طرفىدىن
قىطەي صورتىڭ اولانچىنى با-وب خىبر وىرگان ھەم اوزى
قىطەي صورتىڭ اشانغان، ھەم ملتىنەدە ش-ول يولدا تېلىغ
ايتىكان اولادر.

(۲) مەكە مشركلىرى، محمدەم ھ-م صحابەلەرگە «بىزم
قوتەز كوب، سانەز چ-وق، سىزە غابە ايدى چ-كەز» دىيىپ
ايتىكانلەر، مۇنە شول سوزلارنى قارىشى «مشركلەر، بىزم
قوتەز كوب، مسلمانلارنى يىكارەز دىيىپ ماقتانماسونلەر،
تېز يىكلورلەر، خور اولوب آرطقە چىكلورلەر؛ «ام بقولون
نحن جمع منتصر، سىھىزم الجمع ويولون الدبر» سورة قمر،
مكىه) دىو اللەتعالى قران كرىمىڭ خىبر وىر مشر. مۇنە
محمدەم مەدە اڭ قىنىلق و اڭ بىچارەلىق حاللارنىدە ب-و
خىبرى سويلادى. خىبر وىردىكى كېي مەيدانە كلىدى. عربلارڭ
بىتون قوتلىرى يىكلدى، يالگىز «توھىد» طولرنى كوتاروب
چىغان محمدەم ھەم شول مەكەلىلەر كوزنىڭ خور و حقير
كورنىكان بىر اوچقنە مسلمانلەر، بىتون مەكەلىلەرڭ آستىنى
اوستىكە كىتردىلەر، يىكلىلەر. محمدەم بو خىبرنى بىر چامە ايلە
اعلان ايتەمشىر دىيىپ ايتورگە مەكەن دكل؛ چونكە بو خىبرنى

اعلان ايتدىكى زاماندا مكدەدە اڭ اوميدسزلك زامانلارندە
 ايدى. اوز باشينە غنە اشانوب بر چامە ايلەگنە ايتورگە
 ھېچ بر عاقلڭ يوراكى يتەرلك ھىط دكل ايدى.
 (تارىخە باقڭ)

(۳) محمدەمنى ھم آڭا ايبياركان صحابەلرنى خورلار
 ومسقل ايدەر اېچون مستهزئون فرقسى باصالوب صوڭ
 درجەدە دين اسلامغە ھجوم ايدەر، قارشى طورەلر ايدى.
 لىكن، اللہ تعالی «انا كفييناك المستهزئين» (مستهزئون
 ھزبى ھېچ بر ضرر كيتەرە آلمازلر، بز اوزمىز سنى
 ھمايەكە يتەمز) ديو خبر وىردى. خبر وىردىكى كېي
 درست چقىدى. ھېچ بر شى ايتە آلمادىلر. نور نبوت
 آلدندە طوز كېي اوردىلر.

(۴) «دين اسلام» غە دشمانلىق قىلغانلار پىغمبەرنى
 اوتورگە قرار وىردىلر. لىكن، جناب حق تعالى حضرت-
 لرى «والله يعصمك من الناس» (يعنى اللہ سنى كشيلىردن
 صاقلايەچقىدر) ديو خبر وىردى. خبر وىردىكى كېك
 واقع اولدى. نە قىرى اوتورگە قصىد ايتدىلر: مكدەدە
 بتون قبيلەلر، اتفاق ايلە اوتورگە كلىدىلر؛ اونار مڭ
 عسكر ايلە مدينەنى چولغادىلر، بتون مسلمانلرنى پىر يوزلدىن
 مو ايدىرك پىغمبەرمزڭ قاننى اچەچك اولدىلر. آسترتون

اوتورتورگه دىيىب كشيلىردە ياللاب قارادىلار. ھەر قايسىنىڭ دە
الله تعالى صاقلادى، اوتورە آلامادىلار.

(۵) « انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون » دىيى
قران كرىمنى ھىظ وھىمايەسىنىك ايسوب آرتىدرو، كەمتو،
تھرىفى وتبديىل كېي كەچلىكلر ك قران كرىمگە كېلامەيە چكىنى
خېر وىردى. ھونە ھاضر اون دورتنچى عصر در. بىتون
شرق وغربك اولغان مسلمانلر ك قوللرنىك اولغان قران
كرىم ھەر قايسوسىدە بارى بىردىر. ھىچ بىر ھرفنىكە بىلە
اوزگالك بوقىدر. ھىدەم زمانىكە نىچك اولسە، ھمانىكە
شونىكەغى رسم خطلىرى اوزگارتىلەيىنچە صاقلانب كېلامىكە در.
دىن اسلامك باشىنە بىيوك ھىچ-وملار ھەر بىر طرفىن
تورلى قىسقلار كلسەدە ھمان قران كرىمگە ھىچ بىر
تھرىفى وتبديىل كەمەشىدر. بس قران كرىمك بو خېرى،
ھمانىك خېر وىردىكى كېي ھىق ايكانچا-كى ميداندىر.
باشقە دىن كتابلىرىنىك باشىدىن ت-ورلى ھاللىر كىچىكى
تارىخ اوقغانلرە ياشرون دكل در. اك صوك زمانلردە
گرمانىيە ھكومىتىنىك آئىسار عنىقە ازلاوچى ھىئىتى، توركىيە
يىرنىك بورنىغى باھلى شەرلرنىن سوس خرابەسىنىن (*) ھمورا
بى طرفىن تنظيم ايدىلىكان قانونن طابىدى. (ھمورا بى

(*) ھمورا بى وئى بىر ھكىمدار اولدىغىنى پرافىسور اسمىرنف تارىخ الادىيان

اصلى كتابىدە بيان ايتىشىدر.

بوندن ۱۰۰۰ يىل اَلِك بابلنى حكومتينه زور خدمت ايدرك سلطنت بابليهنى ياڭا برطرزده ميدانه قويغان وثنى بر حكمداردر.) بو قانون كوب حكملرده تورات ايله موافق چقىقى كورلدى. شونك ايچون بر خصوصى برلين شهرنك ايھپيراتور حضرتلرى و بيوك فيلاسوف و عالملر حضورنك «جمعيت شرق» اعضالرنن ع-لامه «دلپتس» طرفندن اوزن خطبه سويلانمش. بتون جمعيت حضورنك «تورات شريعتلرى بابلنى شريعتندن كوچروب يازلمشدر» ديبب خطبه سنك آب آچق ايتمشدر. موندن صوك گرمانيه ده تورات خصوصنك شاو شو ميدانه كيلمشدر. هم بو خصوصى گرمانيه ايھپيراتورى ايله علامه دلپتس آرهلرنك تعاطى افكار ايدلمش، ايھپيراتور حضرتلريده ع-لامه نك سوزينه موافقت ايتمش اولديغى آزرقغنه دنپادن خبردار اولانلره معلومدر.

(۷) قران كريم بتون عربلرنى، قرانك مثلنى كيتيرگه دعوت ايدرك «اكرده بزم بندهمز (معهدهم) گه ايندرلمش قران، الله كلامى ايكاننده شبهه له نساگز، اول قرانك مثلنى كيتيرگز (وان كنتم فى ريب مما نزلنا على عبنا فاعثوا بسورة من مثله)» ديدى؛ صوگنده «فان لم تفعلوا وان تفعلوا» ديومثلنى كيتيره آلم-ايھچقلىرى خبر

ویردی. شولایوق «ا کرده انس و جن برسی برسینه آرکه بولشوب یعنی یاردملاشوب، صوڭ درجه اتفاق-لاشوب قرانڭ مثلنی کیتررگه طرشسه لرده مثلنی کیتره آلمایه چقلر» (قل لئن اجتمعت الانس والجن علی ان یأءتوا بمثل هذا القرآن لایأتون بمثلہ ولو کان بعضهم لبعض ظهیرا» اسرأ۸۸ ایتة) دیو خبر ویرمشلر. قران کریم بو خبرنی ویردیکی کبی بتون عربستان شاو شوغه کیلوب قرانڭ مثلنی یاصایق دییب طرشدیلر. فقط مثلنی کیترودن عاجز اولدیلر. شولایوق اهل اسلام ایچنندنه صوڭغنی زمانلرده قران کریمڭ مثلنی یاصاب قارارغه طرشقان اولسه لرده همان مثلنی کیترودن عاجز قالغانلر. مونه حاضر اون دورتنچی عصردر، قران کریمڭ مثلنی هیچ بر کیتره آلمادیلر هم کیتره آلمایه چقلر ان شاءالله. هایبی اوقی و یازه بلمه کان بر امی صرفدن قران کریمڭ مثلنی کیترتسونلر! هیچ قابل دکلدر.

دخیبده قران کریمده بک چوق آیتلر وارکه کیله چکدن خبر ویرمشلر. هر قایوسی خبر ویرلدیکی کبی میدانه کیلوب چقمشلر. بعض بر خبرلر وارکه شوشی کونده همانده درستکه چغوب کیامکده در. قایو بر خبرلر وارکه، ان شاءالله ملت اسلامیه آنلرڭ حق اولدیغنی

كلاچكده كوررلر. (هوالننى ارسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون وعبدالله الذين امنوا منكم وعملوا الصالحات ليستخلفنهم فى الارض ان الارض يرثها عبادى الصالحون سنريهم اياتنا فى الافاق وفى انفسهم آه.)

ايهدى مادام كه قران كريمك كىلاچكمن ويرمش خبرلرى، درست اولارهق ميدانه كىلى، كىلمكده هم كىلهچكدر. بو ايسه كشىنك عقلتىنغنه كىله تورغان اش دكلدر. بس قران كريم الله تعالى كلاميدر.

۵ نچى دليل:

قران كريم، بتون جمعيت بشريه نى سعادت ماديه ومعنويه گه ايريشدرلك قانونلر قوييمشدر. بوكونده بتون اجتماعيون علماسى بيله بتون عدالت وحقانيت او-زره تنظيم ايدىلىكىن اعتراف ايدىلر. چونكه قانونلرى هر بر بيرده وهر زمانده تطبيق ايدىلورلكدر هم جمعيت بشريه نك هر بر فرقه سىنك احتياجنى اوتارلكدر. بو درجه بيورك وعالى اولان قوانىننى اوقسى وياره بلمهكان بر امى صرفك عقلتىنغنه اشلانوب چقغان ديبىب ايتور كه مەكن دكلدر. بس بتون عالمك مرپيسى اولان رب

العالمين طرفندن تنظيم ايدلمش قانون الهى در.

۶ نچى دليل:

قران كريم، تحريف و تبديل دن امين اولمشدر. كشيلىر طرفندن ترتيب قىلىنغان كتاب و رساله لرك نه قدرى تحريف و تبديل گه اوغرا دىغى ميدانده در. نه قدرى فيلوسوفلرك كتابلرى تورلى تحريف و تاءويل لره اوغرا يه رق صوگغيلره كلوب ايرشمشدر. ايمدى اهل اسلامك باشينه تورلى آفات ده ريه لر ايرش-وي-له بر ابر، قران كريمك تحريف و تبديل دن صاخ و سلامت اولوب بو كون ده بتون ش-رق و غربده هيچ بر حرفى اوزكارمه كان كو-ينچه صاقلانمش اولووى، جناب حقلك حمايه رحمانيه سيله، عالمده ياشاوى تيوش اولغان قانونلر ندىن ايكانچاككه دلالت ايدده در؛ چونكه قوانين طبيعيه گه قاراغاندىك ان-فع و اصلح اولان ياشاى، حقلق مستمردر. بس قران كريم جناب حقلك دائما ياشاوى مطلوب اولغان كلام الهى در.

۷ نچى دليل:

قران كريم بيان اينمش حقيقت لىر و قانونلرك همان قدر و قيمت لرى بيوگايه وارهدر. زمانلر كچكان و مدنيت

لار آرتقانغىنە صايون چىنلىقلىرى تەقدىر ايدىلە واره. حق-
 نىت و عدالت مىزانلىرى اوزره توزلىدىكى مىدانە چغا
 كىلە. بىتون دنيا خلقى طبعى اولارەق شول اسلام دىنىنىڭ
 قانۇنلىرى يانينە صىينە واره، گرچە اسلام دىنىنىڭ قانۇن
 لىرى دىيىپ اعتراف ايتىمىز لىرسەدە آنىڭ قانۇنلىرىنى
 بىتون مەملىكت لىر اختىيارسىز قبول ايدەلەر: ايسىرتكىچ اچو
 نى بىتررگە طرشولەر، عەدوم خانەلەرنى ادارە و مەملىكت اشلەر
 يىنە قاتناشورغە دعوا ايدولەر، دوڭغىز ايتلەرنى صاقلانور
 غە تىوشلىكى حفظ صحت و طب جەتەنەن مىدانە كلولەر،
 بىتون مەملىكەلەردە يەين ايتىرلولەر، طلاق مەسئەلىسى قبول
 ايدىلەوب بونىڭ اىچون مەملىكەلەر تەشكىل ايدىلولەر
 تەلىم عەمومى لازم ايدىلولەر، . . . بارچەسى قران كرىپەنىڭ
 مەقس طولقونلارنىڭ تەئىرى و دىن اسلامنىڭ يەمشلەيدەر.
 قىسقىسى: بىتون طبيعات و ادبىيات عالمى، قران كرىپەنىڭ
 بىوكلەكىنە، ھەر مەشىتەن واقع و نەفس الامرگە موافق ايكلا
 نىنە گواھلق وىرەدر. ايمەسى بورەوشىدە اولان كىتاب
 مەقسى مىدانە كىترمك كىشىنىڭ قوللىنىن كىلە تورغان اشلەر
 دن دكلدرە بس قران شرىفى اللەتعالى كلامىدر.

۸ نچى دليل.

قران كريم، صاف وجدانله طئلانسه كوئىل لره بىر نچكه لك كينره، مقىس مهابت لرى يىئا، معناسنى آئلا۔ غانلره بيوك تاثيرلر اجراء ايدى. شولا يوق قران شريفنى نه قىرى اوقساك؛ شول قىرى اوقسى كبله، معزالرنى تو۔ شىوب فكرلر يورىته باشلاساك وارغانغنه صايون كىياك دائره لر آچبله، كوئىل لرگه چىكسىز نورلر عكس ايدى وارە۔ مونە بو حالنى سىزارگه هيچ بر شاهد و دليل لازم دكلر۔ فقط تعصب و عنادنى طاشلاب صاف وپاك وجدان ابله اوقو يتەدر۔ ايمدى قران كريمك روھانى اجراء ايتكان بىر تاثيرى روھلرى تربيه و تكميل ايدەر ايچون كلكان بر كلام الهى اولغينه، وجدان سليم شهادت و بىرەدر۔

۹ نچى دليل:

قران كريم، الهياتىن بحث ايدەرك وعظ و نصيحتلر ايتدىكى آرەدە فلكىيات و طبيعىياتگه تعلقلى شوندا بىن بيوك مسئله علميه لرنى قىسقه غينه هم يئلاگينه سوزلر بله چيشوب آب آچق صورتە ميدانە قويۇمشىركە، بو كونا بتون فلكىيات و طبيعىيات عالملى اول مسئله لرك حقا

نيتيله اعتراف ايدىلر.

مثلا قران اينكان زمانده «كوكلر صوغان قابغى كېك برس اوستىنن ايكنچسى قاپلاب ايلانې آغان» دىكان اعتقاد يير يوزينك كوبرهك ييرلرنى قاپلامش ايدى، فقط قران كريم «رفع السموات بغير عمد ترو - نها»، «والسماء ذات الحبك»، ديو كوكلك اجرام علويهدن عبارت اولوب هر قاينوسى انتظام تام اوزره، هيچ بر نرسهگه تراكسز نيسز، اوزلرينك مهركلرنده فقط الله تعالى نك قدرتينك تاثيرى سايه سنده چيكسز بوشلقده طور ديقلرنى بيان ايتدى.

«يوقارينغى كوكلرنى ملكوت السموات و اوجماخدن حسابلاب آرارواحك آخرتده كى مسكنى، قيامتده بتون ايزگولرك كره تورغان جنت فردوسلرى» دىكان اعتقاد دور سورمكهدر. فقط قران كريم كلبيده قرياش، و ژلاب يانوب طورغان شمع (وجعل الشمس سراجا، وجعلنا سراجا وهاجا) آى سونك ومحالفاك (ومحونا اية الليل، وانشق القمر) كوكلرنك بعضسند اورلقلردانه لريتشه در. (اليسجد والله الذى يخرج الغيا فى السموات والارض سورة نمل ۲۵ آية) يير وكوكلردهگى دابهلر، حيوانلر الله نك بيوك آيتلرنندر «ومن آياته خلق السموات والارض وما بث فيهما من

دابة» (سورة شورا ۲۹ آية .) « ديو پيرده اولهنلر و-
حيوانلر يتشديكى كبن يوقارغى بعض ي-ولدنلر دهده
اولانلر وحيوانلرك ياشاديغنى بيان ايدوب اول اعتقادلرك
اصلسز ايكانينى ميدانه قويمشدر . بزم پيرمзде كشيلىر
ياشاب شريعت ودين ايله مكلف اولديقلىرى كبن يوقارغى
كوكلر دهده (يعنى بعض يولدنلر دهده) وحى وشرىعتلر
كيلوب تكليفات الهيه ايله مكلف اولديقلىرى واول مكلف-
لركده بزم كبن گاودهلى جسمانى اولديقلىرى بيه بيان ايتمشدر .
«يتنزل الامر بينهن» «ولله يسجد من فى السموات والارض
طوعا وكرها وظلالهم بالغدو والاصال» سورة رعد ۱۵ آية
پير و كوكلرك (يولدنلر ، قوياشلىر ، آيىلر) اولده
بتشك ويايشق بر حالدا اولوبك صوكنك آيرلشوب كيدوب
پير هم وباشقه اجرام جناب حقاك فرمانلرينه بوى صونوب
(«كانتا رتقا ففتقنا هما فقال لها وللارض ائنياء طوعا
اوكرها قالتا اتينا طائعين» سورة فصلت ۱۲ آية) حركت
ايتديكلرنى بيان ايتمشدر .

پيرلر ويولدنلر ، قوياشلىر و آيىلر هيچ برتورا كسز
محض الله تعالى نك ياراطهش برق-وه^ء تمخيره (جاذبهء
عموميه) سيله طوتيلوب طورديكلرنى بيان ايتمشدر .
« ان لله يمسك السموات والارض ان تزولا ولن

زالتنا ان امسكهما من احد من بعك» سورة فاطر ۱۴ آيه (*)
« وسخر الشمس والقمر كل يجري لاجل مسعر آه»
سورة رعد ۲ آيه. وسخر لكم الليل والنهار والشمس
والقمر والنجوم مسخرات بامر» سورة نحل ۱۲ آيه.

شولايوق اوله نلر و اوسه رلر ك اير و خاتونلى اولد-
يقلرني بيان ايتمشدر. (وانبتنا فيها من كل زوج بهيج.
ق، ۷ آيه) دخيده فاكليات و طبيعيات كه تعلقلى بك
كوب مسئله لرني حل قىلوب كيتمشدر.

مونه، قران كريم بيان ايتكـان بو مسئله لر، هر
قايسى بيوك مسئله لر در كه، فاكليات و طبيعيات عالملى،
حكومتلرينك تورمه لر، بوغاولر، اولملر، دين لر ينيك
لعنت لر يني اوستلرينه يوكلاب اولسه ده صوك درجه
اجتهادلر آرقه سنده غينه چيشوب بلمش مسئله لر يدر.
صوك زمانلر ده علوم و معارفك ترقياتى، رصدخانه و بيوك
آلات و قورال لرك ميدانه كيلووى سايه سنده قران كريم
بيان ايتكـان مسئله لر ك واقع و نفس الامر كه موافق ايكا -
نچلسكى ميدانه كلوب چغاتور هدر. ايملى محمد عه م ك آقا -
ديمه سى اولمه مشدر. رصدخانه سى يوقلر، تيلوسكوب

(* انتظام عالم صاقلانوب توروغه سبب اولغان جاذبه عموميه نى كشف ۱۷ نچى عصر
ده اوروباده انكليز فيلاصوفلر ندى اصحاق نيوتون طرفى ندى اولمشدر. آلمه آغاچى
ياندده او طرغانده آلمه نك ييركه توشوندى فـكـرى قوزغالش و دوشمنشدر.

لر يەنە بوقىلدى. (*) آقاديىمىيە و دارالفنون لردە اوقىمىشە دكل۔
در۔ بلكە اوقى ويازە بلمەكان بر ذات در۔ بس بومسئله
لرى كوركان كېك خىبر و پرووى، محمد عبە م ك اوزىنىڭ
قولنىدىن كىلە تورغان اشلىرى دكل در۔ البتە بتون بارلىق
دنيا سىنىڭ سانعى اولان الله تعالى نىڭ بىلگىر تولرىلە
خىبر وىر مىشىر۔

شولايوق اقتصاد واجتماع جەتتىن قاراساق، اجتماع
علماسى حيران قالورلىق درجەدە قانون لروضع ايتىمىشىر۔
بتون كشىلر ك سعادت لرى و احتياجلرى عدالت و حقانيت
مىزانلرىنە قويىلوب اولچانەركىل حل ايدىلمىشىر۔ امتىياز
فقط علم ساپە سىنىڭ گنە قىلنمىشىر۔ فلسفە اخلاق جەتتىن
قاراساق، بتون كشىلرنى مكارم اخلاق و فضائل اعمال
ايدىياسى ايدوب، بتون كشىلرنى محترم و بر قارنداشلىك
نقطە سىلە يىلورغە اونداهىشىر۔ و بوڭا تعلقلى قانونلر قويوب
تطبیقغە قويىمىشىر۔ آز بر زمان ايچىندە عربلرنى دىيادە
اخلاق و فضائل جەتتىن انموز ج ايتىدىكى بوڭا شاهد در۔
علم تربية جەتتىن قاراساق، بارچە كشىلر ك روحلرىنە
ياڭا حیات وىروب سعادت مادىيە و معنويەدە ك مترقى
فعال بر ملت اولورلىق قانونلر قويىمىشىر۔ شوش قانون

(*) تىلوشكرب: ۱۵۹۳ يا كە ۱۶۰۸ ميلادىيەدە گرىگورى آلمانىيەلى يا كە
بوخنا دىكان ذات طرفىدىن مولانداك مىداپورع شەرىندە مىدانە كىترلمىشىر۔

تربىيە ايلە يتشكان مسلمانلار كچيرك عصر دە دنياغە كيتىر
مش انقلاب و مدنيت لرى بوغا بيوك بر دلـيل در. علوم
سياسيه جهتننن قاراساق بوخصـوصە مكمـل درجه دە قاـ
نون اساسيلر قويـمش در. شونك ايچون عـربلر آز بر
زمان ايچننن نظام و قانونلى اولوب دنيايه بيك مدنيت
كيتىر ديلر. شول مدنيت و انقلابلر يە عالـمگە تـوبانلك
ويهانلق كيتىر مەدى، بلكە بـتون دنياغە علمى و حكـمى
نورلر ساچدى. بوكونننن گى اوروپا دەغى بالقلاب تورـ
غان علم و معارف نورلرى، شول قران كريم كيتىر كان
انقلاب و حركتلر ك سايه سنك كل كيننن تاريخلر شاهدر.
حفظ صحت و علم طب ياغـننن قاراساق، قران كريم
كشيلر ك جانلرنى و تهنلرينى صاقلرغە لازم اولغان قوانين
اوزره توزلمشدر. مثلا كييوم، تهن، اورن، پـاك اولو
فرض در. نجس و پچراق ايبرلرنى آشاو، استعمال ايدو
حرامدر، (پا كلك و حفظ صحت خصوصنن فلسفئ اسلاميه نك
۴ نچى جزئ اولان فلسفئ عباداتك تفصيللى رهوشده بيان
ايدلمشدر.) كىبى قانونلر هر قايوسى حفظ صحت و طب
قانونلرى بوينچە توزلمشدر، بلكە دين اسلامدهغى
بارچە قانونلر حفظ صحت و طب فنلريننن صـوك درجه
موافق اولاروق مشروع ايدلمشدر...

بو خصوصە ھارون رشید خلیفەنىڭ حضورنىڭ اولغان
 بو ندا كرەۋ علمىيەنى سويللايم: بىر طبیب نصرانى:
 «قرانگزده نه ايچون عام طبىن بحث ايتنەمشىر. حال
 بوکه علم ايکن قسەدر: بريسى تەن علمى وايکنچسیده
 جان علمیدر.» ديو سؤال ايتەش، شول مجلسدە حسين
 بن على حضرتلرى «الله تعالى حضرتلرى قران كريمە
 علم طبىنڭ كلسنى يارطى آيتنە بيان ايتەمشىر» ديو
 جواب ويرمش. طبیب، «اول آيت قاير آيتىر» ديو
 صورامش. حضرت حسين، «حلال وخوش اولغان آشا-
 ملق و اچملىك لرگزنى آشاگز، حراملره تيدماگز، آشاو،
 اچو، انفاق كېي اشلرگزك هر قايروسندە افراط وتفر-
 يطنى قيلماینچە اقتصاد قانونى اوزره ياشاگز، (كلوا
 واشربوا ولا تسرفوا آه)» دىكان آيت شريفەدر ديو
 جواب ويرمش. سوگزه تگى طبیب، «بو حقدە پيغمبرگز
 برەر سوز سويللاشمى» ديو سؤال ايتەش. حضرت
 حسين بن على جنابلرىدە، پيغمبرمز «المعدة بيت الداء
 والحمية رأس كل دواء واعط كل بدن ماعودته (يعنى
 آش قازانى هر خاسته لىق خانەسيدر، صاقليلق پرهيزلك
 هر دوانك باشيدر. هر تەن كە اشاملق و اچملىك هم باشقە
 اسبابندن اوزينك عادتلاندىكنى وير)» دىكان قسە غينە

سوزلر بيله بيور مشدر ديدكنده، طبيب نصراني «قرانگز
 و پيدغهرگز جالينو س كه (*) حاجت قالدره غان ايكان»
 ديو تحسين قيلدېغى مشهور در

قسقه سى: بر عالم قران كريمى يا ثاغينه باشلاب
 قولينه طوتوب صرف قران كريمك اوزندن گنه مطالعده
 ايتسه «قران كريمى يازوب ميدانه چغارغان كشى مطلقا منطق
 حكمت اخلاق، ماوراء الطبيعه، علم روح، و علم التريديه،
 تاريخ، هيئت، حكمت، علم حيوانات، نباتات، طبقات
 الارض، علم منافع الاعضاء، حفظ صحت، طب، اجتماع و ا-
 قتصاد، سياسيه، الهيات، حقوق، ادبيات، يعنى بتون
 علوم كونييهنى باشينه بيوب ضبط ايتكان بر بيوك عالم
 و فيلا سوف، و بر قهرمان عالم در» ديبب حكم ايدده چكدر.
 فقط، قران كريمك يير يوزينه بونندن اون دورت عصر
 بورون كيلووينه قاراسه هم قران كريم چيشوب حل قيلغان
 مسئله* طبيعیه و فلكیه لر، قوانین ادبیه و اجتماعیه لرك كو-
 بسى يير يوزنده گى حكيم و فيلا سوفلرك هيچ برسینك ذا
 طرينه كلمه كان بر زمان ده بويله چه بر كتابك يازيلووى،
 و آنى يازدرغان و املاء قيلغان كشيده اوقى و يازده بلده-
 كان، علوم و معارفدن هيچ خبرى اولمغان محمدعم طر-

(*) طبيب مذکور ايكنچى عشر ميلادیده ميدانه كيلوب علم طبعده شهرت

فندىن ميدانە كېلىشىنە دقت ايتسە، مطلقا، قران كرېم، كشىنك علم كوچىدىن ميدانە كلمە دېكنى حكىم ايتەر. بس بالضرورە بتون طبيعتك خواجهسى، بتون كائىناتك صانعى، وحكىم لرك هكېمى اولان جناب رب العالمين طرفىدىن كلىمش كلام الهى اولووينە قطعى حكىم ايتەچكدر. بس «قران كرېم الله كلاميدر».

ايمدى قران كرېم الله تعالى كلامى اولسە، قران كرېمى، ميدانە قويغان «دين اسلام» دە «دين الهى» در. قران كرېمنى بىزلىرگە اوگرەتكەن محمدەم دە الله تعالى طرفىدىن كشىلرگە حقائق مقدسە اوگرەتور ايتچون كلىمش بيوك استاذ محترم ومصالح اعظم اولان رسول الله اولادر. اولم يكفهم انا انزلنا عليك الكتاب يتلى عليهم ان فى ذلك لرحمة وذكرى لقوم يؤمنون (عنكبوت ۵۰ ايتە)

قران كرېم نينداين قانونلردىن بىت ايله باشلامش؟

ونه ايتچون دين و شريعتى بو رهوشلى توزيمش؟

قران كرېم، يوز اون دورت سوره اولوب، مكىه، مدنىه اسميله ايكىكە بولىنەدر. پيغمبرمىزك هجر يتنە چىكلى ايندىر لكانلرى مكىه، هجر تىدىن صوك اينگانلرى مدنىه در. قران كرېمدىن اك باشلاب «علق» سورەسىدىن دورت

آيت ايندر لمشدر. اول آيت لىر: «اقراء باسم ربك الذى خلق، خلق الانسان من علق، اقراء وربك الاكرم الذى علم بالقلم، علم الانسان ما لم يعلم» دىكان آيت شريفه لرددر. موندن صوك كمش سورة مكيه لردده الهيات، ازليت ابدىت، حشرونشدر، جزاء و مكافات، نبوت، قران كريم، وحى، اخلاق، مسئله لىر فدىن بىچت ايتمشدر.

سوره مدنيه لردده آزله بقنه قانون وشريعت لرددن بىچت قيله باشلاب تكامل قانوننچه بتون كشيلرنى ترقى ايتدره رك مادي ومعنوى سعادتلىرىنه ايرشدر وب عموم بر قارنداش ايندرك «قوانين شرعيه» توزيمشدر. قران كريمنى بو رهوشلى بىچت لىرله باشلاوى، حكمت ومصلحت گه تمام موافقدر: بتون ترقىيات ماديه ومعنويه علم ومعرفتكه باغلانمشدر. علم ومعرفتسىز هيچ بر سعادت يوقدر. ايمدى قران كريم كشيلرنى مطلق ترقىيات گه اونداب سعادت بشرىه نى تايمين ايندرك ايچون الك برنچى «اوقو، اوگرونو»، كشيلىك دنياسىنك ترقىياتى نه ايله اولاق؟ مسئله لىريله باشلامشدر.

ايمدى ترقىيات مستمره ايله دائماترقى ايدى طوره. چف بتون كشيلىك دنياسىنك برسى ايكنچسىنه ياردامچى اولغان عموم بر قارنداشلك نقطهسىنه بيلووى، مطلقا

مسالك و اعتقاد جهنمن بر نقطه غه بيا-وغه طوقط-ايدر .
 موزه شونك ايچون قران كريم «بتون كشيلك دنياسى بر
 الله تعالى نك مخلوقيدر . بتون كشي بر الله تعالى گه شكرانه
 قبلورغه تيوشدر . بتون كشيگه سعادت فقط بر الله تعالى-
 دنگنه ايرشه در .» ديمكدن عبارت اولغان توحيد مسئله-
 لرندن باشلاب بحث ايدارك اخ-وت عم-وميه گه اساس
 قوي مشدر . بتون كشيلارك چنلق و طوغريلق ايله ياشاب
 درستلك ايله هر كت ايدولري ، هر نرسه ني اوته دن
 اوته گه كوريب بلوب تورغان بر الله نك بارلغينه اشانوفه
 هم بتون اشلاكان اشلري هر قايوسى حساب وميزان
 آستنك «هر اش ايچون مطلق آدم بالاسى مسؤل اولوب
 جزأ ومكافاتكه اوغرايه چق بر حساب كوني واردر» ديب
 اينانوغه طوقط ايدر . چونكه قيامت كونيينه اش-انهغان بر
 كشي نه عدالت ني طانور! ونه كشيلارحقندن قور قور؟ ونه آدم
 دن اويالور! هيچ . . . ايمى قران كريم بتون كشيلارنى
 عدالت وحقا نيت اوزره ياش-اتوب دنيا-اده و آخرت ده
 مسعود ايدر ايچون كلكان بر دين حقدر . بس شونك
 ايچونك عدالت وحقانيتكه اساس اولغان مسئله^ء اعتقاديه-
 لردن بحث ايله باشلامشدر . دخيه ازليت و ابديت مسئله-
 لري ، (يعنى بو عالم قايدن كلكان؟ ونه ايچون يار اطلغان؟

ونہ ایلہ چیکلانہ چـک؟ تر کلکمن نہ فـائده؟ کبی) بیـوک
 مسئلہ لردر کہ، دنیا یار اطلغاندن بر و بتون عقللر ازله مش
 و تیکشر مشدر. قران کریم ایتکانچه چن چفینه بو مسئلہ لر
 حقنہ ہیچ کوئل لر اورنلاشمه مشدر. حال بو که بو مسئلہ لر
 شوندا این مسئلہ لردر کہ، بتون حیاتکه خط حرکت تعینلاو
 بو مسئلہ لر نی حل ایدو که طوقطایدن. بولار حل ایدلمه گاندن
 کیره ک اعتقادیات، کیره ک عملیاتدن اولسون هیـچ بر
 قانون قوییلماز، هیچ بر سعادت تـأمین ایدلمز مـونه
 شونک ایچون ازلیت و اهدیت مسئلہ لر نی اک باشلاب
 بیان اید باشلامشدر.

دیمک، ترقیات مستمره، (شاوغنه آله و کامل لککه
 وارو) اخوت انسانیه (کشیلک اسمینه قارند اشک)، عدا
 لت عهومیه (عموم تکیزلک و طوغریلق)، سعادت ابدیه
 (مڈگو بخت ایلک) دن عبارت اولغان بیوک بر مسئلہ
 میدانہ قویلامشدر. ایدی بو بیوک مسئلہ لرده عموم صو
 رتده کشیلرک عقل و وجدانلرینه عرض ایدیلور که کیره ک
 ایدیکه، هر کشی قوه فکریه لر نی اشلاتب قاره سونلر، اوز
 لرینک کیدشلی شول دورت قانون میزانلرینه صالحوب
 اولچه نکانمه؟ حیاتنده بره مقصد اعلی تعینلنکانه؟ ایگ
 نفس کورسونلر، بلسونلر، غفلت لرنن اویغانسونلر. . .

مونه، شونڭايچون قران كرېم اوزىنىڭ مىلنى كېتىرى
 گە اوندادى. بس بتون عربستان بىر مەرسەئە غەومىيە و بىر
 ميدان مەدا كره حالنى آلدى. ھەر كىشى قولپىنە قران شر
 يىڭ سورەلرنى توتقانلار، اوقىلار، مىلن كېتىرىگە طرشە.
 لار، چالېشەلەر. فقط اوقغان سورەلەرنىدە ئەلەككى دورت
 بىوك مسئلەلەر كوزلارپنە كورپنە، فكرلەرى قوزغالار. ئىلىكى
 قانونلار ك بىوك اولدىغىنى آڭلايلار. بتون حىيات، بتون
 سعادت انسانىيە اوزلەرە طوقتادىغىنى دوشونەلەر. لىكن،
 بو مسئلەلەرنى حل ايدوكە عقللەرى يتشمە دىكارپنى بىك
 ياخشى بلەلەر. شونڭايىلە برابر اوقى ويازە بلمەكان مھمد
 غەم ك اوزىنىڭ گنە عقلنەن اشەنب چەماپە چىغىنى توشو.
 نەلەر. مونه قران كرېم ك عرض قىلغان شوشى علمى واد.
 بى دعوت نامەسى، بتون روحلەرى اوزىنە جەلب، عقللەرى
 اوزلەرىنە اسىر ايتەمش، سويلانەچك قانونلەرىنە قەبول
 ايدەرگە تمام مستعد بىر حالگە كېتىرمەش. ايشتە مونىڭ
 صوڭنە سورە مەنىلەر بتون كشىلك دنياسىنە يارارلق
 «قوانىن شرعىيە» لىرى صرەسىلە مشروع ايدەرك ھەر قاير
 سنى تطبىقا تگە قويا وارمەش. بس قران كرېم بتون
 سعادت بشرىيە بى تاعىن ايتوب بتەيركىن صوڭرە
 «اليوم اكملت لىكم دىنكم واتممت علىكم نعمتى و رضيت لىكم

الاسلام دینا» کلام مقدسار بیله تمام ایدلماشدر.

قرءان نیچك بتون كشيلىك دنيا سینه يارارلق قانون عمومیدر؟

قران بتون بیلر یوزینه
يارارلق قانون عمومیدر.

(۱) قران کریم نظر نك بتون كشيلىر، بیلر یوزینك
اك حرمتلو خلیفه سیدر (۱). بیلر یوزنده گی هر بر نرسه
آدمنك منفعتی ایچون یارادلمشدر (۲). بتون كشيلىر بر
آدم بالاسی اولدیقلرفدن هر قایوسی تیگزدر. وبر طو-
غاندر (۳). نسل ونسب جهتمدن هیچ بر امتیاز یوقدر.
فقط امتیاز علم و فضیلت ایله گنده در (۴). بتون كشيلىك
ترقیاتی علم و قلم سایه سنده گنده در (۵). بتون كشيلىر برسی
ایکنچیسینه مجرد كشيلىك اسمنه یاردامك اولنور غه تیوشدر.
(انفاق احسان، تصدق كه تعلقلی آیتلر) « بتون قوه
علویه وسفلیه آدم بالاسینه مسخردر » (۶). ديمك كشيلىك

(۱) انى جاعل فى الارض خليفه ولقد كرمنا بنى آدم (۲) خلق لكم مافى الارض جميعا (۳) بتون كشى خليفه، بتون كشى نفس واحده دن ياراطلغان، بتون كشى اوز اختيار ومشيئته تعلقلی آیاتلر بارچه سیده عامدر. (۴) ان اكرمكم عندالله اتفا- كم انما يخشى الله من عباده العلماء، هل يستوى الذين يعلمون والذين لايعملون. (۵) خلق الانسان من علق، اقراء وربك الاكرم الذى علم بالقلم علم الانسان مالم يعلم. (۶) هو الذى سخراكم مافى السموات ومافى الارض جميعا.

دنیاسی بتون اشلرینی طبیعتدن اشلاتوب تمام طبیعتک
سلطانی اولوب دورسوررلك درجه ترقی ایدهچك پلا-
ننی قران کریم قوللرینه ویرهشدر.

ابیدی شوشی قران کریم قویغان قانونلر، شول
درجه کیک و عهومی قانونلردر که، بتون بیر یوزندهگی
باشا کان هر بر کشیگه موافق در هم هر بر کشیلرک تلا-
دکیدر. بتون علوم و معارفک استهد کیدر. بتون مدنیت
شول یولده آههقه در. مونی اثبات ایچون صافی کوکلک
ایله اویلا، شول قاره زنجیلر (نیگرلر) هرلکنی سهو-
میلرمن؟ عهوم تیگز کوز ایله قاراغاننی بیر یوزنده یارا
طمغان براو وارمی؟ هیچ. بتون کشیلر که بر طوغانلق
کوزیله قاراب مادی و معنوی یاردامک اولوچلقنی بتون
وجدانلرمنز آلقشلامیورمی؟ بتون کشیلرک آله کیدش
علم و معرفت آرقه سنه ایکانی کوز آلدمزده دکلمی؟ علم
و معرفت آرقه سنه بتون طبیعت، آدم بالاسینه باش اییا
کلمک اولوب طبیعتنی خدمت که قوشقان ملت لر داها
یوقاری درجه گه چغوب باشقهلرغه قاراغانده مساعدهلی
و کیگش حیاتده دور سور میورلمی؟ مونه بولار بارچه سید
کوز آلدمزده در. بس شولای اولغاچ قران کریم بتون
بیر یوزندهگی کشیلره یارارلق قانون عمومیدر. هر بر

عصر ترقى ايله متناسبدر، مدنيت حققەنك تله گانيدىر.

(۲) قران كريمده گى بارچه قانونلر، كشيلىك بىر بوزندە گى تورلى اقليم لردە وتورلى حال لردە (*) وتور-لى درجه لردە ياشا وچىلىكلرنى اعتبار غە آلوب توز ياشمش در. هم هر قايسينك درجه سى قدر نچه گنە وظيفه لرتعيين لەمشدر: منطقه خارەدە يا كه منطقه باردەدە ياشا كانلر گە، هم قارطلر، ياشلر، سلامت لر، خاسته لر، بايلر، يار ليلر، هر قايسينك كوچلرى نسبتندە ايدىلر ب عملياتكە قو-يلمشدر. شولاى اولغاچدىن بىر ك قايوغنە نقطه سندنە او-لنسون، هر نينداين كشيگنە اولسە اولسون، مطلقا قران كريم قانون عملى اولوب بتون كشيلىك دنيا سينك حالنى اعتبار وتأمين ايتەمشدر. ديمك هر كشيگە يار لردىر.

كشيلىك دنيا سى قانون سز، هم قانوننى يورتور گە هم انتظام عالمى صاقلر غە لازم اولغان حكومت سز، عدالت وحقانيت ميزانلرندە اولارەق ياشاي آلمايەچقدر. بلسكە مطلقا عدالت وحقانيت وامنيت ايله ياشاوى ايچون حكومت

(*) بايلر غە زكات، عشر ويرو، وباشقەچە قوه مانىلر ايله يارداملاشو، حج قىلو گى وظيفه لر يوكلاتلمش. فقيرلر بو وظيفه لردن عفو ايدامش بلسكە بتون كشى لك دنيا سى آلا ر غە يارداملاشور كە بورچ لى ايدامشدر. قارطلر، خاسته لر، ضعيفلر گە رخت و عفو كوزلريلە قارامشدر. كنج لر، سلامت لر، كوچلر گە عزيمت قانونلرى قويلمشدر. عقوبات و جزا، شدت، عفو ويسر كى تورلى درجه لى ايدىلوب قويلمشدر. عائله مسئله لرى: آتا و آنا، بالالر، يتيم لر، كفالت، ميراث. . . . هر قايوغينە موافق قانونلر توزامشدر.

عادله گه محتاجدر. مونہ شونك ايچون قران شريف
 مجرد كشيلىك اسمينه حكومت لى تشكيل ايديلورگه و آنلىر
 نيهه بتون كشيلىرگه موافق اولغداي رهوشلى صرف حقا-
 نيت و عدالت اوزره توزي-لورگه خط حرکت و اساس
 تعيينله مشدر. . (واذا حكمتم بين الناس ان تحكموا با-
 لعقل آه اطيعوا الله و اطيعوا الرسول و اولى الامر منكم آه كونوا
 قوامين بالقسط آه. . .) و بوڭا لازم اولغان بتون اسبابنى
 مشروع ايتمه مشدر. حكومتنى يورتكانده ه ايت تعصبى كر-
 تمزكه، بلكه صرف كشيلىك اسمنه حلق و طوغرىلق
 اياه يورتورگه بيور مشدر.

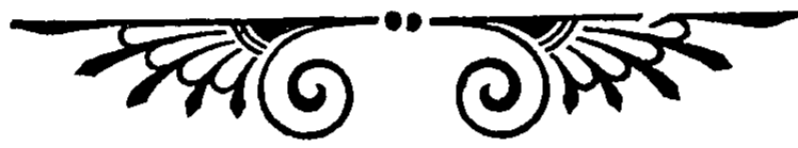
(۴) قران، كشيلىك دنيا سنى خراب و هلاك ايتنه تور
 غان ضررلى و آغولى نرسه لى دن طيبوب كشيلىر ك حيايات
 لى صاقلام مشدر. مثلا اسپيرت استعماللر، او طيش او-
 ينلر، فاحشه خانهلر و باشقه نجس نرسه لى هر قابوسنى
 قران كريم منع ايتمه مشدر.

ايهه بتون بيور يورنده گى هر كشى قاشنده عدالت
 و حقانيت مقدس در. هر كشى شو عدالتى تلايدر.

اوشانداق بتون متهمن ملكت لى كشيلىك عالمى
 ضررلى و آغولى نرسه لى دن صاقللرغه طرشمقه لى. هم
 بونك ايچون بتون منيد - عالمى شاو ايتمه كده در. ايهه

شولای اولغاچ قران کریم بتون کیشیلک دنیا سنه غی انتظا
منی صاقلاب حیات انسانیه نی تأمین ایدر ایچون کلمش
بر دین عهدیدر.

قل یا ایها الناس انی رسول الله الیکم جمیعا. وما ارسلناک
الا کافه للناس آه، وما ارسلناک الا رحمة للعالمین.

قرآن و عقل

قران کریم توزیگان « دین
اسلام » دین عقلیدر.

(۱) قران کریم، باشندن آخرینه قدری مطلقا عقلنی
اشلاتورگه قوشقان. آثار کونییه گه عائد بر بیان، یا که
مسئله « عمرانییه گه تعلقی بر محاکمه یورتسه، شونک قزندوق
مطلقا عقل و فکرنی یورتورگه بیوره در. سعادت مادیه
یا که سعادت معنویه گه تعلقی قانونلر سویلادیسه، شونک
صوکندوق حکمت و مصلحت لرنی بیان قیلده عقلنی یور-
تورگه فرمان ایدر. شول درجه ده عقلنی استعمال قیلور-
غه قوشادر که، عقلنی استعمال قیلماغانلرنی حیوانلردن بیله
توبان صانایدر. ان شر الدواب عند الله الصم البکم الذین

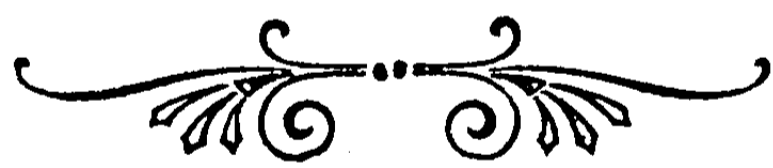
لا یعقلون، ولقد اضل منکم جبلا کثیرا افلم تكونوا تعقلون
 ومن نعمة نمنکسه فی الخلق افلا یعقلون، (یس) قل
 انظروا ماذا فی السموات والارض، وما تغنی الایات والنذر
 عن قوم لا یعقلون؛ ان فی ذلك لآیات لقوم یعقلون، ان
 فی ذلك لآیات لاولی النهی (طه ۱۲۸) وباشقه لر.

(۲) «مدار تکلیف عقلمدر. دینی و شرعی وظیفه لر
 فقط عقلغه یوکلانه در، عقلسز لر عفو ایدیله در. بر حدیثنی
 عقل محالگه صایسه، اول حدیث موضوعدر. دین اسلامه
 عقلغه مخالف اولان نص یوقدر. اولدیغنی تقدیرده عقلک
 موافقنچه تأویل قیلنهدر. عقل اشی اولغان قیاس اصول
 شرعک و نچسیدر» دیگان قضیه لر کوبدانوک اهل اسلا-
 مک قانلرینه سگمش اعتقاددر. دیمک اسلام عالملری
 کوبدانوک «دین اسلام» نی دین عقلی دییب طانمشلر.

(۳) قران کریم توزیگان قانونلردن هیچ برسی
 عقلغه قارشى دکلدر. بلکه قایوغنه قانوننی طوتوب قا-
 راساک، هر قایوسی حکمت و مصلحت لر ایله طولمش
 قالمشدر. عبادات، معاملات، اخلاق وباشقه جهتدن فر-
 مان ایتمش قانونلری هر قایوسی قوانین عقلیه بوینچه در.
 نه قدریگنه عقل لر ترقی ایتسون، مطلقا عقللر قران
 کریم توزیگان دیننی دین عقلی دییب طانیاچقدر. شو-

ش ۲۰ نچی عصر میلادیه یتشکان عالم وفیلاسوفلار بیله دین اسلامک عقلغه موافق بر دین عقلی اولدیغنی اعتراف ایلرلر عقلی ایکانیته اعتراف ایتمایده چاره یوق، چونکه قران کریم بتون کشیلرنی قرانک مثلنی کیتتررگه اوندادی. دیهک قران اوزیننی کشیلک دنیا سینک عقلینه عرض قیلوب عقلا عیبنی بولگزم دیدی. بس عقلاهیچ بر عیب ونقصان بولا آلمادیلر

ایمسی مادام که قران کریم عقلنی آغنی صفده طو- ته در. هر توزیمش قانونلریده عقلی اولار هق توزیلامشدر. بتون قانونلریده عقلغه موافقدر. اوزنیده عقلغه عرض ایتمشدر. بس قران کریم توزیمش «دین اسلام» ده دین عقلیدر.

قرآن کریم و علم

قران کریم توزیکان «دین اسلام» دین علمیدر.

(۱) قران کریم باشلاب ایندکی زماندوق، او کره تو، اوقو، علم و قلم آرقه سنده کشیلر ترقی ایدیه (اقراء باسم ربك آه) دیو عام ایله سوزگه باشلادی. بلملی

کشی آرتق دیبب مطلقا علمنی تقدیس قیلدی (هل یستوی الذین آه). کیرهك کم اولسه اولسون علمنی کشینی الله تعالی درجه لرگه کوتاره در (والذین اوتوا العلم درجات) دیدی. ایمان یانینه علم ایله کیلورگه بیوردی (فا علم انه لا اله الا هو). کشیلر آره سنده امتیاز، فقط علم ایله گنه در دیدی (ان اکر مکم عندالله اتقا کم-انما یخشی الله من عباده العلماء). قام واسباب علمیه ایله قسم ایدهرک مطلقا قلم هنرنی تقدیس وتعظیم ایتدی (والقلم وما یسطرون)...

(۲) قران کریم معرفتسز معاندلره قارایه روق کیرهك اینانگز یا که اینانمانگز، کرچه سز ایناماسانگزده هید-چ شبهه سز عالم لر قرانک بیوکلگینه سجره ایدهر لر (قل امنوا به اولاً تؤمنوا ان الذین اوتوا العلم من قبله اذا ینل علیهم یخرون للذقان سجدا) (اسراء ۱۰۷) دیر اوزینی علم ومعرفت میزانلرینه صالنب اولچ-انورگه قوشمشدر.

(۳) قران کریم، اوزینک حق دین الهی اولوونی اثبات ایدهر ایچون بورنغی پیغمبرلرک طایاغی، دواسی طاشینه ایسی کیتمه دی. چن چنینی ایتکانده التفاتده ایتمه-دی. بلکه اوزنسن معجزه صورافانلره علوم فلکیه

و طبيعیه واسطه سيله باينه تورغان آثار كونييهنى عرض ايندى. هم اوزينىڭ مثلنى كيتىرگە بپوردى. ديمك او- زينىڭ حق وچن دين الهى اولوينه معجزهء علميه عرض قىلدى.

۴) قران شريفى توزيكان بتون دينى و شرعى قانو نلر علم و فن جھتتىن تمام موافق، واقع و نفس امرگە مطابق اولوب چغا كيله در. كون بكون ترقى اين كىلگان علوم كونييه تصديق اينه كيله در. دنيا نىڭ قايوغنه پير- نىڭ علم و معرفت ترقى اينتسه، مطلق شول قران كريم قويغان قانوللر، قبول اينديله كيله در. گرچه قران شريفى قويغان قانون ديبب اعتراف اينتھ سىلارنى كىلماشده يا كه بوند اين قانوللر ك بار لغنى بلمه سەلر ده طبيعت اوزى قبول اينلرگە مجبور اينلر.

ايندى مادام كه قران كريم مطلق علمنى تقيس اينلر. كشىلرگە بتون قانون حيات و سعادتنى مجرد علم سايه سنه كنه تا عمين اينلر. اوزنيدى مطلق علم ميزانينه سالورغه قوشادر. هر قانوللر اين بتون عقللر موافقت اينلر لك علمى و حكمن رهوشه ك توزيلامشدر. بس قران كريم توزيمش «دين اسلام» ده دين علميدر.

قرءان، قوانین طبيعیه و فطرت الهیه.

قران دین فطریدر

قران کریم کشیارنی طبیعتک بر کیساکن دیب طا۔
 نیدر۔ فقط شول طبیعت ایچنده طوز کبک اریبه چک بر
 کیساک دیب طانماید، بلکه بتون قوه^۶ طبیعیه نی اوزینه
 مسخر قیلوچی بیدر خلیفه سی دیب طانیدر۔ شونک ایچون
 قوه^۶ طبیعیه نی تسخیر قیلوردای قانوننی اک باشلاب او۔
 گره ته باشلامشدر۔ بتون توزیمش قانونلرینک طبیعت
 قانونلری موافقتنچه توزیمشدر۔ طبیعت که قارش هیچ بر
 قانون قویمامشدر۔ شول طبیعت دنیا سنده غی قویغان تا۔
 نونلرینی سنت الله، فطرة الله دیب تعبیر ایتد۔ مشدر۔
 (سنة الله التي من قبل آه ولن تجد لسنة الله تبديلا) اوزینک
 توزیمش «دین اسلام» نی «فطرة الله التي فطر الناس عليها
 ذلك الدين القيم» دیو دین فطری (طبیعی) دیب تعبیر
 ایتد مشدر۔ بورنغی شریعت لردده حکمت ومصلحتنه قاراب
 وقتلی اولارهق طبیعت وفطرتته قارشى مشروع ایدلکان
 قانونلرنی قوانین طبیعیه موافقتنچه تعدیل ایتد مشدر۔
 طبیعتک هر تورلی تأثیر ایتکان زمانینه کوره مکهلر

مشروع ایتد مشدر. ایمدی شولای اولغاچ قران کریم تو۔
 زیمش «دین اسلام»، دین طبیعیدر. بلکه دین طبیعی
 اولوبله برابر بتون طبیعتی قوه^۲ تسخیریه‌گه آلدردر
 ایچون کیلمش بر دین عالیدر.

قرآن و ترقیات

قرآن موجب ترقیدر.

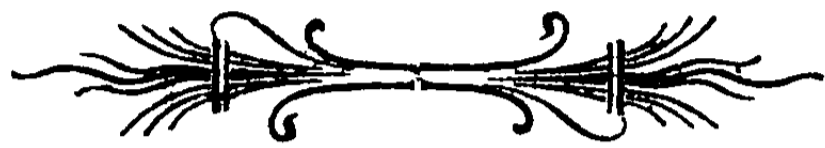
قرآن شریف بیانیینه قاراغانده، بتون قوه^۲
 علویه وسفلیه آدم بالاسینه مسخردر. (سخر لکم ما فی
 السموات والارض جمیعا) بتون نرسه آدم فائده‌سی ایچوندردر.
 (خلق لکم ما فی الارض جمیعا) مطلق علم مقدسدر. امتیاز
 فقط علم وفضیلت ایله‌گندهدر. (قرآن و علم بابینه قاره)
 بتون کشیلر محترم هم بر تیگزلدردر. هرکشی اوزینه‌گنه
 طایانورغه (اعتماد قیلورغه) تیوشدر. بخت وسعادت
 مطلقا حقانیت اوزره اولغان سعی وغیرتکه طوقتامشدر.
 (سوره نجم، وان لیس للانسان الا ما سعی) بتون کشی
 عقل وفکرنده هر اولوب مطلقا عقلنی اشلاتورگه تیوشدر.
 عقل وفکرنی اشلاتمه‌کان کشیلر میواندن توبان درجه‌ده

در . (قرآن وعقل بابینه قاره) بای اولوب قوه مالیه ایله باشقهلره یاردمده اولوچلف (یعنی زکات ویرو) بیوک فرضلردن قیلنوب بناء اسلامک برا گوسیندن سانالمشدر . چن متقی اولورغه (بقره ۲-۳ آیه) هم مگوبخت وسعادت گه ایرشوگده قوه مالیهلی اولوب یاردمک اولوچاقنی شرط وقید ایتمشدر . (بقره ۵ نچی آیت قد افلح المؤمنون الذین هم فی صلواتهم خاشعون والذین هم للزکوة فاعلون .) ساتوغه صوگ درجه دیملامشدر . ساتونی فضل الله (یعنی الله رحمتی) دیب تعبیر ایدوی بوٹا یتهدر . تیمر یوللر (دابة الارض) ، تیمر وچویون فابریقهلری (سوره حدید) ، بیوک پراخوتلر (فی البحر کالاعلام) ، هوا کیمهلری (ریح و سلیمان) ، بیوک قنطره لر (سباء) میقر فونلر ، (سلیمان هم ک یلما یوی ، قمر مسقه نك سویلاوی) خارق العاده سرعت ایله خبر کیترو لر بلکه نرسه نك عیننی کیترو لر ، اجرام علویه یی نفتیش ایدر دای رصف خانهلر (فار جمع البصر - ثم ارجع البصر ، انظر واماذا فی السموات ، یاها مان ابنی لی صرحا) رسم وتمثاللر ، فوطوغراف خانهلر (سلیمان وتمثال) ، بیوک استحکاملر (ذوالقرنین قصه سی) بیوک و بیزالکان یالطراب تورغان خانهلر و باشقهلر . . . هر قایوسی قرآن کریده اشاره ورمز ایدلمشدر . مقام منتده ذکر ایدلوب

بزلرك عقل و فكر لرمزنى اش-لاتوب ترقىيات مستمردده اولومزه ديهلامشدر. قسقهسى: قرآن كريم، طبيعت دنيا سنده اولان تنازع بقاء ميداننده قهرمانچه مبارزه ايدرك بتون امور طبيعیهنى قوهء تسخيریه آستينه آلوجلک پلان و پراغرامنى کشيلک دنيا سينه توزيمش و برمشر. بس شولای اولغاچ قرآن كريم موجب ترقيدر. عصر سعادتک آزغنه بر وقت ايچنده قرآن كريمک کوستردیکى ترقى خارق العادهسى بوکنا تاريخى بيوک بر دليملر.

«دين اسلام مانع ترقيدر فلاندر» ديگان اعتراضلر هر قايسى بوش سوزلردر. اما بو کوندهگى اهل اسلامک توبانده قالولرى قرآن كريم اوگره تکان يولدن چغولر نلندر. بو کوندهگى مسلمانلر قولنده اولغان دين، قرآن كريم توزيگان دين دکل ديورگه مهکنلر؛ چونکه مونه ديگان اوليالق صائقان ايشانلر مزك اش-لرى ويوللرى و عمللرى قرآن كريمگه خلافدر. اوگره تکان دينلرى حکايت و حرافاتدن عبارتدر. ترقىيات مستمردده که بتونلاى قارشى کهرتهدر. ايمدى بونداى باطل حرافات و حکايت آرقلى اوگره تکان عموم خلقمزدغى دين نيچک قرآن كريم توزيمش دينگه خلاف اولماسون! ايشته بتون عالم اسلامنى ايزگان و خراب اينگان، بتون سعادتته قارشى طورب

مانع ترقی اولغان دین ایشته شوش دیندر. اما قرآن کریم اوگره تکان دین اسلام موجب ترقیدر.

قرآن - و عموم قارنداشلك، و باشقه دین اهللری

قرآن بتون کشینی
قارنداش طانیدر.

قرآن کریم، بورتغی رسول لره کیلمش شریعت و کتابلری تصدیق قیلده در. شولایوق بارچه رسول و پیغمبرلری تقدیس ایلده در. صوڭ درجه الوغ و حرمتلو کوزیله قاراید. هم بارچه پیغمبرلرنی هیچ بر اوگایسز تصدیق قیلاورغه بیوره در (لا نفرق بین احد من رسله) شولایوق قرآن کریم هر بر دین اهلینده حریت ویرمشدر. (لا کراه فی الدین، لکم دینکم ولی دین، ولا تسبوا الدین یدعون من دون الله) هر بر دین که حرمتلو کوزی ایله قارامشدر. فقط حق دینلرگه کرکان حرفات و بساطل اعتقادلرنی رد ایلووی دین الهینی تهریئه و تقدیس ایچوند. کشیلر، تلاسه گینه قایو ملندن و تلاسه گینه قایو دیندن اولسه اولسون، «الله بر در» دییب اشانسه یا که

اشانوب یتھاسەدە ھەمان استىلال مرتبەسىدە اولسە،
سعادت ابدىيە و نجات سر مەديەگە ايرشەچكىنى (اللەنىڭ
مشىتنە طابشرەرق) تەئەمىن ايدەدر. (لا تقنطوا من
رحمت اللە ان اللە يغفر الذنوب جەمئە) بس قران كریم
بويلە كىڭ دائرەلى ايدوب قويمش قوانيىن دىنيە سىلە
باشقە دىنلرنى اوز اچىنە جەم ايتەمشىر، ھەم ھېچ بىر دىن
اھللىرىنىڭ خاطرلىرىنى قىرمەمشىر، بىلكە اوزىنە مەھبەت
ايتىدەرلىك نىيەتتە بولان تۈزىمەشلىرى. شولايىوق كىشىلەر
تلاسه وئنى اولسون، كىرەك اللەنى بىر دىوچى اولسون،
قران قاشنىدە مطلق مەھترەملىرى. (ولقد كرنا بنى آدم) ھەر
قايسى اچىنە امتىياز فقط علم ايلەگىنەدر. بىتون كىشىلەر
بىرسى ايكىنچىسىنە يارداملاشورگە بورچلىدىر (*). ىتىدىلەر،
يارلىلەر، ضعيفلەر مسكىنلرنىڭ يارداملىرىنە ىتشوب ھال-
لرنى اصلاح ايدونى بىتون كىشىلىك اسمىنە بورچ ايتەمشىر.
ھەر كىشى اوزىنىڭ ەملى نىسبىتىدە جزاء و مكافاتغە مستەققدر

(*) زكات، صدقەلەر، و باشقە اعانەلەر ھقنىدە كىلىكان آيتلەر ھەر قايسى عامدىر
ھېچ بىر مىلتنى ياكە دىننى آيرماينچە مطلق كىشىلىك اسمىنە انعام و احساندە اولورغە
بىورەلەر... دىنا يوزندەگى بارچە فقيرلرنى مسكىنلرنى رعايە قىلغان دىن وارە، مطلق
دىن اسلامدىر. ھتى اسلام دىنىنى ابوالفقرا و المساكين دىب ايتورلىكىدىر. بىتون فقير
و مسكىنلرنىڭ سىنوب مەھمت طابەھچق دىنىدىر. شونكە اچوندىدە اسلام شەرلرنىدە ھەم اسلام
قىرەلرنىدە نىندىن كە دىن اھلى اولسون ھېچ بىر زمان آچغە قالمەمشىر. آوروپادە كى
مەمدىن بىز دىب ماقطانغان لوندون شەرلرنىدە بىل. آچلقدىن يوزلرچە مۇلچرچە كىشىلرنى دىنا
قويدىقلىرى ھەر كىشىنىڭ مەلۇمىدىر. بو ايسە ميداندىدە آب آچق كورنوب تورغان بىر ھقىقتىدىر.

(فهن يعمل مثقال ذرة خيرا يره ومن يعمل مثقال ذرة شرا يره).

ایمدی شولای اولغاچ قران کریم بارچه کشیلرگه
بر قارنداش کوزیله قاراب هر قایوسنی عموم قارنداشلک
دائر سیننه یتمشدر.

بناء علیه قران کریم بتون بیر یوزیننی بر خانه،
بتون کشیلک دنیا سنی برعائله، وبر قارنداش ایدوب محبت
عمومیه ایله یاشاتور ایچون کلمش بر دین مقدس در.
بتون عقلار و علملر، عالملر و فیلاسوفلر تـلاکان دین
عقلی و عمومی ایشته بودر. بتون بیر یوزینه محبت و اخوت
عمومیه میداننه کیتره چک دینده ایشته بودر، وما ارسلناک
الا رحمتا للعالمین، ذلك الدين القيم ولكن اكثر الناس
لا يعلمون.

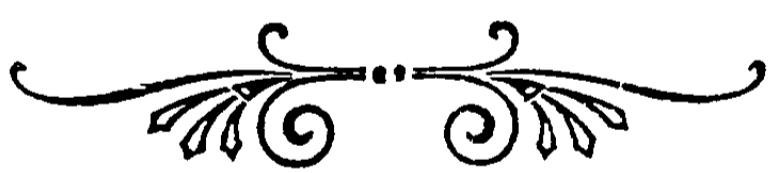
قران، مگگو یاشایه چک قانو نهی؟

قران توزومش دین
اسلام مگگو الک دیندر.

کشیلرک ایکی تورلی ترکلکی وار: برسی دنیاوی،
ایکنچسیده اخر اویدر. قران کریم هر ایکی ترکلکگه

لازم قانونلری توزیمشدر. دنیاوی ترککدگه عائد اولغا نلری سعادت دنیاویه نی، حیات اخراویه گه عائد اولغانلری سعادت اخراویه نی تأمین ایسه لر. حیات دنیاویه غه عائد قانونلر، یعنی شریعتلر، وبعض برحیثیات دینیه لر، بتون بیر یوزنده کشیلک دنیاسی یاشاگان مدتک قانون بولوب طور رلف رهوشلی توزیلگانلر؛ چونکه قوانین طبیعیه هم طبیعت بشریه موافقتنچه توزیلدیکنن طبیعت دنیاسی هم طبیعت بشر ایله برابر یاشایه چکر. علم و عقلی اولا رهق مشروع ایدیلمیکنن، علم و عقل بشر یاشادیغی مدتده برابر یاشایه چقدر. بس حیات دنیاویه کیسامه کان مدتک شول حیاتگه تعلقلی قانونلرده برابر یاشایه چقدر. البته، بو حیات دنیاویه اوزگهره چکر، فانیدر. لکن اوزگهرسه ده حیات ابدیه اولغان حیات اخراویه گه تحول وانقلاب ایله چکر. شول بو حیات دنیاویه ده سعادتین تأمین ایتکان قانونلر، سعادت ابدیه گه سبب و وسیله لکلرندک بلکه سعادت ابدیه حالینه انقلاب ایله چکلرندن ابدیت حالنه قالاچکلردر. حیات اخراویه و معنویه گه عائد قانونلر (یعنی دین) روح و حقیقت انسانیه گه عرض ایدلش حقیقت لردر: بعضلری الهیات که عائد حقیقت ثابته لردر که، تغیر و تبدیلی قابل اولمغان ابدی و سرمدی محضلردر.

بعضلار يىدە رۇج وە حەقىقەت انىسانىيەگە عاۋىدلار دەرگە جناب
 حەقنىڭ بىنەلەرگە اولغان لىطاف رەھمانىيەسى وچىكىسىز نەمەت -
 لىرى قارشىسىنە اولغان وظيفە ئەقلىيە وروھانىيەلەردە.
 ايمەلى جناب حەقنىڭ الوغلىقى، لىطفى و نەمەتلىرى چكىسىز
 در، ابدىلەر. رۇج وە حەقىقەت انىسانىيەدە نە قەدرى تەرقى
 ايتسۇن و كەھالاتە ايرىشسۇن، ھەمان بىنەلەگىنىڭ مەڭگۈ قاللا -
 چەقدەر، جناب حەقنىڭ چىكىسىز نەمەت لىرنە غەرق اولار ق
 مەڭگۈ ياشايە چكىر. بىئەزەلىيە جناب حەقنىڭ بىوكلەكىنە
 وچىكىسىز نەمەتلىرىنە قارشى اولغان وظيفە ئەقلىيە وروھانىيەدە
 مەڭگۈ ياشايە چكىر. بىس وظيفە ئەقلىيە وروھانىيەدە نەمەت
 اولان دىن اسلامكە رۇج وە حەقىقەت انىسانىيە ايلە مەڭگۈ ياشايە
 چكىر.

قرەان كرىمەن سوڭ ياشا بىر دىنگە احتىياج

وارەمى؟

قراندىن باشقە ياشا
 دىنگە احتىياج يوقدەر.

قران كرىمەن ايلە توزىلەگەن «دىن اسلام» دىن
 سەۋابىلەر كەڭ سوڭغىسىلەر. مەڭگۈ ياشايە چكىر. ياشا
 باشقە بىر دىنگە احتىياج يوقدەر. بوڭا دىن اسلامكە رۇج

وقیہت معنویہ سی دلیلدر .

(۱) دین اسلام، طبیعت قانونلری بوینچه کشیلک دنیا سینلک طبیعتی موافقتنچه توزیلهمشدر (۱). ایهمی کش نه قدری ترقی ایتسه اینسون، همان شول طبیعتیله برابر یاشایاچکدر، طبیعت آقند سیله برابر دور سوره چکدر. بس دین طبیعتین عبارت اولغان دین اسلامدن باشقه دینگه محتاج اولمایه چکدر.

(۲) دین اسلام، «کشیلر، بتون ام-ور طبیعتیه نی وبتون قوهء علویه وسفلیه نی قوهء تسخیریه لرینه آلاچقار» دییب طانیلدر. هم شوکا لازم اولغان پلان و پروگرام کوسترمشدر. اول ایسه عالموم و معارفدر. ایهمی آدم بالاسی بو قانون حیاتده نه قدر یگنه ترقی ایتسه اینسون، بتون امور طبیعتیه نی اوزینه مسخر ایتودن باشقه دائره گه چغا آلهایه چکدر. بو درجه گه ایر شوویده شول قران کریم کورگازکان پلان ایله گینه اولاچقدر. بناء علیه کشیلک عالمی همان شول دین اسلام دائره سنمه یاشایه چکدر.

(۳) دین اسلام، عقلغه تمام حریت ویره (۲)، عقل و فکرنی اشلاتورگه بیوره، مطلقا علم و فنی تقدیس ایده هم صوگ درجه علم گه تشویق وترغیب ایده، بتون تر-

(۱) قران عقل و علم بابلرینه قاره

(۲) قران و طبیعت باینه قاره

قييات وسعادت شول علم-گه طوققادىغنى بيان ايمده در .
 ايمدى كشى، نه قدرى يوقارى درجه گه ونه قدرى سعادتته
 اير شه چك اولسه، مطلقا شول علم ومعرفت سايمه سندن گنه
 اير شه چكدر . ديمك كشيلىك دنياسى، نه قدرى ياشاسه يا
 شامون، مطلقا شول قران كريم دائره سندن گينه سعادتته اير
 شه چكدر .

(۴) دين اسلام بتون وجدانلره حرىت ويره، (*) بتون
 كشيلىره صوڭ درجه احترام ايمده بارچه دينلرى حرمت
 ايمده، بارچه كشيلىرگه تيگنر كوزيله قاراب بتون كشيلىك
 دنيا سنى عموم قارنداشلىك دائره سنده ييمشدر . ايمدى
 كشيلىر، مدنيتده اڭ يوقارى درجه گه اير شىدى-كلرنده
 اڭ صوڭغى كره چك دئره لرى عموم قارنداشلىك دائره سيدر .
 ديمك كشيلىك دنيا سىنىڭ اڭ صوڭغى كمالاتقه ايرشكان
 نقطه سى ودائره سى قران كريم قويوش دائره در .

(۵) دين اسلام، كشيلىرگه مطلقا يسر وسهولت (يكللىك)
 تلامشدر . (يريد الله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر)، مجرد
 كشيلىڭ اس-مينه عدالت ايدهرگه بيورمشدر هم بتون
 كشيلىرنى بر تيگنر كورمشدر (واذا حكمتم بين الناس
 ان تحكموا بالعدل نساء ۵۸ آيه، يا ايها الذين امنوا كونوا

(*) قران وعموم قارنداشلىك بابنه قاره

قوامین بالقسط شهداء لله ولو على انفسكم او الوالدين و-
الاقربین ان یکن غنیا او فقیرا فالله اولی بهما فلا تتبعوا
الهوی ان تعدلوا آه نساء ۱۳۵ آیه) ایمدی بیر یوزنک
کشیلک دنیاسینک ملیونلرچه عصرلر یاشاون فرض قیل،
مطلقا قانون حیاتلری، یسر و سهولت (یکلامک) تلایه چکدر.
بتون وجدان و طبیعتلری عدالت و مساوتی آرزو ایله
چکدر. بتون کشیلک دنیاسنده هم بتون عالمده اولغان
انتظام شول عدالت دائره سنده گنه یاشایدیر و یاشایه چکدر.
ایمدی مادام که کشیلک دنیاس قرآن کریم قویمش
دائره ده یاشایه چکدر. ترقیاتی و بتون سعادت شول قرآن کریم
قویمش خط و پلان اوزره اولاچکدر. نه قدری ترقی
ایتسون و نه قدری مدنیت ده یوقاری درجه گه ایرشسون
همان شول قرآن دائره سندن چغا آلمایه چکدر. سعادت
ابدیه و نجات سرمدیه گه شول قرآن کریم توزیمش دائره
و پلان ایله ایرشه چکدر. بس کشیلک دنیاسی قرآن
کریمدن باشقه یاڭا بر دین گه محتاج اولمایه چکدر. بلکه
دینلرک اڭ صوڭغس و آخری اولارهرق مڭگو یاشایه
چکدر. «الیدوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی
ورضیت لکم الاسلام دینا».

ایلچی و یالاوچیلق

(رسالت و نبوت)

نه ایچون کشیلک دنیاسی رسوللرگه محتاجدر؟

۱) کشیلر تلاسه گینه نینداین نه هیده اولسونلر «کشی شول ته نینگنه عبارت دگل، بلکه کشی، «من» دیب اشاره قیلنغان حقیقتدر. شول حقیقت هیچ اولمه یدر، تیک ته ندر. ننگه آیریله، صوژنده همان ترکک ایده» دیب اعتقاد ایملر. (بو اعتقاددن آیریلوب چقغان کشیلر بک آزدر) فقط شول ترکک فکرلر تورلی یولغه کیتکانلر. بعضلری «نه نندن آیرلغان جانلر یا گادن باشقه ته نلره کروب طوغوب چغالر. اگرده یاوزلق ایله دور سورمش ایسه» اکتوبانگی مشر ائره کره: یلان، چایان، ات، دوژغز، صغر کبی حیوانلره کروب خورلقده اوله، تورلی جفالر کوره، یوکلار طاشی، قینالا، صویولا آشالا... ایشته بو کناهسینه قارش عذاب بولادر. اگرده استقامتده یاشاگان اولسه، بو عذابلردن امین اوله» دیب ایملر. بر اهه، بوددا منهیلرنگ هم بو کونده اسپر تیزم اربابنندن بعضسین شوشی اعتقاددهدر. قایولری «جان بورنغی تجر دینه قایطه، یاخش اولمشسه، ذات و حقیقتنده یاخشیلغی، همان اولسه

بىمانلىغى ذاتىلە بىر ابر اولادىر» دىلار. بعضلار «بو تەننىن
ھىدىق اولغان مادە» ائىرەگە تعلق ايدە» دىلار.

شولايوق تەننىن آيرلغان صوڭىندە جانغە اولاقچى
سعادىت، شقاوتنىڭ كىفەيتىندە دە اختلاف ايدىشكانلار: مەنگو
سعادىتى اولورغە نىندىن اين وسيله كىردىك؟ نجات ابدىيەگە
غە يول ايله ايرشورگە كىرەك؟.. كېن مسئەلەلردە بوروندىن
بىرو تورلىچە اعتقادلىرى باشاگان. عموم كىشىلەك دىنياسىنىڭ
بوندىن اعتقاددە باشاوى، عقللىرىنىڭ آداسىدىقندىن ياكە
خوۋ ۋەھمىيەلەرنىڭ يىڭلىرىدىن دىكل؛ بىلكە كىشىنىڭ يوقارى
درجەگە آشورىنە سبب اولغان خاسە طبيعىيەسىدىر. كىشىنىڭ
كوڭلى بو تركلەكندە عقل وفكار طوطقە اولدىغىنى سىز -
غەدىكى كېن بو تركلەكندىن صوڭ دىخىك حقىقت انسانىيەتنىڭ
چىن حىياتى اولوچلىغى عقلىنە اشكار تەمشىر. ھەر بىر جان
اۋزىندە چىكىسىز مقصد ۋ آرزولار، آخىرى ۋ چىكىنى اولماغان
كەالات، بىلەم ئۇلە نىندىن اين چىكىسىز طاطلى لىنتلار سىز نە
ۋ طىيونەدر. ايمىدى چىكىسىر ھاللار غايەلەر، شوشى آزغىنە
تركلەك تەحقق ايتىماينچە بىلكە چىكىسىز تركلەكگە احتىياج
اولدىغىنى آڭلاتەلەر. كىشى شوشى آزغىنە تركلەكىنە
كىرەكلى اشلىرىنىدە حىلق ۋ چىنلق يول ايله يورگىزىرگە ھەقانلىق
يىتىشەدىكىن بىلەدر؛ چونكە قاراشلىرىنى طور ايتتور، فەكر -

لرینى تعدیللەر، وجدانلرینى تـوزايتور، ذهنـلرینى اوچقورلردای استاذلردن كوب زمانلر اوگرهنگان صوگند غینه کوچکه گینه يولغه توشـوب كیتدیكنى بتون كشى اعتراف ایلەرگه مجبوردر. ایهدى بوحياتکه بالکيه باشقه اولغان «حيات ابدیه» وآنك کیفیت وحقیتنى وآنده اولاق سعادت حقنك عقلك ایرشه آلمایه چغى بدهیدر. علوم حاضرهدن آلمغان معلوماتك بتونلاى ایکنچی قانونلى حیاتك حقیقتگه مقدمه بولا آلمایه چغیده طبیعیدر. شولای اولغاچدن حیات ابدیهنى؟ اول حیاتك سعادت ابدیهگه نینداین کمالات حاصل؟ ایدەرگه کیرهك؟ نجات سرمديهنى؟ برٹا يول نه؟ کبی مسئلهلرنى چیشوب بلوونك عموم كشيک دنياسى جناب حقك لطفى و عنایتلرینه محتاجدر. مونه شونك ایچون جناب حق اوزینك لطفى و عنایتلریله رسوللر پیغمبرلر کوندرمشدر. اول رسوللرده سعادت قانونلرینى اوکرهتەرك كشيذرنى سعادت ابدیه يولینه توشرمشدر.

(۲) كشيذرک طبیعتى اوزى رسوللرگه احتیاجنى کورسهتەدر؛ چونکه كشى اوز باشینه غینه عمر ایدە آلمای بلکه باشقهلرله يیلشوب تركك ایدەرگه طبعاً مجبور. بر كشيذك بارچه كشيک عالمنه يالنجى توشـمىكى کبی

ينىڭ چىكى اولماغان كېي، روحانى ومعنوى لىتىلردە دە
 اوظيشلارى دوام ايدەدر. كشىنىڭ اىك ظ-ور روحانى بر
 قىدى « اوزى باشقەلر كوزنىكە حرمتلو بولودر ». كشىنى
 گى بولنت دنيادەغى بارچە لىتىلر دنىك بيوگرە كدر. ا كر
 دە بولنت اوز دائرەسىنىڭ گنە دوام ايدەرسە، بتون فضىلت
 وكمالاتگە چىشەدر. لىكن، اوز دائرەسىنىڭ گىنە طورە
 آلمایدەر. بونى اثبات ايدە راىچون تارىخلر غەغنە كورنك
 صال! كشىلر بولنت روحانىيە اىچون نىلر قىلمىغانلر! نى
 قدرى قانلر توكەگانلر! ايشتە قلملر يازارغە اويالور.
 كشىلىك عالمندە بو حال دوام ايتكانە انقراضندىن باشقە
 نرسە كوتماسك! بس كشىلىك دنياسىنىڭ ياشاوى اىچون
 محبت ياكە محبت يىرىنە طوراً طورغان بر قانون كىرەك.
 ايمدى كشىلىك دنياسىنى بويە محبت قانونندە ياشاتور اىچون
 عقللر اشەب ميدانە قويغان قوانيىن وضعىيە گنە يتشمايدەر،
 چونكە قوۋە عقلىيە دە كشىلر تورلىچە اولسەلردە ھىچ بر
 عقل اوزىنى باشقەدن كەم دىيب اويلامايدەر. شونىڭ
 اىچون باشقەنىڭ عقلىيە مسلىمە اولمايدەر، قناعندە ايتما-
 يدەر. بس بر محبت عمومىيە نقتەسىنە يىيارغە قوانيىن
 وضعىيە نىڭ گنە كوچى يتمايدەر. بونىڭ اوستاويىنە كشىنىڭ
 طبيعتىنە سگوب وجدانىلە برلەشوب ميدانە كىلكان طبيعى

بىر ھالەت ۋارە. اول ايسە قوۋە غىبىيە نى سىز نودىر. فـكـر
 و عقل نە قىدرى يوقارىلە شسۇن يا كە نە قىدرى توبەنلە-
 شسۇن، ھەمان عقل ۋارادە نىڭ بىر قوۋە غىبىيە ايلە يىڭلىكىنى
 كۆرەدۇر. ايمىدى كىشى شول قوۋە غىبىيە نى بلەسەن كىلەمشىدۇر
 ھەم كىلەدۇر. طىبىيىنى آنى بلورگە دە فقط بىرگنە بىر ۋول ۋار،
 اول ايسە فكىردۇر. شونىڭ اىچون كىشىلەر اول ذاتى فكىر-
 لىرى صىدىرغانچە ھكىم ايتكانلار: قايوللىرى بىردىن از لەكانلار،
 قايوللىرى يوقارغى يولدىلاردىن از لەكانلار... دىيادە غى
 قورلى اثرلەر كورۇپ ھەر بىر اثر كە بىرەر مؤثر بىلەنگلاب
 « اللە كوبرى » دىكان اعتقاددە ميدانە كىلەمشىدۇر. فـكـرلەر
 اوسكان صايون شول قوۋە غىبىيە بارچە قوتىلەر ك اوستىندە
 اولدىغىنى آڭلاغانلار... لىكن تەبىئىيەت دە ھەمان ياڭلىشقا
 نلر.. ھاضر دەدە ھەمان اوچىنە ۋ قىرىنە چىلماغان اخىلاق!
 كىشىلەرگە ھبە ايدىلەكان مەنىت فطرىيە ۋ الھام طىبىيەتكە
 بو اخىلاقنى اوزا آلھامىدۇر. زىرا كىشى مەنى الطبع اولسە
 دە، بال قورطى ۋ قىرمسقى كىبى الھام فطرى ايلەگىنە آز
 سعادتكە قىناعت لانورلك اولوب يارادىلماغان. ھىر فكىر،
 چىكسىز ارادە، طوبىھازلار بىر طەبىئىيەت، اوز ھالىدەگىنە
 قالدىرلغان چاقىدە بىر بوزىنىڭ ك وھشىسى اولاقى...
 كىشىنىڭ طىبىئىيەتە بىك قىزىق: قوۋە عقلىيەسى اوسە، بوغارو

لاشەرق فرشتەلەر مرتبەسىنە ايرشە يازە، قوۋە و فکرىبەلەرى
 عالم جبروتدە بلەم ئىللە نىلەرگە ص-وزولا، كون اع-ظمك
 اعلى سىنە چغا... ايكنچى كره قاراساق، ص-وك درجه
 توبانلاشه، حتى كوچكفە گىنە نرسەگە بىلە عقلى ايرشەلەرى
 حيران قالال. بونىنلار اين حال!!

ايمدى كشىلەر ك طبىعتى بو درجه احتىياجده، عقللرى
 حيرانده، مادى و معنوى سعادتلرىنى بولودە يودا و دە اولغان
 حالده قالدر اهامشدر هم بويە بوش بوشىنە قالدر لو حكمت
 مصلحتده دكلر. مونە ش-ونك ايچون جناب حق تعالى
 حضرتلرى لطف و عنايتلرىلە كشىلەرگە رسوللر، پىغمبەرلر
 كىترمشدر. آنلارده بىزەلر ك عقللرىنى هدايت و سعادت
 طرفىنە كوندرمشدر.

(۳) كشىلك دنيا سنى ايلە نوب آلغان ايبەرلر يا فائىلى
 يا ضررلىدر. كشىلەر ك اشلرىدە يا ياخشى يا فائىلىدر،
 يا ضررلىدر. ضررلىرىدە يا اوزىنە يا عمومگە عائىدر.
 ايمدى نىلر ضررلى؟ ضررى عادىمى يا معنوىمى؟ بوندىن
 صاقلانورغە چارهلرنى؟ نىلر فائىلى؟ فائىسى نە هېتىتىدىن؟
 آنى نە يولە استىحصال ايدەرگە كىرەك؟ ايزگولك نى؟
 آنى نىچك تعيىنلەرگە، يمانلىقىدىن كشىلرنى نىچك صاقلارغە؟
 طبىعت، مىلك، تربىيە، احتىياج، فـكـر، عقل جەننەدىن تورلى

يولدا اولغان كشيپلارنى نىچىك بىر قارنداشلىك نۇقتەسىدە يەنە ييارغە كىرەك؟ حيات قانۇنلىرى اىچىندە تىنازىق بىقائە طارطشلارنىدە نىندىكى خىطىر كىت تىعىنلەرگە كىرەك؟ كىن مەئلەلر واردر، كشيپلارنىڭ عقلى اوزىگنە بونلرى چىشوب بلە آلمىدىر؛ بلكە جناب حقاڭ تىلىم وار شادىنە محتاجىدىر. مونە شونىڭ اىچون جناب حق رسوللار و پىغەمبەرلر كوندروب بو خصوصلارنى اوگرەتمىشلىرى.

رسوللىك امرە مەكئەمى؟

«شونداكىن بىوك اولغان جناب حق طرفىدىن ضعىف اولغان كشيپلار نىچىك اىدوب رسول و اىلچى اولابلسون!» دىيىپ تىجب اىتىكانلردە واردر، لىكن پىغەمبەرلىك هىچەن انكار قىلنە تورغان حاللردىن دىكلر. چونكى پىغەمبەرلر، كشيپلارنى حقلقغە كوندروبچىلاردر، اوللىك تىلىم و ارشاد دىوللىلە در. بناً عليه پىغەمبەر، «اللهنىڭ اذنىلە كشيپلارنى حقلقغە كوندروبچى مەام» دىمىكلر. بوڭا انكار قىلورغە هىچ بىر وجه بوقىر. زىرا جناب حق بىتون بىر بوزندەكى هر جان اىياسىدە فائىدەلى نرسەكە اقدام قىلو؛ ضررلى نرسەدىن صاقلانۇنى طبعىت فطرىلرىنە قويمىشلىرى. حىوانلارە و كشيپلارگە قوۋم ظاهرىلەر قويمىش، هر قاىوسى مصلحت اشلىرگە

میل ایند ره لر، ضرری نرسه دن صافلانورغه سببچیلر.
 قوه باطنیه لر، قوه عظامه ریه دن حاصل اولان صورت و خبر
 لرنی توزاینه و طوراینه طوره لر وجدان فطری
 اویله میزاندر که هر زمان یاخشیلق ویمانلقنی کورکازوب
 طوره در . بتون جانلرمزی اداره قیلوب فائده و ضرر،
 حسن و قبحنی آیروب حکم ایدر لک قوه عقیله ده هبه
 ایدر لمشدر . شول عقل واستعداد فطری آرقاسنده کشیلر
 تورلیچه درجه ده اولوب میدان حیاتغه کره لر: بعضلری
 بیوک علامه - پرافیصور، بعضلری ریاضی، قایولری طبیعی،
 قایولر فیلاسوفی، طبیب، . . . تاریخچی . . . قانونیلر
 توزوچی، قایولری عجیب و غریب اختراعات میدانه
 کیتروچیلر . . . ایمی مادامکه بتون طبیعت دنیا سندن
 هر برسلساهده بتون مصلحت و منفعتلره یونالورگه و حلقغه
 کونلورگه قوه لر یار ادمشدر. کشیلرگه ده تورلی قوه لر و عقللر
 هبه اینتمشدر. شول عقللر سایه سنه تورلی حقیقتلری
 کشف ایسونی بعض عقللره احسان اینتمشدر. بونلر ایسه
 بارچه سیده کوز آلد مزده در. البته بوگا هیچ برکشی انکار
 ایندیور. مادامکه طبیب جسمانی اولوینه انکار اینمایورز
 طبیب روحمن عبارت اولغان رسوللرک بولوینه انکار
 قیلورغه هیچ حقمن یوقد. مادامکه بعض بر حقائق کو

ئىدەنى بەئىز بىر مۇتەمىن ئىدىيەلەر كىشى ئىدىيەلەر ئىنكار ئىدە
 مەيۇرۇز، بىس حەقائىق مەقسەلەر كىشى ئىدەرى كىن شۇ حەقىقەتتە
 كىشىلەر دىئوت ئىدەرى رىسۇللەر ئولۇپنە ئىنكار قىلۇرغە
 حەمىز بۇقۇر. مادام كە قۇانىن وضعىيە مەيدانە قۇبۇچى مۇشۇ
 ئىنكار ئولۇپنە ئىنكار ئىدەرى، بىس قۇانىن شىرىيە مەيدانە
 قۇبۇچى رىسۇللەر وجودىنەدە ئىنكار قىلۇرغە حەمىز بۇقۇر.
 بىس رىسۇللەر مۇمكىن. بۇ ئىنكار قىلۇرغە بائىت
 بۇقۇر. اگۇر دە رىسۇل كە پادىشاھنىڭ سىرايىلەرىنە وارۇب
 شىفاھا تەلىمات آلۇب كىلگەن ئىلچى كەن دىيىب مەنئە وىر
 ھاك ئىدىيە ئولۇقتىدە ئىنكار قىلۇر ئىدى. لىكىن ئول مەنئە
 ئىلە دىكىلەر؛ بىلكە رىسۇللەر پىغەمبەرلەر كۆڭللىرىنە اھام
 ئىدىلگەن مەنئە مەقسەلەر كىشىلەرگە ئىشەرىدىن ئىبارەتتۇر.
 بۇنىڭ مۇمكىن ئىكەنلىكى يوقارۇدە ئىبائەت قىلۇب كىچىك.

الله تەئالى ئە ئىچۇن ھەر كىشىنى پىغەمبەر ئىتمەكەن؟ يا كە ھەر
 كىشىدە سەئادەتتەن ئىشەرىشۇرلەر، قۇە طەبىئەيە پارادىلماغان؟
 بۇ سۇئال نەق «ئە ئىچۇن بىر بوزنىدەگى بارچە
 كىشىلەردە ئىلامە يا كە فىلاسوف اولماغان، يا كە ئە ئىچۇن
 بارچە سىدە طەبىب اولماغان؟» دىگەن سۇئاللەر كىلەر. ئول
 سۇئالگە «طەبىئەت ئىنساندىن دىرس آل، اوقۇ، صۇئۇرە ھەر

سوآلگە اوزكڭ جواب ويررسكڭ» دىيىپ جواب ويرىلەدر .
 موندەدە نەق شولايدىر . . . بتون كشيپكڭ طبيعتينە ، سعادتينە
 ايرشورلك قوۋە طبيعە قويلغان اولاسە ، يا كە كشيپكڭ
 سعادتلرى بك كوچك اولوب مرتبە ودرجەلرىدە قەرسقە
 وبال قورطى درجەلەرنىدە اولور ايدى . طبيعى اول وقتى
 پيغمبەرلەرگە احتياجه اولماز ايدى فتا كە حيوانلر كڭ سعا
 دتلرى و مقصدلرى كوچك اولدىغىنن آرتق رسوللەرگە
 احتياج يوقىر . يا كە سعادتلرى بك الوغ اولور ايدىدە
 بىر يوزنەگى كشيپكڭ دن دها مترقى اولغان فرشتەلر
 جەلەسنىن اولورلر ايدى ، طبيعى بو صورتدە رسوللەرگە
 دە احتياج توشماز ايدى . اما بزم مبعثت شوشى بىر يوز
 نەگى بلىكەز كشيپكڭ دنيا سىنكڭ پيغمبەرگە احتياجهندەدر .
 بو كشيپكڭ قوۋە طبيعەلرىگنە سعادتنى تا مین ايتىدەدىكنى
 يوقارودە سويلاب كىچك .

نە ايچون كشيپكڭ فرشتەلر رسول اولماغانلر ؟

البتە كشيپكڭ فرشتەلر رسول اولوب كىلسەلر ،
 كشيپكڭ اشانووينا بىگرەكك ياخشى اولور كى كورىنەدر .
 لىكن شونى اونو طماسقە كىرەك : رسوللر جان طبيىلر بىر ،
 جانلرنى تربىيە و اصلاح ايدىوچى روھانى استىدالردر .

استاذلر و مربييلر، نظري و عملي صورتدا اوگره-تور
 ايچون شا كرديلر ينىك كوز آللارنىڭ اولنوب احتياجلارنى
 توشكان زماندا حاضر اولونولرى بتون طبيعتدا اولغان
 تعليم و تعلم اصوللارنىڭ. جناب حق ارواحى تريبه
 و تزكيه ايدار ايچون كيترمىش استاذالار و احلار يىك شوشى
 سنت كونيدهسى اوزره. كونلر مشر. يعنى كشييلرگه رسول
 لار و پيغمبرلر يىك شول كشييلر ك اوزلارنىڭ كيترمىش.
 فرشتهلر ايسه كوزگه كورنمهكان قوهلردر، عالم اجسامگه
 تعلق ايتكان جانلرغە قاراغاندا دهيا بلند درجهلر دهدر.
 بس فرشته ايله كشى آرسنىڭ عملى صورتدا تعليم و تعلم
 اولنورغە ممكنك قالمايدر. شونىڭ ايچون كشييلرگه
 فرشتهلر رسول ايدوب كيترلمايدر. مگر فرشتهلر
 مرتبه سینه كيلوب ايرشكان الوغ جانلى پيغمبرلر رسوللار
 اوزلرى فرشتهلردن وحى تلقى ايدە بلورلر.

دين نه ايچون هر كشىنىڭ اوز عقلىغىغە طابشر لماغان؟
 كشىنىڭ طبيعتى و عقلى، طارغىغە و قستغىغە تركلكگە
 تعلقلى قانونلارنى بلودنىڭ عاجزدر. كوچك كينه بر قانون
 ميدانه كيترر ايچون بايپلاق عصرلر صرف ايدوب كوب
 تجربهلر كىچركان صوڭنىڭغە كوچك كينه كشييلر ك مصلحتينه

يار اراق ايدوب چغارەدر. ايدى اوچى وقربى اولماغان
 حيات ابدىه و آنە اولونەچق سعادت حقنە كشىلر ك علقى
 عاجز اولاغى بىلكىدر. دخيدە عقلر تور لىچەدر. اكرده
 هر كشىنك اوزىنك علقىنە دىن طابشر لغان اولسە ايدى
 شول درجەدە اختلاف و افتراق ميدانە كىلور ايدىكە آنى
 بىوب رەتكە كرتورگە بو دنىيانك چەرى بىلە يتماز ايدى.
 بس دىنلر ك روحىنە خلاف اولان آنار خىد-ست و فوضو-ىلق
 دور سورر ايدى بو ايسە حكمت الهىە گە خلاقدر. مونه شونك
 ايچون دىن هر كشىنك اوز علقىنە طابشر لماشدر. بلكە
 خصوصى ممتاز رسولر واسطە سىلە اوگرە تلمشدر.

پيغمبر لىكنى كشى اوز طر شلغى ايله طابا آلامى؟ ياكە
 الله تعالى طرفندن بعض بر ذات لرگە ويرلگان بولاكمى؟
 بو سوز اهل دىن ايچنە كوبدن كوتارلگان، اهل
 اسلام ايچنەدە كوبدن س-ويلاشلوب اولغان مسئلەدر.
 بو سوأل گە برنچى جزئەدە «دىن لر الله طرفندن كلگانمى؟
 ياكە پيغمبر لر طرفندن ياصالغانمى؟» دىكان مسئلەنى
 بيانەدە اولونچە جوابلر اولتمشدر. اولوچىلر ك اورا يە
 قايتوب قار اولرىنى اولتمەم. بىتون پيغمبر لر ك
 ترجمە حال لرى، تاريخ لرى، پيغمبر لك امر و هبى ايكاننە

شك قالدرمايد چغينه اشانهم. فقط بو اورنده «پيغمبرلك امر كسبىدر» ديكان كشيلىرك دليلىرىنى آلوبقنه جواب يازهم (۱) آلا رايته: «هر كشى آثار كونيده ده تفكر، الله گه توجه ايدهر ك رياضت بدنيه و روح-انديه ده دوام ايدوب جانينى پاكلاسه، پيغمبرلك درجه سنى قولده ايدوب بلور» (دييب. ۲) پيغمبرلرك حال لرى: مثلا ابراهيم عهـمك پيغمبرلك كلهدن بورنغى حال لرىندن، م-وسى عهـمك پيغمبرلكدن بورون فرعون قولنده هم شعيب عهـم يانينه صيبنغان زمانده غى حال لرىندن، محمد عهـمك پيغمبرلك كلهدن بورون حرا طاغلىرىنه واروب عبادت فكر يه ده تجرد ايدولوندىن پيغمبرلكك امر كسبى اولورى آتلاشيله در. (۳) پيغمبرلرنك كوبره گى قرق ياشكه ييتكان سوگند غينه بو دعـواده اولولرى پيغمبرلكك امر كسبى او-ووينه دليل در ديار. بوڭا ديورز: پيغمبرلك الله تعالى طرفندن بعض بر ذاتلرغه ويرلگان بولا كدر. اما آثار كونيده ده تفكر الله گه توجه ايدهر ك رياضت بدنيه و روحيه ده اولوچيلىق پيغمبرلك درجه سنى قولده ايتكروايدىر. بلكه پيغمبرلرك مسالكنى تعقيب ايتكان «ورثة الانبياء» ايتهدر. بو ايسه، درجه واجر جهتندىن اولغان ترقى در. اما قوه نبوت، درجه رسالت باشقه در.

اَمَّا پيغمبرلك كلهم من بورون كورنكان الوفاقلى،
 عبادت فكر يهده اولوچلىقلى (مثلا محمد عمه ك حرا طاغينه
 واروب عبادت ايتوچلىقلى) پيغمبر لرك طبيعتلرنده هبه
 ايدلكان انوار قدسيه اثريندر. فطرتلرنده اولغان ميل
 طبيعتلىرى، دائما اللهغه توجه ايدولرندى. اوزى
 آرهلرنده طوغوب اوسكان ملتينه و آتا بابالرينك بوزق
 دينلرينه قارشى كيتولرى، بتون پچراق اخلاق عادتلرندى
 نفرت ايتولرى استعداد فطرى ييمشلىرىدر. مثلا محمد عمه ك
 صبى وبالا وقتلرنده بيله كوركام خلق، الوغ جان، كيك
 عقللى اولوب پوطلارنى ياراتماونى، وئنيك فعللرندى،
 جاهليت عادتلرندى نفرتلانوى، كمن كسب ايتمشى؟
 اوزينك تيرا ياغندهغى وئنيلردنمى؟ كعبه يانندهغى
 اوچ يوزدن آرتق او طروب تورغان پوطلردنمى؟ كوز
 نورى اولغان بالالرنى اوتركان عربلردنمى؟ هيچ...
 اكرده كسب قىلغان اولسه، آلاردن وئنيك، يرتقچاق،
 ادبىزلك كسب ايتمش اولور ايدى، چونكه حكمت اخلاق
 فنينه قاراغانده آلاردن اخلاق جاهليه، علم تربيه گه
 قاراغانده آلاردن شريعت وئنيه، علم روحغه قاراغانده
 جاني خرافات و باطللقده هركت ايتونى كسب ايتكان
 بولورغه تيوش ايدى، هالبوكه بتونلاى بونك خلافيدر.

بِس شولای اولغاچدن پیغمبرلک امر کسبی دیبب اینورگه
 یول یوقدر. اَمَّا پیغمبرلک فرق یاشنه کیلوچلکی نوامیس
 طبیعیه (سنه الهیه) دهگی بر قانوندر. چونکه کشینک تمام
 متانتی، اراده سنک استقلالی، بتون قوه عقلیه وفیکریه-
 لرینک کامللاشکان زمانی فرق یاشلر راده سندهدر.

ایمدی پیغمبرلک وظیفه سی، بید-و کدر، آغردر،
 تورلی جفالرغه چداب تورلی ظلم لرگه قارش-طوروب
 حقیقت نی بیان قیلورغه میدانغه چغوچلقدر. بو میدانک
 تورلی قینلقلر کورو، جفالر چیگو، صوغلو، قینالو، جان
 لرنی قربان ایتو، تمام لنت ایله تلقى ایملورگه تیوشدر.
 ایمدی اراده مستقلی اولماغان، تهن لرنده قوه لری
 تماملاشکان، میل طبیعی لری اورنلاشوب یتمه کان، صبیلق،
 مراهلق، یا که طبیعت طولقون-لری بیرینه توشوب
 یتمه کان یکتلک یا که اراده وحریت لری قولندن
 کیدوب صافی جانلرینک آرزولرینی چن چنیله میدانه قویا
 آلماسلق قارطلق زمان لرنده بوندای-ن الوغ، آغر
 اولغان پیغمبرلک وظیفه سنی یوکلانو هیچ مصلحت دگلدر.
 بلکه قوه جسمانیه لر کالاشکان، قوه معنویه لر نغ-یغان،
 تمام کشیلک جیل لری بیرنده اولغان زمانای کشی بولور
 غه کیرهک؛ ایشته اول زمان ای-سه، کشیلک اورط-ه سی

اولغان قرق ياشلاردر. ايمى شولاى اولغاچدن پيغەبەر
 لىكنىڭ قرق ياشلارده كىلوى قوانىن طبيعىگە مەنسەب،
 حكەت مصلەت كە موافقدر. دىنە ايرلىك اورطەسى
 اولغان قرق ياشىنە قىرى اوزىنىڭ پيغەبەر بولوب كىلا
 چىك قومى ايچىنە ياشا كچىن، آنىڭ اخلاقى: راست سوزلى،
 طوغرى، عادل، وفالى؛ امىن، اشانچلى بىر ذات ايكانى صىنا
 لوب بلىنكەن بولادىر. بس خاق «بىز آنىڭ كىم ايكانىنى بىلمەيمىز،
 اشانچلى عادل كىشىمىز، خىرمىز بوق.» دىيىپ اعتىدار
 قىلورغە مەجال قالدىرمايدىر. ياكە «باشلىق ياش ئەلى، ظو-
 رايغاچرەق اوزىڭنى اشلارنىڭ ايكانى!» يائىسە «اوزىڭ قار
 طايوب بىتكەچىن شولاى سويللايسىڭ! بىزدە قارطايغاچىن
 شولاى سىڭ كىك ياخشى انصافلانورمىز» كېى مەقەلەدە او-
 لنورغەدە يول قالدىرمايدىر. يىنە بىر كىشى بىر خلىق
 ايچىنە طوغوب قرق ياشىنە بىتكەچە شول قومنىڭ دىنى،
 مىلى، ادبى تەربىيەسى ايلە اوسسە، شول قومنىڭ ادبىياتى،
 اخلاقى، دىنى ايلە پىشوب بىتىشكەن بىر چىلىنى اولوب مىدا
 نە كىلەدر. حال بوكە، پيغەبەرلەر بالالىق زامانلارنىن بىر،
 اوزلىرى طوغان آتالرىنىڭ دىنىنە، اخلاقىنە، ادبىياتىنە،
 ھادىتىنە خلىق بولوب اوسوچلىكلىرى، الوغايە كلىكانىگە صا
 يون ھەمان وئىنىنگە قارشى ھىركەت ايدىوچلىكلىرى، عادت

گه طش الوغ جانلی، کورکام خلقلی بولوب خارق العاده
 بر قوهٔ قدسیه ایاسی اولدیقارینه دلالت ایددر. خارق
 العاده بر قوهٔ قدسیه ایاسی بولو ایسه، پیغمبرلك وهبهٔ
 رحمانیه دیمکدر. بس شولای اولغاچدن پیغمبرلك الله
 بولا گیدر.

پیغمبرلك الله بولاگی بولوغه اعتراض:

«پیغمبرلك محض الله تعالی نك عنایت از لیه سیله عموم
 کشیلک دنیا سیننه اولغان بولاك اولسه، نه ایچون پیغمبر-
 لر آسیادن گنه کیلکان؟ افریقا، اوروپا، امریقا کبی باشقه
 قطعهلردن کیلمه کان؟ خطایلر، هندلیلر، اوروپالیلر پیغمبر
 سز یاشا کانلر، پیغمبر یوزن کورمه کانلر، افریقالیلر
 وئنیلمکده ایزیلوب یاطهلر. بومی لطف الهی؟ بومی عموم
 کشیلک دنیا سیننه بولاك؟؟ نه ایچون پیغمبرلر بنواسرائل
 دن گنه کیلکان؟ باشقه قوملردن کیلمه کان؟ یهودیلر گنه کشیه
 بوتان لر کشی دگل منی؟ مونه دنیا ده یارطی ملیارد تو-
 ران، تورک خلقی؛ مونه فرانسه لری، فیلمس لر، فرسلر،
 برسننن بیله پیغمبر کلسکانی یوق، شولای اولغاچدن
 پیغمبرلك الله دن بولغان بولاك اوله ایدر، بلکه بنواسرا
 ئل اوزلری نك شوکت و سلطنت لرینی صاقلار ایچون

چىغارغان مسئلە سىياسىيەدر. شولاي ايكانچا كىگە يهودىلار كى
تورات دە تىكويىن بابىندە غى «پىغەبەرلىك فقط ابراهيم غە-
مىك اسحاق بالالارىنى غە غە خاص، اللەنىكى عەمى آ كىغى-
قوبىلغان» دىيىپ پىغەبەرلىكنى اوز نىسلارىنى غە غە خا-
صلا وىك دلالت ايتەدر» دىيىپ اعتراض قىلىنمىشدر. بوسۇال
لرنى آلوب برەر، برەر قىسقىغىنە جوابلار يازەم:

نە اىچون پىغەبەرلىك آسىيادىن كىلىكان؟

كىشلىك دىنياسىنىكى تارىخىنى قاراساق، بىر يوزىنى
كىشلىك عالمى آسىيادە باش كوركازكان، آقزىق صورىكى فكر
وعقلىرىنىكى اوسويىك آسىيادە باشلانغان، وجدانلرىكى آسىي-
دە اويغانغان، ايمىكى دىن ايسە، وجدان، عقل، فكرگە
ويىرلىكان وظىفەدر. دىننىكى كى بىرىكى قانونلردىن اولغان
«اللە بار» «بىر اللە غە غە قىلىق قىلور غە تىوشىدر» قانون
لرىنى كىشلىكى اوزىنىكى وجدانى، عقلى طابوب اوزىنى-
وظىفە طانمىشدر. مادامكى آسىيا، كى باشلاب كىشلىكى عقلى،
وجدانى اوسكان، وعقل وجدانلرى اللەنىكى بار لغون طاپقان
بىندەر اللە تعالى غە غە قىلىق قىلور غە تىوشلىكن، سىزنىكان
ازلەنىكان بىردەر. مونە شونكى اىچون آسىيادە باشاكان
كىشلىكى اوزلرى اىچىندىن باشلاب پىغەبەرلىكى كىلوروى

تمام مصلحت در، نهق كشيلىك عالمنه اولغان بىر عنايىت ربانىيە در.

(۲) آسيا مدنيت انسانيەنىڭ اڭ باشلاب ميدانە كىلىگان يىرىدۇر. بوڭا ايسە بتون تارىخلىر گواھدر. ايمىدى مدنيت ايله احتياج بشر دە متناسبدر. مدنيت نه نسبتە كىڭايسە احتياج شول نسبتە كوبايە وكىڭايسە در. ايمىدى شول احتياجلىرىنى يونائيتور ايچون بتون كشيلىك دنيايدىنىڭ بىر تەن و بىر جان اولوب ياشاۋنى لازم ايتەدر. بويىلە ياشاۋچىلىككە اوز آلدىنە غىنە ميدانە كىلمايدۇر؛ بلىكە مونى ميدانە كىتىرر ايچون قانون كىرەك اولادر. اول قانوننىيە كشيلىرڭ قورلىرىگنە بار ايله آلمايە چىغنى كشيلىرڭ طبيعت خرىطەسى كوركازوب طورەدر. مونە شونىڭ ايچون آسيادە باش كوستىرىش روحانى احتياجغە بولىشور ايچون جناب حق شول آسيانىڭ اوزىدىن باشلاب رسوللىر كوندىرىشىدۇر. ايكىنچى عبارە ايله ايتكانە، مدنيت بشرىيە باشلاب آسيادە كلىمشىدۇر. دىن مدنيت ايله متناسبدر. مادامكە آسيادە مدنيت باشلاب ميدانە كىلماشىدۇر بس دىنە باشلاب آسيادە ميدانە كىلماشىدۇر. بس بالضرورە دىنلىرىنى اوگرەتوچى رسوللىر باشلاب آسيادىن كىلماشلىرىدۇر.

(۳) آسيا بارچە قىطعەلىرىڭ بىوكىدۇر ھەم قورىدىن

و سودن باشقە قىشقا مەنسەپ ۋە جايلى موقەم جىغرافىيەنى
 احرارز ايتىمىشەر: افرىقا قىرغاق غىنە توتاشوب طورەدر.
 اوروپا زاتا آسىيانىڭ بىر شەبە جىزىرەسى كىكىرە. امرىقادە
 بىرانگو بوغازى آچىمازدىن بورون آسىيا ايله توتاش
 اولمىشەر. فقط دىڭىزلىك آشاۋ و اوپوۋى ايله گىنە آيرىلوب
 كىتمىشەر. آفستىراليا، آسىيانىڭ اوپىراولرى (آطەلرى)
 دىيىپ ايتىورگە مەكىنەر. دىڭىز جەتتىن قاراساق دىنياننىڭ
 ھەر بىر طرفتىن سو ايله كىلەپ توتاشورغە مەكىن اولدىغىنى
 بلەنى كىلسە خرىطە غەغەنە كوزنىڭ سال! شولاى اولغاچدىن
 آسىيادە ھەر بىر طرفغە خىرنىڭ ايرىشورى و طارالورى اوڭايلىدىر.
 بىكرەكە اسباب نىقلىيات اولماغان چاقىردە بىدوك اھمىتىنى
 حاۋزدر. شوننىڭ اىچونىڭ پىغەمبەرلىك آسىيادىن كىلورى بىڭ
 مەنسەپەر. قىشقا س: بو آدم بالالىرى باشلاب آسىيادە اورچى
 باشلاغانلار مەنىت لىرىكە طبيعى اوزلىرى ياشاكان آسىيادە
 يتشە باشلاغان. دىنگە اھتىياجە كى بىرنچى اولارەق آسىيادە
 باش كوستىركان؛ شوننىڭ اىچون جىباب حق آسىيا قىشقا سىنە
 رسوللار كوندىركان.

باشقا قىشقا (كىسەك) لردىن نە اىچون پىغەمبەر كىلمەگان؟
 البته، پىغەمبەرلىك الطافى الھىدەدىن اولغاچدىن بىرنىڭ

ھەر بىر قىسىمىدىن پىغەمبەرلەر كىتروى تامام الطاف رحمانىيە سىنە
 مناسبىر؛ چۈنكى جناب حقنى لطف و رحمتىرى عامىر. ھېچ
 بىر اوگايسىز بارچە مخلوقىنە اير شىكىدەر. شونىڭ اىچون
 كىشىلەرە ويرىلەچك بارچە نىعمت حسىيە و معنويەلرى عمومى
 صورتى احسان ايدامشىدەر. بىناء عليه پىغەمبەرلىكى پىرىك
 ھەر بىر قىسىمىدىن كىلووى تامام الطاف الھىيەگە مناسبىر.
 شونىڭ اىچون بو سوأل تھام نى كىلەدەر. فقط اسلام دىنىنە
 كىلەيدىر، چۈنكى قران كرىمنى بيانىنە قاراغاندا پىغەمبەرلىكنىڭ
 بىر آسپادىغىنە كىلووينە ھېچ بىر تېخىمىس يوقىدەر. بىلكە
 دىيانىڭ ھەر بىر قىسىمىدىن پىغەمبەر كىلوونى درست كورەدەر:
 پىغەمبەرلىك فضل الھىدىر (ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء «جمعه»)
 فضل الھىنى تىلاكان كىسەلەرە ويرەدەر، دىدەر. سورە نھل
 ۳۶ نچى آيت سورە الھؤمن ۷۸ نچى آيتلرگە قاراغاندا ھەر
 بىر طائىفەدىن رسوللار كىلۇب كىچىكىنى، بعض رسوللارنىڭ
 تارىخلىرى بىلە معلوم اولمادىغىنى بيان قىلماشىدەر. مەسىلەن
 كلام: «دىن اسلام» قارايشنىڭ پىغەمبەرلىك فضل الھىدىر.
 آسپا اھلىنە كىنە خىصاص دىكەر. پىرىك قايوغىنە قىسىمىدىن
 اولسە اولسون پىغەمبەرلىك كىلوونى خىبر ويرمىشىدەر. واقعا
 خىنا و عقلا قاراغاندا ھە باشقە قىسىملاردىن پىغەمبەر كىلووينە
 ھېچ بىر مانع يوقىدەر. فقط تارىخلىرى ضبط ايدىلماشىدەر.

لىكىن تارىخلاردا اولمادىغىنىدىن انكار قىلغۇرغە ھەقىقەت يوقىدىر. بىز قولىمىزدا مەلۇم اولغان تارىخ اوزىدە پىغەمبەرلىككە قاراغاندا بىر صېبى بالا منزلندە اولوب مىلاددىن ۴۸۴ يىل ئلك دنياغە كېلىكان ھىرودوت طرفىدىن يازىلە باشلامشدر. اولدە اوزىنىڭ ھىپتىئەغى واقەلەرنىغىنە يازمىشدر. ھەممىنى صورئتدە قرون اولى تارىخلارنى ظن وتخمىن نىگىزلىرىنە كىنە سويالكانلىكى اربابى قاشىندە مەلۇمدىر. اېھدى ضەئىف بىر اساسكە تركاب «باشقە قطعەلەردىن پىغەمبەرلەر كوندىرلمەگان» دىيىپ اوزوب ايتتورگە براونىڭدە ھقى يوقىدىر. مەونە، ھندە بوندىن ايللى سىگىزەك يىللار ئلك «سورىو صىدھانتو» كېى بىوك ھىئت عالمى اولمىشدر. بىر يوزندە كشىلك دنىياسى اېچىون دورت دور تەئىدىن ايتەمشدر: قرىتا يوغا، ترەتا يوغا، دوا پارا يوغا، قالى يوغا دورلەردىن بوندىن دورت مىليونغە ياقىن يىللاردا بىر يوزندە كشىنىڭ ياشادىكنى بيان ايتەمشدر. ھەم علم الارض و آثار عتىقە فنلرىنە قاراغاندا بونىدە بىك كوپ مىللەرچە عصرلەر ئلك بىر يوزندە كشى ياشادىكنى كورگازەدر. چاقىللى قوم طبقەلەرى وجودە كىلىدىكى زمانىدە بىر يوزندە كشىلەر ك قوراللىر ياصاب اوزلارنى مدافەە ھالىدە دور سوردىكلرىنە قاراغاندا بوندىن ايكى يوز مىڭ يىل ئلك بىر يوزندە

مەنپەتلى كشيپار پاشادىكى بو كوندە قىطعى صورتدە اثبات
ايدىلور مرتبه سنه در.

مادام كه كشيپار بو قدرى ميليونلرچه سنه لردن برو
دور سورمشلر، طبيعى اولارهق دىنلپدە اولمشلردر؛
چونكه دىن حسى، كشيپار ك طبيعت و وجدانلر بىله بىراپ
يارادلمشدر. طبيعى دىنلرى اوگره تور ذاتلردە كىلمشدر.
آنه شول دىنلرنى اوگره تكان ذاتلر، شول زمانلر ك رسول
و پيغمبر لرىدر. مونه شوشى رسول كه احتياج قابو بىردە
اولسه، شول قىطعه دن كوندر لمشلردر. ايشته فنا و عقلا
ك مقبولپدە شولدر. قران كر يمكده بيان قىلدىغى بودر.

(پيغمبرلر نه ايچون بنو اسرائلدنگينه كىلگان؟)
البتە، پيغمبر لك الطاف الهىدەن اولغاچدن تورلى
ملنلردن پيغمبرلر كىلور كه كىرهك، الله ك لطف و رحمتلرى
عام اولغاچدن مليونلرچه يىللر بوينچە آدم بالاسنى پيغمبر
سز وثنى و پوط پرستلىككە ايسز وچلكى حكمت الهىپه كه
خلافدر. فطرت و طبيعتلر بىله تعليم و ارشاد كه محتاج اولغان
كشپلك دنياسنى ميليونلرچه سنه لر بوينچە روحلر بىنى
تزكبه و تصفيه ايدەر ذاتلرى بعث ايتما وچلكى رب
العالمين اولووينه خلافدر. الطاف عموميه سنمن اولغان

پيغمبەرلەكنىڭ خاس بىر قومگە گىنە وىرو چىلك معقول دىكىر. مۇنە شونىڭ اىچون « نە اىچون پيغمبەرلەر بنو اسرائيلنگە كىلگەن؟ » دىكان سوأل تمام كىلەدر. بوسوألنى وىركانلردە تام حقلى لردر. لىكن، بوسوأل بزم « دىن اسلام » اوسىنە كىلمايدىر، چونكى بزم قران كريم بنو اسرائيلدىن مقدم اولغان نوح، ادرىس، هود، صالح، ابراهيم غەم كىن رسوللارڭ كىلدىكىنى بيان ايدەدر. اللەنىڭ عهدىنى يعنى پيغمبەرلەكنى ھىچ بىر اسحاق بالاسىنە غىنە خاسلامايدىر. بىلكە ھەر بىر امتدىن رسوللارڭ كىلەچكىنى بيان ايدەدر: « وان من امة الاخلاق فيها نذير » فاطر ۲ آية، « ولقد بعثنا فى كل امة رسولا » نحل ۳۶ آية، « ولقد ارسلنا رسلا من قبلك منهم من قصصنا عليك ومنهم من لم نقصص عليك » مؤمن ۷۸ آية، « وما كان ربك مهلك القرى حتى يبعث فى امها رسولا » قصص ۵۹ . . . كىن آيت كرىمەلەر پيغمبەرلەر بىر قومگە گىنە خاس اولمادىغى بىلكە ھەر قومدىن پيغمبەرلەر كىلوونى آڭلاتەدر. بال قورتىنە وحىنىڭ كىلوونى قزغانماغان كىن دائرەلى قران كريم، نە اىچون بنو اسرائيلدىن باشقە ملنگە وحىنىڭ كىلوونى قزغانسون! البتە ھىچ قزغانمايدىر. مۇنە شونىڭ اىچون يوقارىداغى سوأل بزم قران كريمگە كىلمايدىر. باشقە دىن سماويلەر

اوز رينه كيله در ، بىكره كك موسويلره كيله در . ايشتنه بو سوآلكه جواب ويروچلىكنى اونلارك دىن عالهلرينه طابشرب كيچهم . ذاتا بنم فلسفه اسلاميه كتبخانه سنى ميدانه كيترو دن مقصدم هيچ بر دينگه تعرض دكلدر ، رد دكلدر؛ شونك ايچون هر بر دينلرگه مقدس كوزيله قاراب كيچهم . مقصدم ، فقط اسلام ديننده اولغان قوانين و مسائلك حكمت و فلسفه سنىگنه بياندر . باشقه دينلر اوز رينه ده كيلگان سوآلله ره جواب و ايضاح ياز ستم مقصود دن چيتككه چغا- چغمن قلمنى طوقطاته م .

اويله ايسه نه ايچون تاريخلرى معلوم دگل؟

(۱) بوسوالگه جوابنى يوقاريدنه سويلاب كيچدك:
 پيغمبرلك بك بورنغى مسئله در . تاريخ بك صوك زما- نلر ده غينه ميدانه كيلدىكنلن هم خصوصى بر كشيلىر طر- قىد نغنه يازلىدىغىنلن ضبط ايدلماوى برده عجب دكلدر . بىكره كك بورونك بتون بىر يوزى برگه طانشماغان ، هر قبيله اوز باشينه عمر ايتكان ، برسى ايكنچسپينك حالينه آشنا اولماغان ، ممكن اولدىقك بر قبيله ۲ نچى قبيله نك محاسننى ياشررگه طرشقان ، حاضرده ده شول حاللر دوام ايتدىكى كوز آلدمزده . . . هر بر ملت ، اوزينگنه

تاریخنى بىوك طوته، دنياده اڭ ايزگو وق-هرمان ملت فقط اوز ملتى دىيگنه طانى؛ باشقه ملتلرده اولغان حقيقت مقدسهلر ياشريلوب قالدريله وارهدر. ايشته بو بلا ايله بتون دنيا مبتلى در. ايمدى ۲۰ نچى عصر عامده بوييله حاللر دوام اينكاچدن بورنغى يارم مدنى زمانلرده بوييله حاللرڭ دوام ايله چكيد طبعيدر.

(۲) بورونده عالم مطبوعات اولماغان، يازولريده بعض بر اشاره ورمز ايله گينه اولوب صوڭغيلره طانووى بك قيين در. پراخ-ود، تيمر يول، تيلفون، پوچته كهن خبرلرى تيز يورتكچ سببلر اولماغان، شونڭ ايله چون اوزينڭ ياقنندهغى واقعهلردن بيله كوبينڭ خبرى اولماغان. ايمدى اول زمانلرده پيغمبرلر كىلسه ده تاريخلره ضبط ايدلمهكان اولوى برده عجب دكلدر.

(۳) بورونده بر ملت ۲ نچسيله صوغش ايتسه، مطلق اول بىگلهش ملتڭ دينينه واحوال روحيه سينه قصد ايتكا-نلر، يازلمش دين كتابلرينى و كتبخانهلرينى ياندرغانلر. بوڭا كىچمش تاريخلر گواهدر. بناء عليه پيغمبرلر كىلمش سئلرده تاريخلرى تلف اولووى بك احتمالدر.

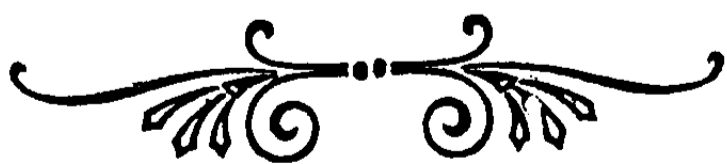
(۴) اول زمانلرده كىلكان پيغمبرلر بو بزم اصطلا حمزده يورتىلكان رسول و پيغمبر عبارهلريله اولمازلر

بلەكە باشقەچە مصلح، نذير، ايندگو اوليشلى كشى كىبى
اسملرايله يورتيلكان اولورلر. هند، خطاي، ياپون، فرس
خلقلرندهغى براهمه، بوددى، قونفسىيوس، زاردشت مذ-
هباريك مؤسسلىرى پيغمبر اولغان اولسەلر هيچ بر مانع
يوقدر. پنم بو جوابم اوشبو ۶ نچى عصرده غينه ميدانه
كىلمش افكار عامه دن آلوب ويرلمش جواب دكلدر.
پيغمبرلكك عام اولديغنى وبر ملتكه گنه خاص اولما-
ديغى اهل اسلام ايچنده كوبدن دور سورمش بر اعتقاد.
مونه ۳۸۴ نچى سنه هجر يه ده وجوده كىلمش بن حزم
حضرتلرى «الفصل فى الملل والا هواء والنحل» اسملى
كتابينك بر نچى جزنده «بورنغى علماء اسلاميه نك زار-
دشتنى پيغمبر» ديو ايتديكلرنى روايت ايتهدر. حضرت
على وحنيفه؛ سعيد بن المسيب، قتاده، ابو ثور و جمهور
اهل الظاهر «مجوسلرى اهل كتاب» ديمشلىر «مجوسلك
اهل كتاب اولووينه پيغمبرمك مجوسلردن جزيه قبول
ايدوى يتهدر» ديب ايتهدر. اما بو كونه گى زار-
دشت ديننده تورلى قصه و خرافاتلرك اولوچلغى اصلده
آنك ميدانه كيتركان دينى حق دين اولووينه ضرر كيتر-
مايدر. اسكندر (اليكسندر ماقدونى) دارا بن دارا گه هجوم
ايدوب ينگاچدن فرسك كنبخانه لرى ياندريلوب هلاك

ایدلەمشدر. تارىخلار كۈ افادەسىنە قاراغاندە زرادشتنىڭ ياز
 مىش دىن كىتابىنىڭ كۆبىسى ھلاك اولوويدە بىك احتمال-
 در. ھەم سوڭغى دىن خواجهلرى طرفىدىن تورلى خرافات
 وھكايتلر قوشلغان اولووى بىك مۇمكىن. نىئاكە اوز-
 مىز كۈ اھل اسلامغە غنە قاراساق، بىك كۆب خرافات وھكا-
 يتلر دىن جەلەسىدىن سانالوب كىتىكان كە، رسول اللە افندىمىز
 اوگرەتىكان چىن «دىن اسلام» بىالكىيە آستىدە كوملەش قا-
 لەمشدر. ھتى مۇھىمەم بۇ كۈندە كىلۇب اوزىنىڭ امانى
 قاراسە، مطلق «بۇ، بىن اوگرەتىكان دىن اسلام دىكىلەر،
 بىنم دىنەمنى نى قىلدۇڭىز؟» دىيەچكىندە شىبھە يوقلر؛ چۈنكى
 زىمان سعادتلرنىڭ قران كرىم دستورالعمل ايدى. ھر
 كشى آڭلاى وآنك ايلە عمل ايرە ايدى. اما حاضرده
 قران ياندىن بتونلاى قاچقانلر. «چۇ، چۇ! قراننى تفسىر
 ايتىمە، كافر اولورسن» دىيىپ قراندىن ملتىنى تىمام بىزدىر-
 كانلر. دىمك قران كرىمنى سعادت قانۇنلغىدىن قووب چىقار
 غانلر. ھا! آلباصتى كرماسكە شورلك باشىنە قويغانلر،
 زىبانداس تىماس ايچون بىشىك كە بالا باشى اوچىنە ئلكان
 لر. سويدر كىچ بتولرى ايدوب بالاوزلى چوپراكلر كە، بو-
 سر توشىر كە تەرلىكە لىر كە يازغانلر. بىزدىر كىچ بتولرى
 يىصاب مىندار لىر كە تىككانلر. بوھاللىر روسىيە دەغى اھل اسلام

ایچنده حاضرگه قدری کوریلوب کیلکان حاللردندر. درستنی ایتدیکم ایچون شاید آچیغلانمازسز، ایمدی قر- آن کریم بو درجهده عهدن طاشلانغاچ، بو درجه تعقیب اورننده یورتیلگاچ «بز قران اهلیبز، قران ایله عمل قیلامز» دییب نینداین یوز ایله ایتورگه کیرهك! زمان سعادتده بتون مسلمانلر بر منهبده ایدی، اول منهبده فقط رسول الله نك یولی ایدی. حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی، سنی شیعی دیکان هیچ بر فرقه لر یوق ایدی. بتون مسلمانلر، مؤمن، مسلمان اسمیله بر قارنداش ایلمیلر. عجباً، حاضرگی عملمزده اولغان دین او یله میدر؟ هیچ. . . زمان سعادتده دین اسلام آب آچف معلوم بیر دین مبین ایدی، هر بر مسلمان دین اسلامك چن رو- حنی بلوب عمل ایده در ایدی. حاضرده دینلر ككوب ماده لری امر تعبدیگه ایله نکان، یاشرون سبقلر، طریقتلر کرتیلوب دین اسلام تمام سری، و خفی بر حاله کیترلکان. زمان سعادتده بالذات بر الله تعالی دن استعانت ومدد صوتو رالغان، حاضرده طریقتلر واسطه سیله شیخلردن مدد صوتو رالدر (العیاذ بالله). رسول الله افندمز کشیلره مطلقاً هدایت صورادی: «یارب قوممنی طوغریلقغه کوندر، آنلر بلامایورلر» دیدی. دائماً بتون کشیلری علمکه

دېملادى، قوھ فكريهنى استعمال ايدونى بيوك عبادتىن
 حسابلادى. حاضرده ايشانلارمىزك مونه دىكان كىتەلىرى
 كون تون بىدعاء قىلودن بوشانمايورلر، علم يورطلارى-
 نىڭ يەرلونى تله يورلر، كفرلك سوزلرىنى آغزىدىن سا-
 چوب طورە يورلر. «علم، فن و او قو دىنسىزلىنەرە» دىيىپ
 قران كرىمنى يوزىنە قارە ياغالر، علم وفننى خلقنى
 بىزدىرگە طرشولرىدىن اوزلرىنىڭ خرافات و حكايىتىنىڭ
 پردەلىرى آچىلوب اشنىڭ حقيقتى آڭلاشپە باشلاوندىن
 قورقۇپقىلرندىن غنە ايدىكەننى سويلرگە بىلە حاجت يوقىر...
 قىسقىسى: بو كوندەكى عملياتدە اولغان دىن، رسول الله
 افندىمىز اوگرەتكەن چىن دىن اسلامغە خىلافىر. مونه بو ايسە
 خرافات و يالغان حكايىتىلر كى دىن نامنە كرۇب قاتناشوب
 كىدوندىنەر. ايمىدى بودى، براهىمە، «زار دشت» اوگرە-
 تكان دىنلردە اصلدە گوزەل اولوبىدە سوڭرە بويىلە حكايىت
 و خرافات قاتناشوب كىدوندىن حق ايلە باطل بىلمىز حالە
 كىلەكان اولوب بوزىلوب كىتكەن اولووى بك مەكىنەر.

خارق العاده‌لر: معجزه، آیتلر

طب-پيغت دنيا سنده غي بارچه نرسه‌لر بر قانون کلی اوزره بارلق دنيا سنده ياشمايلر. فقط بعض بر حاللر، شول بزم آڭلاديقمز و کوروب بلديکمز سنت کونيه‌گه خلاف اولوبده ميدانه کيلوب چغالر. مونه، بونلرغه «خارق العاده اشلر» ديب ايتله‌در. شول خارق العاده اولغان اشلرده عالملر تورلی کوز ايله قاراغانلر: بعض-لری باشدن آخرينه قدری خارق العاده ديگان نرسه‌گه انکار ايتکانلر، قايولری بيطرف قالغانلر، بعض بر دين اهللری (مثلا موسويلر، عيسويلر) دينلرينڭ حقانيتنى اثبات ايتوده خارق العاده يی برهان قاطعدن صانامشلر. شول خارق العاده‌لر معجزه، کرامت، سحر، . . . اسملريله تورلی بولملرگه بولنمشلر. بونلرڭ هر قايوسينڭ اوزون بحثلری وارد، فقط بزم سوزمز رسالت ونپوت مسئله سنده اولديغندن بوڭا تعلقلى اولغانى معجزه‌در. شونڭ ايچون سوزمنى معجزه بحثينه کوچره‌م: معجزه، بر حقيقت مقدسه يی اثبات ايدەر ايچون پيغمبر و رسوللردن (الله-نڭ اذنيه) ميدانه كيلمش عادتن طش اشدر. بو خارق-العاده‌لر عقللری حيران و عاجز ايتديکندن «معجزه» ديب

ايتلەدر. قرآن كریم اصطلاحىندە «آیات» دىيىپ اسمەلەنىش
 در. قرآن كریمكە ويرەش اسمى فنا وادبا آرتغۇرە قدر؛
 چونگە بويىلە خارق العادە اولان اشلىرك اھمىيىتى فقط عقلنى
 حيران قالدۇرۇ چەتلىكىگە دكلەر، بلكە حقيقت مقلسەنى
 اثبات گە شاھد وعلامت اولو چەتلىكىدەر. سنت كونيەگە
 مخالف مى؟ ياكە طبيعتدەگى استثنالار جملە سىنىمى؟
 ايكانچلىكى اھم دكلەر بلكە بر مقلس دعوانى اثباتكە علا
 مت و شاھد اولووى اك مھم نقتەدر. مونە شونلك اىچون
 اك اھمىيىتى اولغان نقتە چەتلىكى كوز دكلوب بويىلە «آيات*»
 ديو اسم ويرلەشدر. شول آيتلر (معجزەلر) لك حسيات
 واجسامگە عائد اولغانلرىنە «معجزە^۶ حسيە» (آيات حسيە)
 عقلیات گە عائد اولغانلرىنە «معجزە^۶ عقليە» (آيات عقايە)
 دىيىپ ايتلەدر. بو معجزەلر هر ايكى قسەيدە پىغمبرلرلك
 كىترمش قانون و حقيقتلرنى اثبات ايدەر اىچون تصديق
 نامە ربانىيەلردەر.

معجزە دورلرى

دىنلرلك كىترمش قانون و حكملرى كشىلرلك كىرەك
 و موكلرى چامەسنىك اولوب مەنىيىتىك ترقىياتى نىسبەتىك دىن

*وما تاتئيهن من اية من آيات ربهم آه ثم بعثنا من بعده موسى باياتنا آه

و شریعتلارنىڭ ترقى ايتىدىكى يوقارودە بلامشك. ايدى
 دىنلارنىڭ كىتىرىش قانۇن و حقيقتلارنىڭ حق و چىلغىنە
 گواه و علامت اولوب كىلگان معجزەلرنىڭ ترقى ايدىچكى
 طبيعىدر. نىكە بىرورونىڭ دىن قانۇنلرى هم و حىلر
 حسى و جسمانى رەوشك كىلدىلر ايسە، پىغمبەرلارنىڭ كىتىرىش
 معجزەلرىدە حسى و جسمانى جەلەسنىن اولانغىدە بىلكىلدىر.
 هم چىلابدە شولايدىر، مونە موسى و عيسى عليهما السلام
 و باشقە رسوللارنىڭ كىتىرىش معجزەلرى بارچەسىدە حسىدر.
 موسى ئەمەلنىڭ طاياغى و اسطەسىلە قىزل دىنگىزنىڭ يارلوى،
 طاشدىن سوچغوى، عيسى ئەمەلنىڭ آلا تەزىلدىرىنى توزاتوى،
 سوقىلارنىڭ كوزلرىنى آچوى و باشقەلر... هر قايسى
 حسى و جسمانىت جەلەسنىلدىر. كىشىلارنىڭ عقل و آكلرى
 حسىيات و جسمانىت ياندىغىنە، طار دائىرەدەگىنە اولغان
 زماندە تەلىماتنىڭ هم تەلىماتنىڭ درستلىكىنى اثبات ايدىر
 اچون كىلگان شاھد و دللىلرئىدە حسى و جسمانى رەوشكە
 اولوچلغى قوانىن تەربىيەدىلدىر. ايدى كىشىلارنىڭ روللرىنى
 تەربىيەلر اچون كىلگان دىن و شرىعتلارنىڭ حق و چىلغىنى
 اثبات ايدىرگە گواه و شاھد اولوب كىلگان معجزەلرئىدە
 شول تەربىيە قانۇنلرى بويىنچە اولدە حسى و جسمانى رەوشك
 كىلوچلىكى عىن حىكمەتدر. امما نە وقت كە كىشىلارنىڭ

عقللرى اوسۇش، فكر و مدنيت لرى كىڭايىش، اول وقتى
دين و شريعتلردە دەئا كىڭى، دەئا مەكەل رەوشدە اولوب
ميدانە كىلەشەر. حىس تعلیملەر معنوی و عقلی تعلیملەرگە
ايلانمىشلردر. حىس شاهىلر و جسمانى معجزەلەرگە اعتبار
آزايەشەر، بلكە درجە اعتباردن ساقط اولمىشەر.

مونه شونكى ايچون جناب حق دين سەاويلر كىڭ
صوڭغى اولان «دين اسلام» كىڭ حق وچن اولدىغىنە دليل
وشاهد ايلر كىڭ «معجزه عقيبه» لىر كىترمىشەر. مثلاً محمد
عەمەك اوقى و يازە بلامەگان كوينچە بيش اون يىل ايچىندە
يوز يكرمى مگىن آرتق شا كردلرى يتشوب بيش آلطى
مليوندىن آرتق بر ملت ميدانە كىتر ووى، بتون اطرا-
فلاغى مەل-كنلرىنى چيرك عصرده اوزينە باش صالدىرب
بتون مەنيتلر كىڭ اوستنە اولغان مەنيت حقه ميدانە كىترەرك
بتون دنياغە علم و معرفت چاچە چك منبع الحقيقت و الحكمة
اولان قران كريم كىتر ووى ... معجزه عقيبه لىردر.

وقتلى معجزەلر، مەگولك معجزەلر

معجزه حسيه لىر، پيغمبرلر كىڭ اوز زمانلرنى غينە
دور س-وركان وقتلى معجزەلردر. پيغمبرلر كىڭ دنيادن
كىچىكلىرى صوڭنەك معجزەلەكندىن چغووى مەكندر، لىكن

بويىلە مەكناك بورونداغى پيغمبەرلەر كى معجزه لىرىنىڭ
 قىرىنى توبان توشمايدىر. بىلكە قىرىنىڭ كوتارەدر.
 بىلكە پيغمبەرلەر كى اوزلورى ياشاكان زمانلىرىنى، مېطلىرىنى
 و ترجمه ۋ حاللىرىنى نچكەلاب قاراغاندە شول زمانغە نسبتا
 هماندە معجزه لىكىندە ثابتلىرىدر؛ چونكە شول قىرى مېگرچە
 يىللىرى كىچوب علوم طبيعىە و كونيەدە بو قىرى اشناشوب،
 اسرار طبيعىە ايله طائىشقان بىوك عالم و حكىملەر كى صوك
 درجە آغرىق ايله ميدانە كىتركان اشارىنى، اوقى و يازە
 بامەكان، كىچوبىلكدە عمرايدوب بورىكان بىر ذاتلى طاباغى
 سىنەكان يا كە قولىنى بولغانان كوىكە ەـ ونداين عجىب
 اشارىك مىدانە كىلوووينە نىنداين عقللىرى حىرانغە قالماز!
 اما معجزه ۋ عقللىرى مېگولك معجزه لىرىدر. پيغمبەرلىرى
 دنىيادىن كىچوبىكلرنىدىن صوئدە ھىچدە مىنلىنى كىترىرگە مېكىن
 دكلدر. عالم عقل ياشاكان مدتدە هماندە عقل ايله مېگول
 ياشايەچكىدر. مىلاقىران كرىملىكى مىنلى مېگول كىترىلدايەچكىدر.
 وقتلى دىن و شرىعتلىرگە وقتلى معجزه لىرىتدەدر؛ چونكە
 وقتلى اولغان بىر حقىقتىنى اثبات اىچون وقتلى شاھىد
 و آيت كافىدر. اما مېگول ياشايەچكى دىن گە معجزه ۋ ابھىيە
 لازمىدر؛ چونكە مېگول كىشارگە اوزىنى عرض قىلغان
 حالدە اولغاچدىن، اوزىنى اثبات ايدىر اىچون اولغان

شاهدده دائئها اوزيله برابره ياشار كه كيرهك، قايدو عصر۔
 دهغينه معجزه طلب قىلنسه شول عصرده ههان معجزه حاضر
 اولنورغه كيرهك: قسقهسى: دين ابدى، معجزه^ء ابديهگه
 محتاجدر. ايمدى دين اسلام مڭگو ياشه بهچك بر دين
 اولديغندن معجزه^ء ابديهگه محتاجدر. ايشته اول ايسه
 قران كريمدر.

دينلرڭ روهينه قايدو معجزه مناسيدر؟

دينلرڭ روهينه الكمناسب اولغانى معجزه^ء عقليهدر،
 چونكه دين و شريعتلر عقلغه عرض قىلنمش وظيفه لردر.
 مدار تكليفك عقلدر. جزاء^ء و مكافات عقل اشينه عائددر.
 رسوللر و پيغهمبرلر عقل و روح طبيب لريدر. شولاي
 اولغانچن ديننڭ روهينه مناسب اولغان معجزه، معجزه^ء عقليه
 و علميهدر. اما معجزه^ء حسيه نڭ دينگه مناسبتى بك آزدر.
 اولسه بيله فقط وقتليغنهدر. تاثيريه آزدر. بونى آچيق
 ايدوب آڭلار ايچون بر مثال آلايق: مثلا بر طب-بيب؛
 اوزينڭ طبيبلغنه «بن آغرو لرنى ترگيزم، ايملر طابام»
 ديسه، چنلايه شول ديديكى كى اولسه؛ آغرو لرى ترگيز
 سه، هم طب فننه كتاب ميدانه كيترسه، اول كتابك موا-
 فق اولوب آغرو لرڭ چيرلرينه شفا اولورلق ايديلوب

توزلمش اولسه، هيچ شېهه سز آنك طبيبلغنه دليل اولد-
در. لـكن، طبيب اوزينك طبيبلغنه دليل ايدوب، طايا
قنى يلان ايتسه يا كه طاشدن دوا، يا كه صو چـغارسه،
طبيبلغينه دليل اولد بلورمى؟ هيچ. ايمـدى پيـغـمـبـرلـردە
جان طبيبلر يدر، بس كيتركان قانون لرى وشريعت
كتابلرى جانلرنى تربيه وتورلى امراض معنويه گه شفاء او
لورلق اولوچلغى پيغمبەرلر ك پيغمبەرلـگينـه گواه اولور-
غه يتهدر. بلكه نهق گواه وشاهد شول معجزه^۶ عقليه در.
معجزه^۶ حسيه ايله جان طبيبلـكى آرەـسـنـك مناسبت بيله
يوقدر. شونك ايچون معجزه^۶ حسيه نك معنوي تـأثيرى
بك آزغنه اولمش، تيز آرادەغينه عقللرى حيران قالدر
مشهدە، شول آرادوق كوكل لردن قيمت معنويه لرى يو-
غالمشدر. بوڭا اوتكان پيغمبەرلر ك تاريخلرى گواهـدر.
مثلا موسى عهـم تورلى معجزه^۶ حسيه لر كور كازدى، لكن
قومينه تأثيرى بك آز اولدى. شونك ايچون مصرده كور
كان بيوك معجزه^۶ حسيه لرى سامريـنـك ياـصاـغان بـوزاـو
صورتى قاشنك قيمت لرى بوغالدى كيندى. بس سامرى
نك بوزاوينه سجدە قيله ده باشلاديلر. آسيا طرفينه چقديق
پوطلرغه طابنوچيلرنى كوردكلرى كبك «اى موسى موناوى
كشيلر ك اللهسى كبك بزگه ده الله ياصاب وير» (اجعل لنا

الهة كم لهم الهة) ديو موسى عەم دن بر پوط (تەرى) ياد-
 صاب ويروون اوتنوب موسى عەمنى بر تەرى يا صاوچى
 كشى مرتبەسىنە قوشركانلار. صالح عەم كوركازكان معجزه^۶
 حسيه لرنىن هر كشىنىڭ تىلنە مشهور اولان دوەسىلەر.
 فقط شول دوە دائىمى صورتە كوز آللرنىدە طورسەدە
 التقات ايتەدە ديلەر، طوطوب صويماديلرمى؟ ديمك معجزه^۶
 حسيه لرك قىمت معنويهسى بك وقتليغنه هم بك آرنەدر.

قران كرىم قاشنىدە معجزەلەر

قران كرىم باشنىن آخريئە قدرى عقللرمزنى اشلا
 تورگە اونداكان، هر وقتە كوز آللرمزغە آثار كونىپە
 نى كيتروب قوبارەق فكرلرمزى يورتورگە بپورغان.
 بيان ايتەش قانون و حقيقتلرىنىڭ درست وچن اولوچلغىنە
 امور طبعىيە و آثار كونىدەن عقلى دايىلار كورگان.
 (ان فى خلق السموات-لايات لقوم يعقلون ومن اياته خلق
 السموات والارض آه ومن اياته) خلقى معجزه^۶
 حسيه اوستاولرىنى معقول كورمگان، بلكە آنكى ييرىنە
 معجزه^۶ كونىدە و عقلىدە كورگازوب كينىكان (اولم يكفهم انا
 انزلنا آه) شاوغنە چات يابشوب معجزه^۶ حسيه گنە تلاكگان
 كشىلرنى نادانلىغە نسبت ويرەرك «بوكونىڭ قرانگە كبرەك

اینانگن کیرهك اینانماڭز، بلاملیلرگه قران او قلسه، اولوغلقینه بوگیلوب توشه چکلر (امنوا اولاتوؤمنوا ان النبین اوتوا العلم من قبله آه اسراء ۱۰۶ - ۱۱۰) «دیو قران کریمک معجزه ء عقلیه و علمیه اولدیقنی اهل علمک علمینه عرض قیلوب کیتکان، مکه لیلر پیغمبرمزدن «لن نو من لك حتی تفجر لنا من الارض ينبوعا اوتیکون لك جنة آه (اسراء ۸۹ - ۹۳)» دیو آلطی تورلی معجزه ء حسیه اوستامشیر، بونلرغه قار-ش اونلرک اوستامش معجزه لرینک اهییتی اولمادیغنی بیان ایله جواب ویرلمشیر. ییردن چیشمه لر چغاروب سولر آغزو، باغچه یاساو، احجار سماویه، مزین خانهلر اولسه، هواغه کوتاریلوب اوچوب کیتولر حقیقتا عادتی براشلردر. باشقه صور اغان معجزه ء حسیه لرده شولایوق....

مونه شونک ایچونده هر زمانده بیوک عقللر، اولوغ جانلر معجزه ء عقلیه گه تسلیم اولغانلر هم اولاققلر. معجزه ء حسیه گه التفات ایتمه کانلر هم صور اماغانلر. مونه حضرت ابوبکر الصدیق جنابلرینه فقط معجزه ء عقلیه اولان قران کریم او قلدیغی کبی تسلیم اولمشیر. شولایوق حضرت عهر «محمد عه منی اوترایم» دیب اوتکر وزهرلی قلچلریله کیله، لکن قران کریم او قلغان طاوشنی ایشیدک، صافی یورا کلریله طیکلای بس بتون عقلی قران کریمک حقائق

نورانیہ سینہ غرقِ اولاً، تھلیگی محمدؐ منی قلیچ ایله چابوب
 اوترایم دیگان عمر افندمز، پیغمبرہزک مجلس سعادتارنہ
 مڈگولک مقس ایمان نوریلہ نورلانوب، ایمان نوری
 یوزلرنہ بالقلداب تورغان کویگہ میدانہ چغوب ایماننی
 آشکارہچہ میدانہ قویادر۔ مونه الوغ جانلر! معجزہء عقلیہ
 لر!۔ حاضری زمانہدہ فیلاسوف و عالمرک قبول ایتدیگری
 معجزہلر معجزہء عقلیہدر ہم کیلاچکدہ مطلقا علم اهللری
 شول قران کریم عرض قیلغان معجزہء علمیہ و عقلیہ لری
 آیات و شاهد توتاچقاردر۔ مونه اول زمانہ معجزہء عقلیہ
 عرض قیلغان دین اسلامک قیمت معنویہلری بیویاچکدر۔
 بتون عقللر آلقشلایهچکدر۔

معجزہلر ممکنمی؟

معجزہء حسیہلر هر قایوسیدہ ممکن اولغان اشلر
 جملہ سنن در، حال و ممتنع اولغان شلر جملہ سنن دکل۔
 در۔ چونکہ هر قایوسنک فن و علوم کوزننن هم طبیعت
 قانون لری اوتہ سنن قاراغانده هر بر واقع اولغان
 معجزہلرک ممکن ایکانچیاکی میداندهدر۔ مثلاً موسیٰ عمگہ
 دیگگز یاریلوب بول ویروی ممکن هم واقع و عادتی بر
 اشلر جملہ سنن در، کیك دیگزلر اورطہ سنن کینا۔

تدن کوتاریلوب اوطراولر قالقوب چغا؛ اول اوطراولر
 برنیچه زمان لر یاشایار صوگره باطوب یوغالوب کیدلر،
 بوڭا طبقات الارض فن لرنه « ارتغاع ارض، انحطاط
 ارض » یعنی « پیر کوتارلو، باطوی » دییب اینله در.
 بو پیر کوتارلو و باطوسبیلی بک کوب دیکگزلر، کول-
 لر، دریالر، قوریدر، یلغهلر آقندیلرنی یاڭلایشه در.
 پیرک بر نقطه سی کوتاریلسه، شوڭا قارش تورغان
 ایکنچی طرف باطه و باصیله در. مثلا ۱۸۱۹ نچی یلک سند
 یلغه سینک اورطه سند بر آز چاقرم چامه سنده دورت
 آرشینن آرتغرهق بیوکک پیر کوتارلهدر، قاره
 خلق بوڭا « قدرت بندی » اسمنی ویرمشلر. بو نقطه ده
 بولای کوتاریلو بولغان چاقده سند ذالیه سینگی « بیوک
 رون » قصبه سی بنونلای پیرگه باطوب بر کورفز میدانه
 کاهشدر. اینالیاده پوصه قول یاقنده روما ایه پراطور-
 لرنن مشهور « مارق اورهل » صالحان « سهراپیس »
 معبدی (مرمرطاشندن یا صالحان اوچ درا کینک دلالتینه
 قاراغانده) ۱۱۹۸ نچی یلده غی زلزله نکی تأثیریله اون
 آرشینغه یاقین صوغه باطمشدر. ۳۴۰ یل صو ایچنده
 قالوب صو یوزینه یاقین دورت آرشین چامه سنی طاشی
 بیچی حیوان لر تلوب تیشوب آشام-شدر. ۱۵۳۸ نچی

يىلغى «مونت نوو» دىكان يىنار طاغنىڭ اندفاعسى چاغنىڭ بىر ساكئودن تائىرلەنوب بو مەبىنىڭ بىرى بىتونىلاي كوتارلىشىدۇ. سوريە فىلىستىن ساھىللىرىدىن اسكندرون كورفىزى كوتارىلەدر، بىروت ساھىلى توبان باطوب بارەدر. بو كوتارىلو باطولر آقزىلىق اىلە اولىغان كېسى قايسى چاقىك بىك تىزلىك اىلەدە اولار: مىلا ۱۷۵۰ نچى يىلك بولغان بىر سىلكنو، چىن ساھلىرىنى بىردىن بىرگە اون اىكى آرشىن چامەسى كوتارلىشىدۇ. شول بىردەكى «قونسپسىون» لىمانىنى قورتىشىدۇ. ۱۳۰۴ نچى يىلنىڭ ماينىك ارىزوم غوبىرناسىدىن كىفى اوبازىندە «اور» در «اولى بىر سىلكنو سوڭىندە كىناتىدىن بىكرەنى آرشىن چامەسى چوكوب باطەشىدۇ.

ايمىدى شولاى اولغاچدىن موسى عەمگە دە دىڭگىزنىڭ يارىلۇب يول بىرۇى، شوشى فننىڭ ايتىكان «بىر كوتارىلو، باطوبى» قانۇنى بويىنچە بولۇر. موسى عەم قومبىلە دىڭگىزە باناشور، فرعون آرتىدىن باصوب كلوب بىنارگە باقىلاشور، موسى دە چىناب حققە بائۇارور، كوئلىنە الھام كىاور، طاياغنى صوغار، شول آرەدە بىردىن بىرگە بىر كوتارىلور، دىڭگىز سولرى اىكى باققە طاغ طاغ اولوب آبرلوب كىدەر، ئەلكى تىرەن صو، قورى

بیر، کوتارنگی بر صرت بولوب قالوب قالقوب طور،
 موسی عه مده قومیله راحت، راحت کیچهر کیدر. فرعون
 کلور، کوب عسکر یله نه لکی کوتارنگی بیر که کرر، کینا-
 تدن بیرک باطوی حاصل بولور، فرعون ده قومیله باطار
 کیده، تکی موسی ع . م غه آیرلوب یول ویرکان طاغ
 طاغ طولقونلر کلور، فرعون نی باطرر طونچقتیرر. مونا
 موسی ع . م که نجات! فرعون که هلاکت! لکن همانک بو
 حال معجزه لکنن چقمایدر، چونکه موسی عه م غایه
 درجده مظلوم اولغان بر حالک قوانین طبیعیه دن اولغان
 بر اثرک بر سیکوننده طوغری کیلوب مظلومنی قو-
 تقاریب ظالمنی هلاک ایتوی حیران وعاجز قالماشلق
 دگلدر. ایهدی دعوی نبوت که مقارن بولوب عادت که
 خلاف اولوب عقلنی حیران وعاجز قالدرغان فرسه
 معجزه در. بناء علیه بوده معجزه در.

طاشین صوغووی همانک ممکن در، چونکه موسی عه م
 آسیا طرفینه چقغان، صوسز چرلده قالغان لر، قومی صوغا
 آبطراغان، قویی، چیشمه یوق، طاغ طاشلق. موسی عه م
 طوره، جناب حقغه یالواره، قومینه صو صورای، کوکلینه
 الهام ایدیله « طاشقه صوق، صو چغار » دییب موسی عه م
 وار، طاغ ایتا گنده کی طاشقه صوغه، طاشده قوزغالوب

كيدە، صودە آطلوب كېلۇب چغا. مۇنە بو ايسە، طبيعى بر
اشدر. چونكە طاغ ايتا كنىك چيشەلر بولا، آلارنىڭ بعضى
يىراوستىنە قالقوب چغوب اوستىن آغالر، بعض لرىك
يىر آستىن توبىن، بعض لرىك يىرنىڭ اوستىنە چغار
دايغىنە بولوب آغالر. موسى عە م دە الهام الهىلە طاغ
ايتا كنىكەگى طاشقە طاياغى ايلە باروب صوقغان، طاشقە
كوتاريلوب كىتكەن، طاشنىڭ آستىن آغوب ياطقان بر
قوتلى چيشەگە طوغرى كىلگەن، طاش كوتاريلوب مانع
كىتكەن چيشەدە آطلوب سىكروب يوقارى كوتاريلوب
چقغان قويغان. لىكن همانكە معجزەلەكەن چقمايدىر، چونكە
شوندان عاجز قالغان زمانكە طاياق ايلە بارەدە دوامالغە
بر طاشقە صوغا. نىچە مۇنە خلقنى طويدىراق صو كېلوب
چغا. ھېچ شېھەسز بوھال عادت كە خلاف اولوب عقلنى
عاجز قالدردىراق اشدر. اويلە ايسە «معجزە» نەق
شولدىر.

موسى عەمكە طاياق اشارەسىلە نىل صوينىڭ قىزى
قان كىك بولوى همانكە مەكەن در. چونكە كىيافى ايلە
قاراغاندە فەنول دەتەلەين نى صاف صوغە صالوب نىشا -
تورنەي اسپرت تامزلسە قىز قان كىي بولادىر؛
ايمى نىل درياسىدە طاغ طاش آرسىن طوپراق

بالچق اوستىدىن آغادر، احتمال كە نىل صوتىنىڭ آقنىدىسىنىڭ
 طوغرى كلكان يارنىدە شونداين مادە طوغرى كىلوردە
 اربوب نىل صوتىنىڭ قاتشىدىغى كىي نىل صوتى قىب
 قىزل بولور كىدەر. لىكن، همانك معجزەلىكىدىن چىمايدىر،
 چونكە موسى عە م ك جىباب حىقغە يالوارغان، معجزە تىلەكان
 زمانىدەغى سىكونتدە بو امتزاج كىمىيايويىنىڭ مىدانە كىلو
 شى حىقىقتا بتون ايسلىرىنى كىدەرلىك حاللاردىن در.
 ايشتە معجزەدە بودر. «رادى» قولنىڭ اولغان كىشىدىن
 ياقىلىق چىغوب طوردىغى بىيان ايدەر. موسى عە م ك
 آق قوللارنىدە شونداين بىر استىعداد، صلاحىت كىتىر.
 لووى امر مەكن دىكىمنى؟ البته مەكىندىر...

آورولرىنى تىركىزىو، طوما صوتلارنى كوزلى ايتىو،
 آلاتەنلىلرنى تىوزاتو عادتدە مەكن اولغان اشلردىر. ھەر
 پادشاھلىقە شفا خانەلردە مىلرچە كىشىلرنى عملىيات ايدەر
 تىركىزەر. صوتلارنى آچالر. يا ئاغىنە اولىگان
 كىشىنىڭ تەنىنە قورال واسطەسىلە قوۋە حىياتىە وىرلسە،
 اولىگان كىشىگە يا ئادان قوۋە جىسمانىيەسى قايتىوب طورىب
 او طرسە، بلىكە صلاحىت تامە وىرلىگان صوتنىدە بالىكلىپە
 حىياتى كىرى قايتىوب بىر قاچ زمانلر حىياتك تورسە عىجب
 مىنى؟ بونى نىلداين فن مىنە ايدەر؟ بىكەرەكە اولىگان كىشى

ياش اولسه . . . بىر دەفن لىر ممتنع دىيىپ ايتىنە آلمىدىر .
 قوۋ گىپناتىزىملى كەسەلر اوزلارنىڭ قوۋلر بىلە بىل لىر چە
 خاستە اولغان كەسەلرنى صوڭ نەفسەدە صرف ايدىلە چىك
 قوتلرنى صرف ايتىدىر يەك تۈزەتدىكلرى حكايىت ايدالما
 يورمىنى؟ قىسقىسى : معجزه ۋە حسيه لىر هر قايسى امر مەكلىر .
 ايمىدى معجزه لىر مەكلىر اولغان اشلىر جەلەسەندىن اولغا
 چىدىن انكار قىلورغە بىر اونۇدە حقى يوقلىر . درست بعض
 بىرلارنىڭ سببى ياشىرن در ، آڭلاوى چىتىدىر ، لىكن بىز
 عقلمىز ايرشە آلمادىغىدىن ، سببى بىزگە ياشىرن كورنىكان -
 لىكىدىن انكار قىلورغە حقىمىز يوقلىر ؛ بىزم بىكر مەنچى عصرمىزنىڭ
 علمائىسى حىران قىلوب چىشە آلمىغان مسئلەنى كىلاچىك
 زمانىڭ كۈچىك بالالىرى بىلە بىلورلىر . نىئا كىكە عصرمىزدە -
 غى علوم و فنون نىسبەتەندەكى ترقىيات فەكرىيەگە كوز سالساق
 بۇرىندە غى فىلاسوفلارنىڭ بىك قىيىنلىق ايلە بلە آلمىغان مسئلە -
 لىرىنى بو كۈندەكى ابدائى مەكتەب بالالىرى بلە در . آنىڭ
 ايچون جەسلىرگە يابىلوب ، توبەلر ايتىدىر يىلوب ، ياكە
 باشلىرى چابىلوب تەكفىر قىلىنوب ، جەننەلك ايلە حكەم قىلىنغان
 مسئلەلرنى بو كۈندە ، اورام طازارتوچى خەدمەتچى بىلە بلە -
 در . شۇنىڭ كەيى بىز آبىطراب طورغان مسئلەلرنى ، معجزه
 لىرنى كىلاچىك مىصرنىڭ بالالىرى بىلورلىر ؛ چىتىن تويونلارنى

چیشارلر؛ بارلق دنیاسینی، یاشرن لرینی آچارلر. معجزه لركڭده یاشرن سببلری بیلله بالقوب کیلوب چغار، لکن ههان معجزه لر بورندهغی اوز زمانینه و محیطینه نسبتنا اولغان قیمت معنویه سنی یوغالتمز لر. اوز نسبتنا معجزه لکنده دوام ایده لر. فقط بورندهغی حسی معجزه لر امور عادیه جهله سینه کروب اول زمانغه نسبتنا معجزه لکن چغار. اما معجزه^۶ عقلیه لركڭ عقل دائره لری کیٹایکان صایون قیمتلری، بیور، ایشته اول زمان لرده معجزه^۶ عقیله گه اهمیت ویرگان دین لركڭ قیمتی تقدیر ایدیله چکدر.

معجزه لر — تاءویللر

بعض برلر معجزه لرنی تاءویل ایتمیشلر: مثلا «موسی عههكڭ طایاغی نفس مطئمنه سی؛ طایاق ایله اوروی وعظ ونصیحتی؛ طاشدن مراد قاطی یورا ککر، صو چغودن مراد حق وعظلمر ایله تاءثرله نو، اون ایکی طارماقلی چشمه دن مراد اون ایکی قوه^۶ بشریه لركڭ علم حکمت وایمان نورلریله نورلانوب حرکت اینولریدر. اولکلرنی تر - کزو نادان غافل لرنی علم وایمان نوریه نورلاندرودن عبارتدر. صوقرلردن مراد حقلقندن صوقر اولغانلردر. خاسته و آلا تنلیلردن مراد معقول خاسته لردر» دیو

تأویل ایتمیشلر. فقط مادام که ظاهرینه حمل قیلورغه ممکنر (نتاکیکه یوقاروده بیان قیلوب کیچدک) بس ظاهر ندرن عدول قیلدررغه حاجت ده یوقدر. البته، ایکی یول آچقدر، یا علماء تاء ویل یولیله قبول ایددر. یا که ظاهرینه حمل قیلوبده امور طبیعییه وسنت کونییه ده ممکن اولغان شیلر جمله سندن، اولدیغندن تصدیق قیلدر. بو کونلاده خارق العاده لر صوڭ درجه چوقدر. اسپر تیزم مجله لرینه واسپر تیزم حقنده یازغان اثرلرنی، هندوس، فقیرلرک کوشترمش عجائب وغرایبلرنی مطالعه ایدولرینی توصیه ایدهم. آزغینه عقل ایرشما دیکی کبک تأویل طرفینه کیتیک معقول حکمت اولما دیغنی یا شلرمزه تنبیه ایدهم.

نووامیس کونییه — معجزه لر.

«جناب حق طبیعت دنیا سنده قانونلر توزیکان، بتون طبیعت دنیا سی، شول نووامیس طبیعییه (قانون لر) بوینچه اشنده آغوب او طره در. ایمدی معجزه لر ایسه، شوشی نووامیس طبیعییه گه خلاف کیترلکان بولادر، بناء علیه بر کشینک کیفینه قاراب بتون قانون طبیعت نی یرتو نیچک ممکن اولسون؟» کبی اعتراضلر ده قیلمیشلر. بوڭا اسلام علماس طرفندن ایکی توری جواب ویررگه ممکن در:

۱ نچى) معجزه لار نواميس كونييه گه خلاف دگلدر. معجزه نك
تعريفننده نواميس كونييه گه خلاف كيلوچيلك شرط دگل
بلكه معجزه لار فقط عادت گه خلاف كلمش اشدر، عادت كه خلاف
كيلوچيلكندن نواميس كونييه گه خلاف اولوى لازم دگلدر.
فقط، شول قدريسى وار، بزم عقلمز ايرشه كانكه كوره،
نواميس كونييه گه خلاف بولوب كورينه در. اسرار كونييه دن
خبردار اولورلق علموم كونييه گه آشناله شكان كشيپلر گه
برده خلاف دگلدر. ۲ نچى) معجزه لار نواميس كونييه نك
فوقنده اولغان اراده الهيه گه تابعلر در. بتون قانون
وناموسلر اراده الهيه گه بوى صونالر، جناب حق اوزى
تنظيم قيلمش نواميس كونييه نى بعض بر استثنالرى سببلى
بزم عاداتمه خلاف اولار هقله كيتروى مهكلندر. بس
معجزه لار قوانين كونييه ده كى استثنالر جمله سندندر.....
معجزه لار نه ايچون عموم كشيپك دنيا سينه دائمه
فائده كيتروب تورراق نرسه لار جهله سندن اولمغان؟
مثلا تيمر بوللار، يا كه هوا كيمه لرى ميدانغه كيترو كپى!
الجواب: پيغمبرلر، عقل وفكرلارنى تربيه لار، وجاه
فلرنى پا كلاو، اخلاق توزاتو، جان آورولر ينى كيتارو
وظيفه لرى يله يوكلانلكان جان طبيبلر يدر. شولاي اولغاچدىن
آلار نك وظيفه لرى روحانى وادبى در. اما عموم كشيپك

دنیاسى، اوزلرینه كیرهك اولغان احتیاجلارینی کامللر ایچون، مادی وجسهانی قورال وسببلرنی اختراع وایجاد قیلو كشیلك دنیاسینىڭ اوزینه بولاك ایدلگان، قوه عقلیه و فکریه لرینه طابشرلغان وظیفه در. ایمدى شولای اولغاچدن اگرده پیغمبرلر شونداين آلاتلرنی اختراع وایجاد ایله شغل لهنسه لر ایدی، الله تعالی طرفندن کلگان پیغمبرلرده اولمزلر ایدی، بلکه زمانىڭ بر مخترع اولغان فیلاسوف یا که موجدلرنىن اولورلر ایدی. لکن شولای اولسه ده پیغمبرلر همان عموم كشیلرگه فکرا لرنی اشلاتورگه توصیه قیلغانلر؛ دینی، اخلاقی و عظلمنده شولوق اختراعات گه ده اشاره قیلغانلر. مثلاً قران کریمده سلیمان عمغه ییل مسخر بولوب خدمتده بولوی هوا کیمه سی (بالون) میدانه کینر لورگه اشاره دکل منی؟ طاغ کبی کیمه لرك دیکگزلرده بوخر بوخر ایتوب یورونی قران کریمىڭ توصیف ایتوی پراخودلر ایجاد قیلورغه اشاره دکل منی؟ قرانده تیسر سورهلری ایندریلوب آلارنىڭ منفعتلرنی سولاو، تیسر فابریقه لر یله كشیلرنی فائده لهندررغه تشویق دکل مینی؟ «دابت الارض»، بیرده دوپلده ب یوروب حال تل لر یله كشیلرگه «صافىڭ، یولده تورمه!» دیکان طاوشلر یله سوبلاب هافلرنی جراحت له ب کینکان (اوت اربه لرینه) لوقامیتف

ارگه رەز بولا آلەز مەنى؟ قەرمستە لىر ك سويلاشوندىن سلىمان
 ەم ك تەسەبارى بىك بىوك تەسەم دەر، لىكن شول تەسەم،
 (جەلەبىوب كولىو،) بىك كۆب اختراعات لىر ك مەدانە كىلەوینە
 باعت اولمازمى؟ مەقرو فون آلاتلىرى مەدانە كىتەر رگە اشارە
 بولەوینە نەندە اين مانع وار؟ ەدەك خىبر كىتەروى كوگار چىنلەر
 ایلە خىبرلەر يور تەوگە اشارە بلىكە تەصرىح بولا آلەز مەنى؟
 البتە ەرقاىوسى اشارە ورمز دەر، بلىكە مەقام امتەنان دە
 كىتەر لولرى بونى بلىدەرە دەر. فقط، بىز كشىلەر، بلىكەم بىك قەل
 لون! عەلمەز یتەلەرگە يا ئاغنە ياقنلاشوب كىلگان صبى بالالەر
 كىبى ەمان تەقلیددن چەغا آلمايمەز. شول جەتەن نچكە اشارە
 لرنى آڭلاو دكل كوزەمزگە تور تەلوب تورغانلرنىك كورە
 آلمايمەز. بوڭا ايسە دىن عىبلى دكل دەر. كشىلەر اوزلورى
 عىبلى دەر. بىلور بىلمەز كوینگە دىن لىرگە طاش آطوى بىكرە كە
 عىب دەر

پىغەبەرەمەز ك مەجزەلرى حەقنىك، بالخاصە شق قەر، معراج
 كىبى مەسئەلەر خصوصەنەك آىرم بىر رسالە يازدم. ان شاء الله
 تەيزدن نىشر ایدىلور.

رسول لىر - پىغەبەر لىر

الله تەعالى طرفندىن كۆندىر لىمش بار چە رسوللار پىغەبەر لىر

كشيپلارگە حق بوللار اوگرەتوب مڭگو بىختىلى ايدار ايچون
 كپلمشلىردىر. ھەر قايسى اوزلىرىنىڭ زامانلىرىغا كشيپلارنىڭ
 مەنىت و فكرلىرى نىسبەتەن دىن و شىرىعتلەر مېدانە قويىمىشلىرى.
 بارچە كشيپلارنى بىر قارنداش ايدارگە، پتون كشيپلار اچىنە
 شىقت و مەرحەمت كرتىرگە طر شەمشىلىرى. كشيپلارنىڭ جانلىرىنى
 پا كلاب عموم كشيپلار دىنياسىنى بىر تەن و بىر جان كىبى
 ايدارگە چالشمىشلىرى. بىنا ئىلە بارچە پىغمبەرلەر مەقسەلەردىر.
 بارچە دىن و شىرىعتلەردە زامانلىرى نىسبەتەن مەقسە و مەخترىم
 توتلورغە تىبوشلىرى. بارچە رسوللەر و پىغمبەرلەر مەقسەلەردىر.
 بەئز بەر فەل زىلەلەر واقع اولسىدە ايزگو نىيەتلىرىنە مەقارن
 اولدىغىنىدىن عەسەتگە مەنەفى دىگەنلەر. آدم عەمەك شىجەرەدىن
 تىناولى كشيپلار دىنياسىنىڭ شىجەرە شىردىن تىناولىدىر. ھىبوتى،
 كشيپلار دىنياسىنىڭ فطرت دورىدىن ۲ نچى دورىگە كىرچىلىدىر.
 جەناب حەقەن كىلمات رىبگە يولقۇوى دىن و شىرىعت دورىنە
 تىرقى اولدىغىنى قران كىرىم افادە ايدەدر. موسى عەمەك
 قىبىتىنى اوتىرووى، بىر طوغمە آبىظىسى ھارون عەمەكنىڭ
 صاقال و چاچىدىن توتوب طارتقالوى خىدا رىضالىغى ايچون
 اولغان تا ئىزىدىن كىلمىشلىرى... بو فەل لىر ھەر قايسى بىزلىرىڭ
 جانلىرىمىزى تىرىپىدەگە، جەناب حەقەن توبە و رجوع ايدەدەزگە
 سەبب اولدىغىنىدىن ھەمان تەظىم و تىكرىم ايدەدەزگە بورچلىمىز.
 بارچە پىغمبەرلەر، رسوللەر و ئىپادەلەرنى تەماملايدىقىدىن
 سوڭرە باقى يورطلارە كوچەرىك اللەنىڭ رەھمەتلىرىنە غىرق

ئاولدىلار . رسوللار كىمە كىمە صوڭغىسى اولغان محمد ئەمەدە
 بىتون كىشىلىك دىنياسىنە مۇڭگو ياشارلىك اولغان قانۇن
 اساسىلار بىنى اوڭرەتوب بىتىكىدىن صوڭرە بو عالم فانىگە
 وداغلاشوب «كل نفس ذائقة الموت» قانۇنلار بىنە تسلىم ايتىدىلار .
 جناب حق بار چەلر بىنە چىكسىز رحىمىلار بىنى قىلسون!
 حضر والياس تركمى؟ عىسى عەم كو كەمى؟ اىنە چكەمى؟
 مەدى چغاچقەمى؟ سوللار بىنە آيرم رساله يازدم . انشاء الله
 قىز آرەدە نشر ايدىلور .

خانملار دن پىغەمبەرلر كەشمى؟

اسلام عالملىرى كوپىدىن بو مسئلە خصوصەنە سوويلا-
 شەشلىر . قايسىلار ابى ، بعضىلار بوق ، جوابنى وىرمىشلىر .
 فقط اڭ درست ، واڭ قىسقىسى ؛ قران كرىمنىڭ بيانىنە قارا-
 غانە رسوللىك فقط ايرلرگە گىنە خاصىر ؛ چونكە وما ارسلنا
 من قبلك الا رجالا نوحى اليهم (يوسف ، نحل) دىور رسوللىكىنى
 فقط ايرلرگە گىنە قصر قىلمىشلىر . هم عقلا قاراغاندە
 رسوللىك وظيفەسى بىك چىتىن واغردىر . خلق طرفىدىن
 اصلوغە وكىسلوگە واوتىرلوگە وتورلى جفالرغە قارشى
 توروب بىتون وجودنى قىربان قىلورغە طوغرى كىلەدر .
 بوڭا خانملار كى احوال ادبىيە و طبيعىيەسى مساعد دىلدر . بىنا
 عليه جناب حق خانملار دن رسوللر كىترماوى عىن حكمت

ومصلحت در. اما پیغمبر لر کیلمشدر؛ چونکه جناب حق
 قران کریمک ابراهیم عم رفیقہ سی سارہ گہ فرشته لر واسطہ
 سیلہ تبشر اینمشدر. (فبشرناہا باسحاق آہ) حضرت مریم
 گہ فرشته لسانندن «انہا انارسول ربک آہ» دیو وحی
 اینمشدر. «یا مریم اقتنی لربک واسجدی آہ واذقالت
 الملائکة یا مریم ان اللہ اصطفیک آہ» خطا بلریلہ تکلیف
 ایدلمش هم جناب حق طرفندن خبر ویرلمشدر. موسی
 عم مک اناسینہ «اذا وحینا الی امک ما یوحی آہ» آیت
 کریمہ لر یلہ وحی قیلدیغنی آب آچق بیان قیلہ در. ایمدی
 پیغمبر دیمک اللہ تعالی طرفندن وحی ایلہ تلطف و اعلان
 ایدیلکان ذات دیمکدر. ہونہ بومعنا ایسہ یوقاریدہ سویلا
 کان ذات محترمہ لر گہ تمام طوغری کیلہ در. بس شولای
 اولغاچدن پیغمبر لر در. عقلا قاراغاندہ بتون کشیلک
 دنیا سینک یاشاویندہ مدار اولان عالم انسانک انالرینی
 پیغمبر لکدن محروم قالہر وچیلک کیلک مرحمتلی اولغان
 اللہ تعالی نک شأن و شرفلرینہ موافق دکلدر. البتہ بال
 قور دلرینہ وحینی قزغانماغان قران کریم مکرم اولغان
 عالم نسوانندن پیغمبر لکنی قزغانمایدچغنی بلکلیدر. بس
 شولای اولغاچدن قران کریم نظرندہ خاتونلر پیغمبر لک
 درجہ لر یلہ بیلہ تلطف ایدلمشدر.

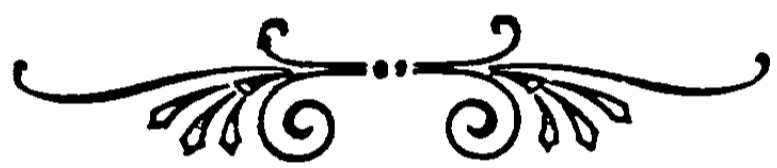
كشيلك دنياسينك بر پيغمبر عومىگه

احتياجى

میلاددن ۵ نچی ۶ نچی عصرلرده بتون بیر بوزنده یاشاكان مملکتلر تورلی قان دریالرینه باطمش، دین و اخلاق جهنمن صرک درجه بوزلمش، تورلی وخشیدلق و یرتچلق صفتلری کشیلک دنیاسنی قاپلامش آلمش ایدی. عربستانغه قاراساق، ابراهیم عه‌مدن قالغان تو-حید دینی بوغالمش، آنک ییرینه بوپ پرستلک ییر-لهشمش، هر بر قبیله‌گه آیرم، آیرم پوتلر یاپامش، ایسرتکچ اچو، اوغرلاو، طالاو، بول باصو، کشی اوترو کبی نچارلق بتونس مباح درجه‌سنده اولمش، حتی اوز-لرینک اڭ عزیز بالالرینی بیله صویالر، یا که تربله‌ته کومه‌لر ایدی. (واذالموؤده سئلت). فارسى مملکتلرینه قا-راساق، کوب اللهلر اعتقاد قیلو، آنا وقزلرینی جفتلا-نو کبی قباحتلر ایله چولغانمش قالمش ایدی. هند مملکتینه قاراساق، صغرلر، آغاچلر، طاشلر، وحیوانلره

قىلاق قىلامقدهلر. حتى كشيىنى بىلە قىربان ايدى وچلىكنى بىر
 نرسە اورنىنە كورمايلر ايدى. مانغولايە مملەكت لىرنىدە
 اولسون ھەمان شول ھىندىلەر قىلامغان پىچراقلىقنى قالدۇر-
 مايلر. . يھودى مىلتى صوڭ درجە مادىيات طرفىنە بىرلەش.
 يالغان وافتىرالىرى مباح مرتبەسىنە كىتىرىش. گناھسىز جان
 قىپولر؛ معصوم پىغەمبەرلىك قانلىرىنە صوصا ولر. بتون دىن
 لىرى اوزلىرىنىڭ شىخىياتىنە چورلىشى. قىسقىسى: موسى
 ەم طرفىدىن قوبىلىش شىرىعت، عملەن تاشلانمىش مرتبە
 يە كلىشى ايدى. شولا يوق روم مەلىكىتى لىرنە ھەم آنلىرە
 باش صالماش امىرلىك لىردە ھەمان تەلەگانچە ظام دور س-ورە،
 خلىق علوم و معارفىدە مھروم ايدىلە. آثار علمىيە و افكار
 عقلىيەگە سىزارچىكلە، علوم عقلىيە و فلسفىيەنىڭ قاپوللىرى بىكلا
 نە، اللە تەالى بىر كشى كىبى ايدوب تصور ايدىلە. . . آنا
 و آنالىرىدە اعتقاد ايدىلە، ھەر قىبر مەعبود كىبى طانىلە، قىدە
 سىلر، واسطەلر، باھەم ئىللە نىندىن اللەلر اثبات ايدىلە. .
 قىسقىسى: دىن، كشىلەرڭ قولىدە اوينچىق رەوشنىك اولوب
 پادشاھلر، امىرلر و بىدوكلەرڭ كىفنى تايىع اولالر قالالر.
 انسانىت، كشىلر ايچىندە بىر بىر تەقچلىق عالمىنى تىشكىل
 ايتەش، ھرىيدردە ظلم! ادبى و مادى بىر اختلال ھالىنى
 قوتىشى ايدى. بىس شولاى اولغاچدىن بتون كشىلىك دنبا

سېنە بىر اصلاح عەمۇمى ياصالوب، بتون كشىلرنى، كېلىك
 و عەمۇمى قانۇنلار ايله بىر عەمۇم قارنداشلىك دائىرەسنە توپلا
 غان بىر قانۇن عەمۇمى گە ھەم بو قانۇننى قويغان بىر مصلح
 اعظم گە محتاجلار ايدى. موزە شونىڭ ايچون ارھم الراھمىن
 اولغان اللە تەعالى بىندەلرىنە رھمت ايدەرك محمد صلى اللہ
 عليه وسلمنى بتون كشىلك دنيا سېنە پېغمبەر عەمۇمى ايدوب
 كوند رەشىد. «قل يا ايھا الناس انى رسول اللہ اليكم جميعا آءه.»

محمد عليه السلام

محمد عەم كوچك آسيادە، قزل دېڭىز ياقىنىدە، مە
 شۇرندە ملت نەجىبە اولان عرب قومىنىڭ اڭ عالى نەسبلى
 قرىشلار ايچىن بىر عام فىلىدە (*) دنيا يە تشرىف ايتىدى.
 آتاسى عبد اللە، و آناسىدە حضرت آمنە در. تەقدىر الەى
 ايله آتا و آنالرىن بىر يىم قالدى. كىتوچىلىك ايتىدى.
 بالچىدە اولدى، آلىش و بىرش ايتىدى. اولەندى. عائىلە
 رۇبىسى اولدى. لىكىن بو دورلر كى ھەر قايسىدە دە صرف

محمد ۵مەمك تارىخ ولادتتە كۆب سوزلر اولسەدە، مشهورى ۵۲۱ نەچى سنە
 ميلادىدە ۲۰ لچى آپرىلدە، ربىع الاول آينىڭ ۱۲ نچى دوشنبە كېچەسى طاگە قار
 شى دنياغە كېلىشىد.

حقانیت و عدالت اوزره و فضائل اخلاق قانون لریله هر-
کت ایندیکندن مکه لولر طرفندن «الامین» لقب لریله اسمله
نور ایلی. قوم لری نادان اولوب او قو و یازو بلمادیکلر
ندن هم محیطنده مکتب و مدرسه، علوم و معارفدن اثر بیلله
اولمادیغندن اوقی و یازه بلمکان بر امی ص-رف اولوب
اوسدی. بتون محیطلرنی پوط پرستلک ایله نب آغان،
قایاغینه قارسهده پوط پرستلک اثر لری، پوتلر صنم-
لر بوتون کوز آللرنده؛ تربیه لهب اوسدرکان کشیلر،
یانمنده غی یولداشلر و دوست ایشلر، هر قایوسی ش-ول
پوط پرستلر. لکن محمد عه مک روعلرینه هیچ بر
پوط پرستلک تأثیر ایتمه دی؛ بلکه شاوغنه آنلرغه قار
ش ایلی؛ ظور ایغانغنه صایون پوت پرستلکدن بیزد-
گنه، نفرتلری آرتاغینه واره ایلی. عمر شریف لری
قرق یاشلرینه کلدیکی زمانده جناب حق تعالی طرفندن
پیغمبرلک درجه لریله تلطیف ایلدی. هیچ بر قوه ما-
دیسه یوق، الله دن باشقه هیچ بر یاردمچی ی-وق،
یالکیز بر اوزیکنه «الله بر» دیکان طوونی (علمی) قول
لرینه آلوب رسوللک وظیفه لرنی اوتارگه باشلادی.
لکن، بتون عربستان آیاغنه قالقیدیلر. بار کوچلریله
قارشى توردیلر. بتون قوه مادیه و معنویه لرنی آنلک

علیه نه یورتدیلر . بیوک و عالی همتلو محمد عهده صوڭ
 درجه صبرلق و یومشاقلق ایله همان خدمت مقدسه لرنده
 دوام ایته، هیچ قورقمزدن بتون بیوک یورکلریکه «بارچه
 گز بیگله چکسز، کوچلر گزه طایانما گز، مطلقا آستده قالاچقسز،
 بنم دینم بارچه دین لرك اوستینه چغاچق، بن وبگا اییا-
 روب اینانغانلر الله تعالی حزبلریدر . الله تعالی حزبی او
 لوب حقلده اولغانلر مطلقا بیگله چکدر .» دی . بو سوزینی محمد
 عهده صوڭ درجه هر بر فلاکت و هلاکت لری ایله ایله نوب
 آلتغان زمانلرنده ایتهدر . عربلرده بونلای ضعیفلك هالنی
 کوروب طماڭ عجبکه قالالر؛ کوله لر مسقل ایده لر، دنیاده
 بار کبک تحقیر قیله نورعان مثاللر اولسه، هر قایوسنی محمد
 عم اوزینه اجرا قیله لر . طبیعی یالگز، بریتیم! بتون
 یاقطی دنیالر آڭقارانغی! آڭا ایمان اینکان شاکردلرینه
 عمومی صورتک بیان نفرت! هیانلری صوڭ درجه خطره
 ایچنده، هر وقت اوستلرنده قلیچ اویغای . توزه آلمایلر،
 وطنلرینی طاشلاب کیده لر . نه ایکن یتیم محمد عهده دفا-
 عی صورتده همانک مکده قالا . بتون فلاکت و ظلم یالقون
 لری ایچنده قاطلاننه . اتلر ایله اوسدره لر، طاشلر ایله صو
 غالر، مبارک آیاقلرینی یاره لیلر . هیونلرن بوغوب
 میغالر . الله تعالی که چن کوڭل لریله عبادت ایتدیگرنده

نجسار ایلە مبارک باش کوزلرنی پچراته لیر. لکن
 اول الوغ جان، ککیک و مرخمتلی کوکللی
 محمد عەم ھەمان تۈزە! ھەمان صەبر ایلدە!
 «ای کشیلر! بن سزنی و بزنی و بارچە عالمنی یاراطقان
 «الله بردر، شول بر الله تعالی گەگنە. شکرانە ایلگنر،
 عدالت دە اولگنر،» دیو نصیحت ایلام، بن سزدن اجر
 صورامایم» دیور. لکن، هیچ ایشتکان یوق. بلیکە ھەمان کون
 صایون ظلم لرنی آرتدرەغنە ویرە لیر. ائک صوگ درجە
 محمد عەم نی اوتررگە اتفاق یاصایلر. فقط ھەمان محمد عەم
 یوزلرنی چتە ی. «بنی الله تعالی صاقلار، الله نئک یاردا-
 م بزم ایلە در» دیو بنی اوترە آلمایە چقسزدی. صوگ
 درجە مکه دن مدینە یە ھجرت ایلا؛ آرتندن ھر بیرگە
 قوغونلر کیک. فقط ھەمان الله تعالی اوزینک ھەمایە سندە
 ایلا. مدینە منورە گە واروب ییرلاشە. صوگرە عربلر ما-
 دی و معنوی قوتلرنی قربان ایبارک محمد عەم نی ھم آنک
 دیننی قروب سبروب بارلق دنیا سندن طاشلاماچی اولالر.
 تورلی صوغشلر آچە لیر، حتی اونار مئک عسکر ایلە اوستینە
 ھجوم گە وارە لیر. ئایکی صاف یورا کلی و پاک کوکللی
 محمد عەم بتون درد و نشاطلر یلە اوزیننی مدافعە حالنە
 قوبە. تیز بر آرە دە بتون دشمانلرینک قوہ مادیە

ومعنويەلەرى حضور عاليلەرنەك توزە آلمەيلەر. ييگلەر،
 باش ايپالەر؛ بتون ساظنت دينيە ومدنيەلەرى بتون عر-
 بستانغە غلبە ايەك. بتون سعادت بشريەنى تاءمين ايەك
 قانون وشريعت ميدانە قويە. قويمش قانونلەر بارچە سەيە
 عملياتگە قوبۇلۇب حضور سعادت لەرنەك تطبيقتە اول-ونە.
 قويمش قانونلەرى ھەر قايسى پير يوزنەك كشيەك دنيا-
 سى ياشاكان مەتەك ھەمان بىراپەر ياشارلك رەوشلى استقبالا
 لنى تاءمين ايەك. ئەلەيگى اوزينەك دشەمان اولغانلەر
 مرحەمتلەرينە صيىنوب اسلامك بيوك قەرمانلەرنەن اولالەر.
 اوزن قووب سورۇب چغارغان مەكە وطائف وبتون عر-
 بستان، ادارە نبويەلەرينە باش ايپەرلەر، چىرك عصر
 كىچەر كىچەز افرىقا وآسياغە سطورت دينيە ومدنيەلەرى
 طارەلى. بتون مادى، ومعنوى كوچ و قوتلەرگە آنك بيوك
 جانلەرى اوستون چقىلى، ييگىلى. بتون كشيەك دنيا سەينە
 عادتلەن طش بىر آلشنو كىتردى. ايسكى مەنيتنى ارغىتوب
 آطەرق كشيەك وچناق نىگزينە قورباغان مەنيت حقە
 ميدانە كىتردى. قويمش قانونلەرى ھەرد كشيەك اسەينە
 ھەر بىر بىرگە ھەر بىر زمانغە يارارلق رەوشەك توزىلگان
 قانون عمومى اولدىغىنەن دنيا نك قايوغنە يىرنە ھەر
 نىنداين زمانەغىنە اولسەدە تطبيقتى قابل اولوب يىرك

ھەر نۇقتە سىندە ياشاكان كشىلردە ھىل ايدەرك اسلام دىنىيە
 كرمىشلار، ايشتە بو كوندە اوچ يوز مىليوندىن آرتق آنك
 دىن مقدسەلر يەنە اينانغان مسلمانلار آنك امت لرىدەر.
 اوگرەتمش دىنى، دىن عقلى و علمى اولدىغىدىن قوۋە
 فكريە و علميەلر ك ترقى ايدوبىنە صوكت درجە خدمت
 ايدەرك بتون يىر يوزىدەكى علوم كونيەنى ھمايە ايدەر.
 رك بتون دنيانى تعليم ايدوب استاذلق ايتەمشەر، ايشتە بو
 كوندە آوروپادەغى بالقلداپ تورغان علم نورلرى شول
 انوار قىسىپە ايلە جانلرى تقىس ايدامش بيوك وعالى
 جانلى ھەمدەك يتشىرمش شا كرىلر ينىك تاعثيرى
 اولارەق ميدانە كرتلوني ھىچ بىر زمان كشىلك تارىخ لرى اونو.
 نىمايە چقىر. دىك ھەمدەم كشىلك دنياسىنە اك بيوك
 استاذ ھتەمىر، كيتىرمش دىنى و اوگرەتمش قانون لرى
 كىچەش بارچە پىغىبەر ورسول لرك دىن و شرىعت لرىنە
 چاغشىروب قاراغاندە آرتق اولدىغىدىن بارچە رسول.
 لركدە اك آرتق و كاملىدەر. قانونلرىدە ھوم كشىلك نامنە
 سويلاندىكىدىن و بىرنىگدە ھەر بىر نۇقتە سىندە ھەر بىر زمان.
 دەدە ھمايانگە قويلورغە، ھيات قانونلرىدە تطبيق ايدەر.
 ياورگە مەكن اولدىغىدىن ايچون دىنى، دىن ھومىدەر.
 اوزلرىدە ھوم كشىلك دنياسىنە كونىرلەش رسول اللەدەر.

عموم كشيلىك دنياسىيىنە رسول اولوب كلىكان ذات،
نە ايچون آسيادىن كلىمش؟

(۱) بتون بىر يوزىنە پىغمبەر اولوب كلىكان ذات بتون
كشىلىك استاز عمومىسىلەر. بتون كشىلەرە بخت وسعادت
چىشەلەر مىزلىكدر. ايمدى شولاي اولغىچ آنداين
پىغمبەر بتون بىر يوزىنە حق ومقدس تعاليم لرنى اير-
شدررگە، وبتون خلقك آنكى سعادت وحكمت قانونلرنىن
استفاده ايلەرگە بورچلىدر، نىئاً عليه، اول پىغمبەر عمومىنىك
كلىكان بىرى شونداين اورنىك اولورغە كىرەككە، آنكى
خبرلرى وتعليم لرى بتون بىر يوزىنە طارالورلق اولسون.
وكشىلردە دنيانىك هر طرفنىن كلورگە بىكلك اولسون.
هيچ اولمغان شول اصلاعات عمومىه هر طرفه تيزلكده
يوغارلق نقطهده اولسون. بىكرەكك تىهر يسوللر، هوا
كىمه لرى (بالونلر)، تىلىفونلر، تىلىغراملر، پوچتلر اولمغان
زمانك اصلاح عهدى كىترلورگە باشلانغان نقطهنىك بىوك
اهمىتى اولدىغى ميدانلر. ايمدى بىر يوزنىك بونداين
اهمىتى نقطه آسيادىر؛ چونكه آسيا قطعەسى فاره جهتىن
هر بر طرفه طوتاشمشدر: افريقا قرىنىك غىنەدر. فقط
بو كونك سويس قنالى ايله گىنە آبرلەمشدر. آوروپا چنلەب

قاراغاندا آسیانك بىر شېبە جىزىرەسىگىنە كېكىر. آفستىراليا
 آسیانك اوطراولرى منزلنەگىنەدر. امرىقادە بو كۈندە
 فقط بىرەنگۈى بوغازىلەگىنە آيرالمىش. بس شولاي اولغاچ
 ھەر بىر ياغىنلىن آسيا قىطعەسىنە كىرەتۇتاشورغە مەكىنەر.
 آسىيانك اوزنىك بولغان بىر واقىئەدە تىز آرەدە طىبىعى
 صورتە (يۈزۈ و كوچۇ سىبىلىرى آزا اولغان چاقىدە) ھەر
 ياغىغە طارەلورغە بىك اوڭايلىدەر. صوبو و دىگىگىز جەتتىن
 قاراساق، كىرە سىطىغەگىنە كوزگىنى سال، دىنيانك ھەر قاىو
 طرفتىن دىگىگىزلىرىن پىراخود و كىمەلر اىلە كلۈوى
 مەكىنەر. بىكەرەكە تىپەر يوللار، پىراخوتلر، ھوا كىمەلرى،
 تىلپونلر، تىلپىگراملر، پوچتەلر اولمىغان چاقىلرنى كوز
 آلدىنە كىتروب قاراغاندا صوك درجەدە اھىتى آرتادى.
 بس شونك اىچونە پىغەبىر ھومى اولغان ھەممەنىڭ
 آسىادىن كلۈوى تمام مصلحتدر.

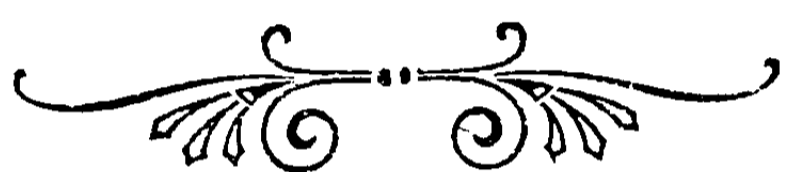
(۲) بو كىشلىك دىنىسى كى بىرچى اولارەق آسىادە
 مىدانە كەمشىر. مىنىنەك شولايوق آسىادە باشلاندىغى دە
 بىلىكلىدەر. دىن ھىلىرىكە مىنىت اىلە مۇناسىبەر، شونك
 اىچونەك دىن و شرىعت خاسەلر باشلاب آسىادە اىنەشلىر.
 اىمەنى خىصوصى دىنلر كى خىصوصى مىنى تىرىبىەسى ھەئەلە
 پاشىنك (آتانىك) اوز ھەئەلەسىنى تىرىبىەسى منزلەدەر.

اؤلا هر بر عائله لرى تربيه كوركان خلقلار، تربيه عمو -
 ميه گه اڭ موافق اولان خلق ايردىكى هر كشيگه معلومدر.
 شولاي اولغاچ آسيا خلقى تربيه عائله منزلندى اولغان
 شريعت خاصه لىر ايله تربيه له نوب تربيه عمو ميه منزلندى
 اولغان شريعت عمو ميه ودين عمو ميه گه ايدىلاشكان خلقلى
 پيرىڭ دىن عمو ميه و شريعت عمو ميه گه صايلان چغيدى
 طبيعىلار. مونه شونىڭ ايجنىڭ پيغمبر عمو ميه اولغان محمد
 عمو ميه آسيدا ن كوش اولدىغى تمام معقولدر.

(۳) بتون پير يوزندىڭى آلطى بيوك دىن اهللىرى
 هر قايوسى آسياده پيرلەشكانلار. زيارتگاهلرى و مقدس
 اورنلار بار چه سنده آسياده در. هر دىن اهلى اوزىنىڭ
 مقدس اورنلارينه اختيار سز اولارق ميل ايدىدر. چونكه
 كوزنىڭ نيچه كرەلر عبادتلىرىنىڭ همان خاطرلىلار. آسيادىن
 چيت پير كىسا كلرنىڭ باشا كان لرىنىڭ همانىڭ كوئىلدىن شول
 آسياغە مربوطلار. ايمىدى شوشى دىن اهللىرىنىڭ عمو -
 ملرىنىڭ تعلقلى برخطبه عمو ميه سويلان چك اولسە دە پيرنىڭ
 كشى تورمغان بر ياغينه چغوب سويلانسه، يا كه برگينه
 قوم گەگينه شول خطبه عمو ميه سويلانسه بتون دنيا طرفىدىن
 كولىنىڭ چكى طبيعىلار. شونىڭ ايجون عمو ميه كشيگە سويلا -
 نه چك خطبه عمو ميه لىر بتون ملت ارك اورطەسنىڭ و ملت -

لر كڻده وكيلىلىرى حضور نده سويلانده در. ايمى، اسلام دينيه بتون خلىقلىرى ايچون كلكان دين عمومىلىرى. بس شونكى ايچونده تورلى دين اهللىرى ياشاكان يىرده وتورلى ملت لر كڻ حضور نده، كشيلىك دنيا سىنىڭ ييشكى اولغان آسياده كلىمشىلىرى. «دين اسلام» دعوتلىرىنى هم شول خط حرىكت ايله يورتىدى: اك برىچى محمد عه م اك ياقىن. لىرى، صوگره چىتىرهك قارىنىشلىرىنى، صوگره بتون عربىنى، صوگره يهودىلىرى، صوگره مسىحىلىرى، صابىئىلىرى، مچوسىلىرىگه خطابلىرىنى يونالدى رايىدى. اصلاح ايمىله چك يا كه انتقاد ايمىله چك مسئله اولسه قايوگىنه دىن ده اولسه اولسون صو كڻ درجه ادب وحلم دائر سىنىده او اوب بىيان لىرىله توزا تورگه طرشىدى. كوچك آسياده كى دين اهل لىرىننه دعو. تى ايرشلىرى دىكىنلىن صو كڻ آفرىقاغه ملىتور بىلىرى كونىردى. آفرىقاغه كونىرى دىكىن ده كوچك كمسەلىرى كونىرى مەدى بلىكه پادشاھلىرىننه كونىرىدى: مصر نىڭ امىرى مقوقس، حبشستان ملىكتىنىڭ پادشاھى اصحمة النجاشى در. شولا يوق اورطه وبىوك آسىالرىغه دعوتلىرىنى ايرشلىرى نىت لىرىله فارسى پادشاھسىننه دعوت نامەلىرىنى كونىرىدى. بونىڭ ايله گىننه قالمادى؛ اوروپاغه ده دعوت مقسەلىرىنى ايرشلىرى قىدىله روم ايمپىراتورى اولان هر قىل جنابلىرىننه كونىرى.

دى. قسقىمى: اول عصرده معمور و متمدن اولان بارچه
بىرلره مقدس دعوتلارنى ايرشدردى (چونكه اول وقت
لرده معمور و معلوم اولان بىر: آسيا، اوروپا، افريقا
ايدى. امريكا و افستراليانك اول زماندا خبرلرى بىله
بزم بو دنياده معلوم دكل ايدى.) ديمك دين عمومىنى
هر طرفغه ايرشدرر ايچون اك اوڭايلى اورن آسيا
اولمشدر. شونك ايچوندا آسيا تعيىنلنمىشدر.

دين عمومى اولغان « دين اسلام » نه ايچون عربستاندن كالمش؟

بو دين نى باشلاب طاراتورغه نه ايچون عرب دلتى
اختيار ايدالمش؟

ونه ايچون عرب تلى ايله ميدانه قويالمش؟

«بتون كشيلىك اسمينه كلگان دين، دين عمومىدر.
دين عمومى ايسه، بتون كشيلىك دنياسنه تعاق ايددر.
شولاي اولسه، نه ايچون آسيانك خصوصى عربستان اولمكه
سندن كالمش؟ و نه ايچون بو دين عمومى تطبيق ايدىلورگه
عرب قومى اختيار ايدلمش؟ و نه ايچون عرب تلى

اختيار ايدلمش؟ وباشقه ملت لر نيچك ايدوب بو عرب
 تلى ايله اولغان قانون لرنى آڭلاي آل-ورلر. اكرده
 آڭلامه سەلر بتون بىر يوزينه نيچك اصلاح كىتره آلور؟»
 كېى سۇاللر هر كشىنڭ خاطرينه طبيعى اولارەق كلور،
 بو طبيعى سۇاللر و آڭا ايضاحلر ايله بورنغى عالم لرمز
 شغل لانونى بلكه عمرنى ارەم ايتو ديبەك حسابلاغان لردر؛
 شونڭ ايچون بو خصوصلردە بيانلرى يوقىر. لىكن بزم
 زمانەغى ايبداشلرمز وشا كردلرمز حتى عواملرمز
 بيله حاضرده بو سۇاللره جوابلرى كىره كسنىكلرنىن بو
 خصوصده فكر لركڭ آچارينه و دىن اسلامڭ هر بر مسئلە
 لرى خصوصندە اويانق و آچق كوزلى اولولرينە بوللر
 كوركاز و نيتم ايله برآزغنه ملاحظەمى بازماي كيچە آلامدم.

آسيادن عربستان اختيار ايدلووى:

عربستان: يرتقچلر چغما، آلامازلق ط-اغلز، ب-يوك
 و كوڭلسز چوللر، آرە صرەنچكە و اوزون صوزلغان يەملى
 قوللر، طب ط-كغنه تورغان ديڭگز كېى قىلقلر، آندە
 مونەغينه سىرە كگينه اوتقولغان بىرلر. كوندزلردە قا-
 يناب تورغان قوياشڭ اسىلكلرى اول قم ديڭگزلرينە
 عكس ايدە، اوچاقلردن چقغان اسىلك كېى قم اوستلرنە

طولقونلى زھرىلى يىللىرى، تونلىرىنىڭ بتون كوك گومبازارى
 جلتىرەب تورغان يوللىرىلر ايله چوب چوبار اولوب بيزا
 لىگانلىرى؛ مەھورىت و مدنيتىدىن سونىڭ بىر حالىدە تورغان
 شەبە جزيرەدر، افريقانىڭ كور شىسى، اسپانىڭ پارچەسىدىر.
 بىكىرەكە بتون عربستان ايچىنىڭ مەكە شەھرى و مەكەدەكى
 دېھىئە مكرەمە بتون عربلىرىنى بىر نۇقتە يەيەمىشىدۇر. كىشى طوغان
 پىدىرك اوغلىدىر. خلىق و عادتلىرى، مىللىرى و بتون حاللىرى
 شول اوسكان يىركىڭ طبيعتلىرىدىن آلونەدر. ايسسى او-
 لىكەنىڭ خلىقى چابىق تائىرلى، تىز آڭلايشلى اول. فقط
 كىسب ايتىمىش تائىرات و مدنيتىنى اوزاقغە وارماينچە تىز
 آرەدە يتە. صالحون اولىكەنىڭ خلىقى مؤثرات مىنىدە ايله
 بىك آقرون تائىرلەنە. لىكن بىركرە شول يولغە كرسە؛
 شوندىن آيرلەماي، يابىشوب تورە، بلىكە بارغان صايون
 شول يولنى كىڭايتە؛ يىڭلايتەكنە وارە. اسى پىدىرلردە
 مدنيت و بىدىك فكرلىرى باشلاندى اوزاقغە سوزلماينچە صا-
 لقون طبيعتلى اولىكەلرە كوچوب پىدىرلەشدىكى بو دعوا-
 نى اثباتىگە يتەدر. ايمىدى شولاي اولغاچ عربستانىدە
 اوسكان عربلىرى، (اولىكەلرىنىڭ تائىرى اولارەق) زىرائى،
 يتىز، تىز آڭلايشلى، عصبى، فعال بىر مىلت اولوچلىقلىرىدە
 طبيەتلىرى. قوم دىڭىزلىرى اوزلرىنە تورلى آغزلىرىغە

آليشدر دىغندىن هر آغز لىغقه توزملى و صبرلر؛ كروانلر،
 حيوانلر و جانلارنى يرتقچلر و دشمانلردن شاوغنه
 قلىچ و سونگو قوتلار يله صاقلاولارندىن طبيعى صو-
 غشچانلر. صحر او يلىقك تاعثيرى و بتون كيره كلربىنك
 طبيعى رهوشك يكللك ايله بولنووى يولچيلره و چيت
 كشىلره حرمت ايلرگه اوگره تمشدر. طبيعى بر كيش،
 تكلفىز بر معيشت از نرسه گده قناعت ايتدر دىكندىن
 عالم مادىياتگه اول درجه و بولمه مشلر؛ بلكه قوه لر ينى
 كوبرهك معنوى و ادبى ياقغه چور مشلر. شونك ايچون ده
 ادبيات و شعر عالمنك ميدان او قىلر. بيوك پنايىرلر نده
 ادبيات و بلاغت خبرلرى قورهلر. ادبيات و بلاغت ده
 ياريشلر، اوظيشلر. صوك درجه لغتكه بايلر. از سوز
 ايله كوب معنالرنى آثلانوراك ماقطاولى بر اش. اوزلرى
 امين، سوزلر يله اشلرى بر. ابراهيم واسماعيل عليهم
 السلامن قالمش طبيعى بر اهتقادده ياشايلر. فقط بعض
 برلر صابى يا كه مسيخى مذهبته كرسه لرده هيچ تاعثيرى
 يوق بلكه شعرى و ادبى اولغان عقللرى هيچ بر ياقنك
 كلماي. يهوديلكك تاعثيرى هيچ مرتبه سنك. صابى و باشقه
 دينلر ك قاتناشويله آدم قيافتنك ياصالغان اللهلر پوطلر
 كوكللر ينى خوشنود ايلكميور. هر يلنده بر كره مكه گه

پېلشەلەر، حج ایدەلەر. عرفە، مەنا وەزدلفەلەردە پېلشەلەر
 طانیشەلەر خەتەلەر سوبیلایلەر. دنیادەغی بتون خەبەرلەر مکه یە
 طویلانە و مکه دەگی خەبەرلەر بتون یاقلەرغە طارەلا... مەونە
 عربستان ھەم عرب ملتی! ایدەدی، دین عەومی بتون
 کیشیک دنیاسنە کلکچەن شوندا بىن بر اورنەن کیلەورگە
 کیرک، اول بیدرگە ھەر طرفەن کلورگە مەکن اولسون،
 اول بیدردن ھەر بر طرفە خەبەر طبیعی صورتە طارەلورلەر
 اولسون، اول دین عەومی توزیکان قانونلرنیدە ھیچ بر
 مانع سز علمیانگە قوبارغە مەکن اولسون. تەورلی دولت
 و محکومتلەرک منافسە سیاسیدە سندن یراق اولسون. حقانیت
 و عدالت اوزرە یاصالوب قوبیلغان قانئونلەر، باشقەلەر
 طرفەن ھجوم ایکیلوب بترلرگە میدان و بىر مەزلیک طبیعی
 بر مدافعە حالنە اولسون. جسمانی لىتلەرلە آلداتەزدای
 فطرت عالەمەن یراقلاتە. سز دای بىلکە فطری و طبیعی
 صورتە حرکت فکریلەر طوغدر راق بر اورن! زلزە
 وینار طاغ کبی آفت سماویلەر دن امین اولسون. یسا ئا
 کىلاچک دین عەومی ھیچ بر علوم و معارفک یاردامەن
 باشقە، فقط اوزینک قوہ قەسیدە سبەلە مەنیت حقەگە باعث
 ایکانچەلگى منظرە ظاہریلەر یلە بارچە کشینک کوز آندەنە
 برھان حسی اولوب تورسون اېچون مطلق علوم و معما.

رفسن، مکتب و مدرسه، آقادیمییه و کلیه لردن یالانغاچ بر قاب قارانغی نادانلق دور سورکان ییر اولورغه کیرهك ایدی. ایشته اول «دین عمومی» تطبیقغه قویلا-ورغه ائک موافق اولغان ییر عربستان در و عربستانک مکه شهری ایدیکی میداند. قوریله هم صو ایله دنیا نئک هر طرفدن کلو و خبر ایرشدر و ایچون بک جایلیدر. بیدکر کده حج موسسه کی بیوک بیلشلی خبر و واقعه نئک بتون عربستانغه بلکه شرق و غربک، طاره لوینه خدمت ایتویله طبیعدر. خصوصاً اسباب نقلیه اولمغان زمانلرده بیوک اهمیتنی حائزدر. تیره لری طاغ و طاش، چولدن عبارت اولدیغندن منافسه سیاسی اوزنی دکل در بونئک ایله برابر طبیعی بر مدافعه حالندهدر. دارالعلوم و آقادیمییه، مکتب و مدرسه، علوم و معارفدن یاب یالانغاچ، توری فکر و فرضیاتدن سلامت، چنله ب بر کشینکده مالکنده اولمغان، بیوک فکر و انقلابلر حاضرلنه تورغان طبیعی بر نقطه ایدی. ایشته شونئک ایچونده دین عمومی اولغان «دین اسلام» عربستان-نده و عربستانکده مکه شهرنده باشلانمشدر.

دین عمومی تطبیقغه قویارغه عرب ملتى اختیيار ایدلوی.

اول دین عمومی بوکلار دای ملته تیز آثلا بشلی،

اوڭغان و اشچان اولورغه كيرهك، و اول دين نامنه اوستلرينه
 كلاچك هر اغرلقغه توزاردای، هر آفت دهریهگه قار
 شی تورردای بر بهادر و قهرمان یوراکلی اولوب اوز-
 لرینی مدافعه قیلوردای اولورغه كيرهك. سویلاکان
 سوزلریله اشلری بر اولوب سویلاکان قانونلرنی فعل-
 لر یله ده اشکه قویغوجی امین اولورغه كيرهك. فکرلرنده
 و حرکتلرنده آزاد اولوب باشقهلرک محکومی اولمایه-
 رق دین عمومی بیورغان قانون عمومیلرنی یوكلاب
 تطبیق ایدرک حریتلری قولنده اولورغه كيرهك.
 دین عمومی بتون کشیلک اسینه هم بتون بیر یوزینه هم
 هر زمانغه یارارلق اولوب مڈگو بر قانون اولوب کله
 چکندن، باشلاب اول دین آڭلاتلب تطبیق ایدیلهچک
 ملت، ادبیات عالمنده، فصاحت و بلاغت میدانندن آله
 آطلاغان بلکه اولدیقهچه ترقی ایتکان اولورغه كيرهك
 ایدی. بونلک اوستاوینه حسیات دینییه ابله متحسس اولوب
 دین سووچی ملت اولورغه كيرهك ایدی. باشلریده تور-
 لی منهب و مسلك تعصبلریله قاتهاغان بلکه فطری
 و طبیعی رهوشده حق وچن قانونلرنی محاکمهگه آلورغه-
 مستعد اولورغه كيرهك ایدی. بو كلاچك دینده دنیاغه
 یا ثا اصلاحات و یا ثه بر اساس حرکت، و مدنیت میداننه

قویاچق اییدی. شولای اولغاچدن اول دیننی بوک-لاب میدانہ قویاچق ملت ده علوم معارفین، مع-موریت ومد-نیتین بالانغاچ اولوب اوقی ویازه بلمهکان صرف برامی ملت اولوب شول یاٹا کلهچک دین عمومیلہ برابر علوم و مدنیت الفباستین باشلاب بتون دنیاغہ اورنہک او-لوب چغارغہ کیرهک اییدی. مونه، اول ملت ایسه، عرب ملتیدر. مونه شونک ایچوندک بو دین عمومی اولغان «دین اسلام» نی اک برنجی تطبیقغہ قویلور ایچون عرب ملتنی اختیار ایدلمشدر. عربلر دنده اک ادیب و ناموسلی و عالی نسبلی اولان محمدعم طرفندن نشر قیلنمشدر.

دین عمومیگه عرب تلی اختیار ایدلوی.

دین اسلام، بتون کشیلک دنیا سینہ کلاچک دین عمومی اولووی اوستینہ مگگو یا شایهچک بر دین اییدی. شولای اولغاچدن اول دین، فقط تل لردہ و تلمر گده عادیلر نده گینه سویلانن قالنه تورغان نرسه لر جهله سیندن دگل ایکا نی میدانددر. بلکه هر کشیگه آتلا راق وهر زمانغہ یار اراق روشاک بر قانون کتابی میدانہ قویله چغیده طبیعیدر. ایشته اول قران دره اییدی قرآن کریم اینکان زمانه یعنی بو دین عمومی بیر بوزیننی تنویر ایته باشلاغانده شرق

تللر ندىن فصامت و بلاغت ده اك آلفى صفة چىغان، اد-
 بيات، عالمندە ميدان اوقىغان، بيوك بازارلردە ادبىياتدىن
 انتقاد و عرض منبرلرى قورلغان تل عرب تلى ايدى.
 علم الالسنه جەتندىن قاراغاندە بك قسقه و نچكەك ايلە
 كوب معنالىرى آڭلاتقان كىڭ و باى تل، شىرق تلىلرى
 ايچندە عرب تلى اولمشدر. مۇنە شونڭ ايچوندە موقىع
 جغرافىلرى هم احوال روىدەلر تەمام موافق اولغان عرب
 ملتىنىڭ تلى ايلە عربچە اولارەق دىن عەومى اولان
 «اسلام دىنى» ميدانە قويلامشدر.

دىن عەومى، ترجمە و باشقە ملتلىر.

دىنلر، مطلقا خلىقلرغە آڭلاتىلۇپ عەوم خلىقنى
 بختلى ايدەرگە كەمشدر. باشقە ملتلىرە آڭلاو و آڭلاتلاو
 اصولدە ترجمە آرلى اولچقىر. بو اصول ايسە بىتون
 دنيادە بر عەومى قانون در. ياڭا چىغارلغان بر قانون يا-
 كە ياڭا بارلىقغە چىغارلغان بر نرسە، بىتون دنياغە ترجمە
 واسطە سىلە طارەلا و آڭلاتىلە در، بىتون دنيانىڭ اولوغى
 و كوچكى اول مسئلەنى بىلە و آنڭ ايلە عمل ايدە در. بس
 قران كرىمەدە يعنى دىن عەومىدە بىتون بىر يوزنىڭ سويللا
 شلىكان هر بر تلىگە ترجمە ايدىلورگە تىوشدر. مۇنە بو

صورتدە بتون بىر يوزىنە قانۇن ۋەھومى اولان قران
 كرىم آڭلاشيدە چىقىدۇ. بس تىكى چىتىن ۋەشىكل سوأل دە اهل
 اسلامڭ اوستىندىن توشاچىكىدۇ. ھاضر دە اسلام دىنىنىڭ رو
 ھانىلىرى يوزدىن بىشىسى قران كرىمنى بىلمەدىكى ھقىدۇ.
 ايمىدى قران كرىمنى بىلمەكان بر امام يا كە آخوندى؛ نىچىك
 ايدوب اهل اسلامنى شول دىننىڭ روھىدە تىرىدە ايدىدە
 آلسون؛ سوڭرە اول بىچارە قارە خىلقارە نىچىك ايدوب
 اوفكالىرگە كىرەك. شونىڭ اىچون مطلقا ھىيئەتلىر باصالمەلى،
 قران كرىم ھەر بىر تىلگە تىرجىمە ايدىلمالىدۇر. قورى كۆ-
 يىلاب اوقغان طاوشلىر ايلەگىنە خىلقنى آلداتوب توتو آر-
 تىق كىچىمىش اولسون؛ دىن اسمىندىن كىروب يورىكان چوب
 چار قىسە ۋە ھىكايەتلىر، ۋە باطل روایتلىر قىروب س-بىروب
 توڭلورگە تىوشىتىر، زىيانداش بىترىگە، بوسىر توشىرىگە،
 پىرىلەر، جنلەر قاچىرىغە، آلباستى قوارغە، خاتونلەر سوپىدىر
 رگە يا كە بىزدىر رگە... استىعمال قىلغۇدىن اول قانۇن ۋەھوم-
 مى اولان قران شىرىفىمىزنى آرتىق صاقلارغە ۋەقتىدۇر.
 ايشىتە يوراكلرمىزە اورنلاشقان ھىوانلىق ۋە بىرتىقچىلىق صىفىتلىر
 مىزنى پا كىلارگە ۋە اوزمىزنى مۇڭگۇ بىغىتلى ايدىرگە كىلكان
 قانۇن كىتابمىزى ھەر قايسى مۇزغە اوزتلمىز ايلە آڭلاوغە اخىتیار
 ۋە بىر رگە تىوشىدۇر. دىگىل اخىتیار ۋە بىر رگە، بىلكە بوش

اهل اسلامغه لازمدر. شونده غنه تبليغ وظيفه سنى قىلش اولور. شه-دييه قدرى قران شريف هر تلگه ترجمه ايداماوى ايچونده علماء اسلام مس-ئولدر. . . روسيه مکتبلرنده اوقوب چغوب روسچه قراننى مطالعه قىلغان ياشلارمز ياكى روسچه تله گى قراننى مطالعه ايتكان مستشر قلم بزم ملالردن آرتغره ق قران كريمنى بله لرهم آرتغره ق حكمت لرينه دوشونه لر. سوزك درستنى ايدم، كيرهك ملالر آچيغلانسونلر!! درست بزم اماملرك كوهره كى تكفير قياورغه اك ماهرلردر. لا حول ولا قوة الا بالله! !

كشيلك دنيا سينه نه ايچون دين عمومى صوك كامش ?
دين مسئله لرى حقنه فكرلرنى يوريتكان كشيلرك كوگلينه كيله تورغان سواللردن برسيد «نه ايچون الله- تعالى كشيلركه اولك خصوصى دينلر كوندركان؟ طوغرىدىن طوغرى اك برنجى اولارق دين عمومى و پيغمبر عمومى كوندرمه كان؟ اكرده اك باشدن دين عمومى ايله خلقار تربيه له نسه آرتغره ق اولور كيك كورينه در؛ چونكه بتون كشيلرك قبله لرى بر، عبادتلىرى بر، قانونلىرى بر، استاذلىرى اولغان پيغمبرلر يسه بر اولور، بس بتون كشيك كوهدانوك برلك دائرە سينه كروب بارچەسى بر قارنداش

اولور ایدی، بتون بیدر یوزنک بر اعتقاد، بر فکر، بر
 قارنداشلک، بر مسلک دینی دوام ایدرک کشیلک دنیاسی
 کوبنن سعادتته ایرشمش اولور ایدی. حاضرده بتون بیدر
 یوزنک خلقلر تورلی منهبکه وتورلی دین گه آیرلشوب
 کیتکانلر که، حتی دین اسمیله برسی ایکنچسپله ایزشمکه
 و کوراشمکه در، دیکان سوألدر. بو سوألگه توباندگی
 ایضاحی یازهم:

عالمک هر نرسه آقرنلق اوزره ترقی ایتمکه در.
 بس شولایوق کشیلک دنیاسیدک بک آقرنلق اوزره ترقی
 ایتدش و ایتمکه در. اولک آدم لر حسیات دائره سنک گینه
 یاشا کانلر، طار مدنیت، آز معلومات ایله گینه کون کور-
 کانلر. اسباب نقلیات یوق منزلنک در. قایه اول وقتلر ده
 تیمر یوللر، پراخوتلر، هوا کیده لر، تیلیمفرنلر، تیلغراملر،
 پوچته لر. بلکه قاره لرده تورلی یرتق-چلر، بز قبیله
 ایکنچی قبیله گه دشمان. بس بیدر یوزنک بر بیدرده میدانه
 کلکان خبر، ایکنچی بیدر گه واروب ایرشووی محال درجه سنک.
 بتون خلق وحشیت دورنک، برسی ایکنچیسنه الفت ایدو
 قایدک! فقط الفت ایتسه بیله اوز عائله سی، یا که بک کوب
 اوظسه، اوز قبیله سیله گینه بر داملاشه و یار داملاشه آغان.
 بتون بیدر یوزنک کشیلر برسی ایکنچسنی قارنداش

طانبوب عموم قارنداشلك اسمينه يارداملاشو، بتون كشي بر طوغان اولوب ياشاو كشيكنڭ باشينه بيله كروب چقما-غان ديب ايتورگه ممكندر. ايمدى شولاى اولغاچدىن، بو مرتبهده اولغان كشيكنڭ عالمنه كىلاچك تعليمات دينيه وتربيه اخلاقده مطلقا تربيه عائله وقبيله اصولى ايله گينه اولورغه كيرك ايدى. اكرده تربيه عائله دائره سندن كيك اولسه، اصول تربيه گه خلاف اولور، خلق قبول ايدى آلماز، بس دينلر فقط بر اسمدنگنه عبارت اولوب قالور ايدى. مونه شونڭ اچونك جناب حق تعالى حضر-قلرى كشيكنڭ دنيا سنى باشلاب عائله وقبيله تربيه سيله تربيه لاول منزى ايدىرك وحيلرنى خصوصى قوملرگه خصوصى بيلرگه، زمانڭ آڭلايشى وكيشى نسبتنگنه پيغمبرلر كونروب اوز قوملرينه خاص اولغان دينلرى اوگره تورگه بيدور مشدر. شونڭ اچون بو زمانلرده بيلر يوزنگه ايكشار اوچار پيغمبرلر كيترلوب تورلى قبيله لرگه تعيينلننبلر خلقلرنى اصلاح ايدىركه طرشقانلر. اما نه وقتكه كشيكنڭ دنيا سنى مدنيت اوسه باشلاغان، مسيات انسانيه كىتايكان، عائله وقبيله لك دورلرى كىچوب عموم انسانيت دورى ويير يوزنگى خلقلرده برسى ايكىچسيله طانيشه وبليشه باشلاب اسباب نقلياتك ييڭلايب بتون بيلر يوزى برسى

بر سينه توتاشور وقتلار يافنلاشقان. مونه شول وقتك بتون
 كشيلىك اسهينه دين عمومى كىلوب تربيهٔ عموميه ويرويله
 بتون كشيلىرى عموم قارنداشلىك دائره سينه اونرامشدر.
 ايشتنه اول دين عموميديك «دين اسلام» در. دين اسلام،
 شول درجه كيك كمشدر كه «الله بر در» ديب اشانغان
 كشيلى مطلقا قارنداشدن حسابلامشدر. هم سعادت ابديه-
 كه ايرشويله تاامين ايتمشدر. بارچه كتب سماويه كه مقدس
 كوزيله قارامشدر. بارچه رسول لر و پيغمبرلر صوك درجه
 ده احترام ايتمشدر. هيچ بر اوگايىز بارچه سنى تعظيم
 و تصديق قيلمشدر. كتب سماويه و پيغمبرلر حلقه
 ايرشدر گوجى مرشد مقدس لر ديب تصديق قيلويله برابر
 بر كسه، هيچ بر پيغمبر و كتابلر الله طرفندن كلگان
 ديب اشانمزه، فقط بر الله تعالى كه اينانسه وصيفسه، شول
 كشيگه سعادت ابديه ايله استقبالى تاامين ايدووى، بتون
 كشيلىك دنيا سنى بر نقطه غه ييارغه هم دين عمومى ايكانيلى
 اثبات ايدز كه كافيدر. (يير يوزندهگى بتون عالم لر
 فيلاسوفلر و حكيملر ازله كان دين اشته شول دين عموميدر.)
 هم يير يوزندهگى اولغان منهب و دين نزاعلر ينى، دين
 اهللرينك برس ايكنچسيله دين نامندن اشلامكده اولان
 ظلملارنى بتررگه يتددر.

محمد عەم ڤېغېمبولگى

محمد عەم اللەتعالى طرفىدىن كىشىلەرگە حق و طوغرى يول اوگرەتور ايچون كلەش حق رسول اللەدر. آنەڭ رسول اللە ايكانچەلەكەينە يوزلەرچە مڭلەرچە دلييللەر واردەر. فقط ياشلەرگە نەغتبوب خاطرلەرنە قالدىر و يەكەل اولسون ايچون بر آزغنە دلييللەر كوركازەم.

تارىخى دلييللەر: - ابوسفیان مسلمان دىنىيەنە كرمزدن بورن، مشركلەر جەملە سەندىن و مشركلەر ڭەڭ قەرمانلەرنىن اولوب محمد عەم اوزرىنە كره و كره قەچار ايله قانلى صوغش لەر آچقان كشىلەر. مونه شول ذات، رسول اللە افندەز ايله صوغشەن بوشانوب صلاح حەيببە ياصالغان صوڭنەك شول آرادە قريش - ئىيلەر شام طرفىنە آلىش و يىرشگە وارغانلەر. شول زمانە روم ايه پىراطورى «هر قل»، ابو سفیان و آنەڭ ايه پىراطورى ايله يىلگە چاقىرتىروب روملەر ڭەڭ بيوكلەرى و ترجهما. نىلەرى اولدىغى حەينە ابو سفیان و ايه پىراطورىنى حضورىنە كىترتوب توبانەڭگى رهوشلى استنطاقەن اولونە:

هر قل ايه پىراطور - پىغېمبەر دىسكان محمدگە نىسب ياغندىن قايوڭز يا قنراق؟

ابوسفیان - «بەن» دى (بەن ابىن عەمىم دى).

هر قل - «ابو سفیاننی بٹا یاقنایتگنز، ایبداشلرن
 آرقه طرفینه قویگنز،» دیوب ترجمانینه
 ایته، «بن پیغهبرم دیکان محمد (ع-م)
 حقیق صوراشاچغم، ا کرده ابو سفیان
 یالغانلاسه، بٹا بلدرگنز» دیو تلاماچینه
 اکاهلندرده چنلاب استنطاقغه کر شه.

هر قل - اول محمدك نسبی نیچك؟

ابوسفیان - عالی نسبیدن.

هر - نسلگزدن بره رسی بوندن ئلك بو دعوانی
 ایتنکان اولدیمه؟

ابو - یوق

هر - آتا و بابالرنندن پادشاهلر اولمغانمه؟

ابو - یوق

هر - زادهلر آڭا ایارهلر مه یا که زادهلر که
 باشقه ضعیفلر مه؟

ابو - ضعیفلر اییارهلر یعنی دورانلر وتوره-
 لر که باشقه کشیلر اییارهلر.

هر - آنلك دینینه کروچیلر آرتهلر مه یا که
 کهمیلر مه؟

ابو - یوق کهمیلر بلکه آرتهلر وارهلر

- هر - آنك دىنپننه كركان دىنپننه آچىغ-لانپ
كىرى دىنپنن دونه لرمه؟
- ابو - يوق
- هر - محمدىم بو دعواسنى قىلودن ئلك يالغا-
نلق ايله تهمت ايتمايدىر ايدىڭز مه؟
- ابو - يوق
- هر - غدار ايدىمه؟
- ابو - يوق، لىكن، حاقىردە بايىط-باق اولدى
ايندى، بىلمايورم، نى اشلايدىر.
- هر - آنك ايله صوغش ايتدىڭز مه؟
- ابو - ايس، ايتدىك.
- هر - صوغشلىرىڭز نىچىك اولدى؟
- ابو - صوغشلىرىم «آلشقه وىرش» ايدى،
قايسى چاقىن اول وقايسى چاقىن بىز بىدىكا
ايدىك.
- هر قل - سزه نىلر ايله بىورمه؟
- ابوسفيان - «بىر الله تعالى گه عبادت ايدىڭز، آڭا هىچ
بىر تىكى اعتقاد ايتمهڭز، آنا و بابالرىڭز
اعتقادلىرىنى طاشلاڭز، نماز اوڭىز، كىش-
لىرگه احسان ايدىڭز، عفىف اواڭىز، صلە»

«البته آرتەلەر» ديو جواب ويردك، البته چن ايمەنلىك شانى شولاي اولاققىدر. آنلىك دىنىيەنە كركانلار دىن لىرىنە آچىغلاندى كىرى دونەلەرمى؟ سوالمە، «يوق» ديو جواب ويردك، چن ايمانلىك نورى يورا كىرە اورنلاشسە قاتنا- شسە طبيعى شولاي اولاققىدر. غدار دكل ايدىيە؟ سوالنە، «يوق» ديدك، البته اويلەدر، رسوللار غدار وخاشن اولەزلىر. نە ايلە بيورەدر؟ سوالنە «بر اللہ تعالیٰ گە قىلىق ايدىز، اللہ تعالیٰ گە ھېچ بر نرسە تىلىق قىلمەن» ديو ب بيورە، «پوتلەرە قىلىق قىلودن طيا، عبادت، تصدق عفاف ايلە بيورە» ديدك؛ اگر دە سنلىك (ابو سفيدانغە خطاب قىلۇب) سويلادىكلىك جوابلارنى حق اولسە، اول (يعنى محمد عەم) بىنم شوشى ايكى آياق باسقان اورنلەرە خواجه اولور، بىن آندى بىن پىغەبىرلىك كىرەن بىلور ايدىم، لىكن عربلەر اچىغىن اولاققىدىن ظن اينمايدىر ايدىم. اگر آغا ايرشوروم ھمكىن اولسە ايدى مىشقتلار چىكوب اولسە دە ايرشورگە طرشور ايدىم اگر آنلىك يەنە اولسەم، ايكى آياقلارنى يورار ايدىم» ديو ب ھەر قل ايمپىراتور سوزلارنى بىتردى. مو- نلىك سوئىتىك رسول اللہ افندەزلىك دەپە رضى اللہ عنہ واسطە- سىلە كوندىرگان مکتوب شىرىقلارنى كىترتوب اوقۇرغە قوشلدى مکتوب بويلە ايدى: * بسم اللہ الرحمن الرحيم،

* بويىغىمىز مکتوبى، دحیة الکلبى (رضى الله عنه) نامندە ایلچىلەر بىلە عظیم بىسىرغە طابىرلۇب اول ھەر قل ايمپىراتورغە طابىرلىشىدۇ. بونىك يولقۇيدە نەق روملىك قار- سىلارنى يىگوب قىلىرىك بىك كوئىل كوتارىلىكى زمان اولغان. بوندىن يىدى يىللىك ئلك سورە روم خبىرىدە ايمپىراتورغە تەئىرىسىز قالماغان اولسە كىرەك.

من محمد عبد الله ورسوله الى هر قل عظيم الروم، سلام
على من اتبع الهدى اما بعد فاني ادعوك بد عايتة
الاسلام اسلام، قسلام، يوتك الله اجر ك مرتين فان توليت
فان عليك اثم اليريسين ويا اهل الكتاب تعالوا الى كلمة
سواء بيننا وبينكم ان لا نعبد الا الله ولا نشرك به شياء ولا
يتخذ بعضنا بعضا اربابا من دون الله، فان تولوا فقولوا
اشهدوا بانا مسلمون» مونه بو مكتوب او قلغاچ شاو شوار
كوبايدي، طاوشلر كوتارلدي، بزده چغوب كيتدك» ديو
سويلا دگني امام بخاري حضرتلري صحيح لرنك ياز مشدر.
مونه بو استنطا قيله هر قل ايمپيراطور، سير و تاريخ جهنندن
استدلال ايدرك محمد عه ملك پيغمبر لکنه قنا عتله نمشدر.
ابوسفیانغه ده شوش تاريخي و ادبي استدلال، تائير ايدرك
اسلام دينينه كوئلي نچكه رمشدر. فتح مکه كونه «دين اسلام»
ايله مشرف اولارهق صوئره اسلامك قهرمانلرن دن اول مشدر.
(۲) بتون پيغمبرلر ورسول لرك تاريخلرينه كوز صا-
لوب چاغشروب قاراساق، كورهمزكه، محمد عه اخلاق
و آداب جهنندن بارچه پيغمبرلردن اوستون ايكانچيلگينه
بتون تاريخ و سير گواھلق ويره در. معجزه لري جهنندن
قاراساق، محمد عه مڪ معجزه سي هر قايو پيغمبرلرنكندن
آرتق اولغان معجزه عقليه و كونيده در هم معجزه عموميه

اولوب سعادت بشرى تامين ايتميشدر. بدير يوزنىكى
 روحانى ومدنى خدمت لرینه قاراساق، هر قايسول لردن
 آرتق خدمت ايتميشدر. قويلمش قانون لرینه قاراساق،
 باشقه پيغمبرلرنىڭ قانون لرى خصوصى بر قبيله گه يا كه
 خصوصى بر زمانغه قاراب قويلمشدر. اما محمد عه م ك
 قانون لرى بتون كشيلىك اسمينه قويلمشدر. بتون قويلمش
 قانون لرىدك حكهت ومصاحمت لر ايله طولمش قالمشدر.
 باشقه پيغمبرلر صادق وعادى اولديغى كېي محمد عه م ده
 كوچك ياشندن بر و «صادق الامين» لقبيله يادايرلمشدر.
 باشقه پيغمبرلر ك بغضسيك آتالرى پيغمبر اولا كلكانلر.
 مثلا اسحاق ويعقوب ويوسف عه م كېي؛ بعض لر ينىڭك پيغمبر
 لىكى تعيين لا و ايله كلكان مثلا يوشع عه م تعيينلانى كېي
 وكوبسيك پيغمبرلر نسلندن كلكان مثلا موسى عه م هم باشقه
 بنو اسرائيل دن كلكان پيغمبرلر كېي. نسل لردن بورنده
 پيغمبر اولسه، تههت وشبهه كپتر دكى حاضر كنه هر قل
 ايمپيراطوردن ايشتىڭز ايدى. اما محمد عه م بالعكس در.
 بس شولاي اولغاچ آننىڭ پيغمبرلىكنده هيچ برشك شبهه
 قىلورغه اورن يوقدر. بارچه پيغمبرلر اوقى ويازه بلكانلر
 مثلا اسحاق، يعقوب، يوسف عه م لر اوقى ويازه بلكانلر.
 موسى عه م فرعون صاراينده اوسوب اوقورغه ويازارغه

مكمل درجەدە اوگرەنەچكى ھتى و بعض ھر عام لىرەدە آشنا-
 لاشە چغىدا طبيعىدر. بىنا سرائىل پىغەبەرلىرى ھر قايسوسى
 تورانىك مفسر و معلمى منزلدىك اولغاچدىن تورانىنى اوقى
 و يازە باوچىدا كىرىدە ميداندىدەر. ايمىنى اوقو و يازو بىلەر
 گرچە مەنى مەيد اولسەدە «باشقە لىرىك كىتابىدىن كوچرىكان
 يا كە اخىلەكان قانون لىرىنى اوزىنە اسناد قىلۇب سويللاى»
 دىو تەھمت قىلۇدە بىراق تورمايدىر. «وما كنىت تنلو من
 قبله من كتاب ولا تخطه بىدەينىك اذالارتاب المبطاون»
 (سورە عنكبوت). اما محمد ھەم اوقى و يازە بىلمەدىكىدىن
 بونداين شىبھەدەن دە پاك و صافىدەر. دىخىدە بعض پىغەبەرلىرىك
 كوچك زماندىغى ھال لىرى ياشرىن دەر: كوچكىرىندە قايسو
 اورنىك اولغان و نىچىك تىرىبە ايدىلىدىكىرىدە معلوم دىكلدەر.
 بو ايمىدە ھەمان دە شىبھەلە نورگە اورن قالدىرەدەر. اما محمد
 ھەم اوز مىلتىنىك كوز آلدىندە، بارچە سىنىك ھىزورندە خلقى
 و طبيعىنى و بارچە ھال لىرى كىشىلەرگە آب آچق معلوم اولۇب
 «صادق الامىن» لقبلىرىلە اوسىدى. بىنا علىيە ھەم ھەم دە بو
 جەتتىدىن ھىچ بىر شىبھەلە نورگە يول يوقىدەر. قىستەسى: محمد ھەم،
 اخلاق و آدب جەتتىدىن، كىشىلىك دىنىياسىنە ايدىلەش ھىدەمت
 لىر باغىنىدىن، توزىمىش قانونلىرىنىك بىدوكلەك ھىتىتىدىن و قا
 نونلىرى ھەر قايسو بىردە ھەر زماندىكى عملىيات كە قوبارىغە

ممكن اولغان طبيعى قانون اولو، قويامش قوانيبن دينيه و شرعيهسى هر قايسى سعادت بشريه نى تامين ايندو جهنندن قاراغاند بارچه پيغمبرلر و رسوللردن آرتقذر. ايملى مادام كه باشقه رسوللرى محمد عه م دن كه م درجه ده اولويله برابر رسول الله ديبب اعتقاد ايدلكاچدن من كل الوجوه اكمل وجه ايله اوصاف جديله و خواص نبويه نى جامع اولغان محمد عه م نى، رسول الله ديبب اعتقاد ايدلامه ك بالضروره لازم اولوب كيله در.

(۳) تاريخ جهنندن قاراساق، رسول الله افندمز كلكان دين س-ماوى عالمارى هر قايسى بتون دنيايه اضلاح كيتره چك بر پيغمبرك كله چكنى خبر ويرانلر هم شول ذات محترمي كوتكانلر. مثلا يهوديلر عربلر ايله صوغشوب يگله تورغان اولسه لر، «بزلره بر پيغمبر كله چك، بز آثا ايپارمزد سزدن اوچ آلورمزه» ديبب شاوغنه سويلاي تورغان اولغانلر. لىكن، بولاي سويله ولرى و بوند اين پيغمبرنى كوتوچل-كلرى اوزلرينك مقدس توراتلرى خبر و برديكنن اولغان. مونه توراتده سفر استثنادن اون-سيگزنچى بابده ۱۷ — ۲۲ آيت كه قدرى اولغان خبرنك مفهومى يازهم: بنو اسرائيلك قارند اشارى ايچندن موسى عه م كلك بر پيغمبر كوندره چكم. سوزلرمى آنك آغزينه

قويبارم؛ هر امرى آنلره سويبار. هر كىم بنم آدم ايله
 اول پيغمبرك سوزنى ط-كلامه يه چق اوليورسه، آننن اوج
 آلورم. اول پيغمبرگه، تكبرله نب بن قوشمه ديفى سوزى
 بنم اسممن سويله رگه بهادرلق قياور، يا كه باشقه الله لر
 اسميله سويله چك اولسه، اول پيغمبر اوتريلور. اگرسن
 ربك سوزينى نيچك آيروب بله يم ديساك، آڭا علامت
 شول: اول پيغمبرك الله آديله سويلا گان نرسه سى واقع
 اولماسه، رب تعالى، اول سوزى سويله مەمش در؛ بلكه
 اول اوزن الوغلا اېچون گنه ياصاب سويله مش اولور؛
 آنداين پيغمبردن قورقمديه سن! « ديمش. مونه تور اتك
 غى بو تبشير تور اتك باشقه كوب اورنده غى آيت لرايله
 تفسير وايضاح ايدلويينه قاراغانده موسى عه مده محمد عه م گه
 قلمرى شول تور اتده تبشير ايدل-كان هيچ بر پيغمبر-ر
 كلمه ديكنى يهويلر سويلايورلردى، شونك اېچونده دائما
 بر پيغمبر كلونى كوته لرايدى. گرچه بعض بر يهود عالملىرى
 اول سفر استثناده گى پيغمبردن مراد يوشع عه م ديور تاويل
 ايله رگه طرشسه لرده ليكن تاويل ايدوب يوشع عه م گه
 طوغرى كيدروى بك آفر ايدى. چونكه تبشير آيت لر
 نمن آڭلاشلوغه قاراغانده اول صوك كله چك پيغمبر موسى
 عه م كيك اولورغه كيرەك يعنى موسى عه م كې شريعت

ايسەس اولورغە كيرەك ايدى؛ حال بوكە سفر استئنادن
 اوطز تورتنچى بابدە اونونچى آيت دە بنو اسرائىل دن
 موسى عەم كېك پېغەبىر كلمە يەچكىنى بيان ايتەش ايدى؛
 يوشع عەم موسى عەم كى تعيينلاوى ايلە خليفە اولوب تورات
 ايلە عمل ايدوب توراتك مفسيريگنە اولمشىر. آنكى مثلى دكلەر
 دخيدە تېشىر آيت لرىنە قاراغاندە اول صوڭ ككەچك
 پېغەبىر اوقى ويازە بلمگان امى اولوب الله تعالى نكى كيتىر
 كان كلامى وقانونى فقط آغزىنن سويلە نورگە كيرەك ايدى؛
 حال بوكە يوشع عەم هم آنكى صوڭنە محمد عەم گە قىرى
 كلگان پېغەبىرلر اوقى ويازە بلەلر ايدى، توراتك مفسىر
 ومعلم لرى ايدى. ديمك موسى عەم كى مثلى دكل لرى بلكە آنكى
 شاكر دلرى منزلندە ايدىلر. دخيدە موسى عەم كى اول
 تېشىر ايتكان پېغەبىرى شريعت تامە صاحىبى اولورغە
 كيرەك ايدى، حال بوكە محمد عەم گە قىرى شريعت تامە
 كيتروب ياڭا قوانىن مەنپە تنظيم ايتكان بر پېغەبىر يوقىر
 بارچە سىدە توراتنى قوللرىنە توتەلر، تفسىر ايدەلر.
 وخلقغە آڭلاتەلر ايدى. يعنى عەم هم عيسى عەم زمانندە دە
 ھەن پېغەبىر كوتەلر ايدى. مونە انجىل يوحنا دن برنچى
 بابدە ۱۹ نچى آيت دن ۲۵ نچى آيت كە قىرى يازىلان واقە
 نكى مفھومى: يھودىلر يورسليم دن كاھن لرىلە لاوبىلرى

يحيى عەمگە كۈندۈردىلەر، آنڭ كىم ايكاننى صورار ايچون
 ەن كىم سىن؟ دىگان سوزلار يىنە قارشى يحيى عەم «بىن مەسېح
 دىگام» دىو جواب وىرەش. ايمىدى سىن كىم سىن؟ ايليامىسنى؟
 دىگان سوأللار يىنە يحيى عەم «دىگام» جوابى وىردى.
 «اوبىلە ايسە، سىن شول پىيغەبەر مەيسىن؟» دىدىلەر ھىزرت
 يحيى دە «يوق اول دىگام» جوابلارنى وىرەش درە. موندە
 يھودىلار كىم عالملىرى ھىزرت يحيى دن بوبىلە استىفھاملىرى
 آڭلاتە كە، ھىزرت عيسى نڭ زاماندا دە ھەمان يھودىلار بىر
 پىيغەبەر كە چىكىنى كۈتكەنلەر. شولايوق ھىزرت يحيى دە ايلە
 گە ھەم مەسېحگە باشقە بىر پىيغەبەر كە چىكىنى قوشلۇپ
 فقط اوزى آنلار كە ھېچ بىرسى اولمە دىغىنى بيان ايتەمشلەر.
 موندە يھودىلار شوشىدا بىر پىيغەبەر كە چىكىنى كۈتۈپ
 تور دىقلىرىدىن ايچون بەئزى بىر ھەقىقەت پىرور روھانىلار
 «دىن اسلام» كە چىكىنى كەبى مەھەممەد كە يانينە كىلۇپ اساس
 دىنيە سىنى صوراشەمشلەر ھەقىقەتنى بلەر كى اسلام دىنى ايلە
 مشرف اولەمشلەر. (تارىخ وسىرلەر قارەلسون).

شولايوق عىسويىلردە عيسى عەم دن سوڭ بىر پىيغەبەر
 كە چىكىنى كۈتەش لەر، كۈتەشلىرى تارىخ جەھەتتىن ھەم ئابىت
 درە. مەسېھىلەر دن «مەنشى» اسملى كە مەسىھ مەسىھىلەر دن يوز
 يەتمەش يەنچى سەنەلردە كوچك آسپادە رسوللىك دعوت

ایدوب « بن عیسیٰ عه م كك كله چكنى وعده ایتكان فار -
 قلیطمن » دیو دعوا ایندیش هم بایطاق مسیحیلر بواعتقاده
 كلوب آڭا تابع اولدیقلری تاربخ لرده آب آچق بیان
 ایدلشمش. عیسویلر كده بولای عیسیٰ عه م دن صوك بىر
 پیغمبرك كلو وینى كوتوچل كلریده اوز بلیكلرن دن دكل
 ایدی، بلكه كتاب مقدس لری اولغان انجیلده عیسیٰ عه
 ملك اوزى صوگنده بىر پیغمبرك كله چكنى وعده و آڭا ایمان
 ایدلرگه توصیه ایتدیكى آبت لرك اولوچلغیدر. بونى بلا
 یم دیکان او قوچیلر بیگره كده یوحنا انجیلینك ۱۴ نچى
 بابینه هم ۱۵ نچى و ۱۶ نچى با بارینه قاراسون لر (فار -
 قلیط، مبشر، یا كه مغزى یا كه مسالى (اوتیشینل) كلمه
 لریله تورلیچه ترجمه ایدلشلر ایشته اول محمد عه م در)
 عیسویلر ك پیغمبر كلوچاكنى كوتولری محمد عه م ك رسول
 لكى میدانه كلیكى زمانده ده همان دوام اینته ایدی.
 بوڭا دلیل اولار هق شوش واقعلری كور كازهم: محمد عه م
 اوزینك رسول الله اولدیغنى و حقیقت دینیه سنى بیان ایدل
 رك روم ایله پیرا طورى هر قلگه مکتوب كوندردى. شول
 مکتوبك تاثیرى اولار هق هر قل اویغه قالمش، رومیه -
 دهكى صاحبنه بو مسئله خصوصند كیڭاش ایدمش، هر قل
 همص شهرینه كلیكى زمانده رومیه دهكى صاحبندن كلكان

مكتوبدە عيسى عەم دىن سوڭ بىر پېغمبىر كىلە چە كىنە و محمد
 ھەم كى شول رسول الله اولدىغىنە اشترىك ايتىش، صاحبىنىڭ
 بو فكرگە قاتناشويدە ھەر قىلگە تاثير ايدەرك «ع-ص»
 شەرنەدە بىر «ندو» ياصاتىش، آندە روملر كى بىوك رو-
 حانىلرنى اونداش. ايشكارى يابلغان يعنى يابىق مجلس
 ايتىش. بودجلسدە ھەر قىل اوزون خطبە سويللايەرك خطبە
 سىنىڭ ايچىندە «اي روم جماعتلرى! فلاح ورشك دوا
 مىنى و پادشاهلىقنىڭ بقاسنى ارزو ايدە يورسىمى؟ اكر-
 دە اوستار سا ئىشوش پېغمبىرگە (يعنى مكتوب كوندركان
 محمد عەم گە) بىعت و ىرئىز» دىيىش، لىكن، روم جماعتلرى
 شاو شوغە كلىكلرنىڭدىن آنلرنى يوباتور و طولقونلرنى
 طوقطاتور ايچون «سىز كى دىنىڭدە صلابتىڭىنى سنار ايچون
 گنە بو مسئلەنى اورطەيە قويىشىم» دىو باشنى صاوشدر-
 مىش اولدىغىنى امام بخارى حضرتلرى صحىبىندە روايت
 ايتىشىدۇر. بوندىن ئلك-گنە ابو سفىان غە «بن عيسى عەم
 دىن سوڭ بىر پېغمبىر كى كەچكى بىلور ايدىم» دىو بىر پېغمبىر كى
 كلوويغە منتظر اولدىغىنى ھەر قىل ھەمان اعتراف ايتىشىدۇ.
 دىيەك مسىحىلر كى بىوك عاقللرنىڭدىن اولغان ھەر قىل ايەپرا
 طور بىر پېغمبىر كى كلوونى خىر و ىرمىش و كوتىشىدۇ. فقط
 روحانىلر كى تەص-بىدىن چىغا آلامشىدۇر. شولايوقى! مىردە

قبطيلارڭ اميرى اولغان مقوقس مسيحي گه پيغمبرمز مکتوب
 كوندروب دين اسلامغه اوندا مشدى. پيغمبرمزڭ بو مکتوب
 بلرينه قارشى كوندرمش جوابينڭ مفهومي مونه بودر:

«بو مکتوب، محمد بن عبداللهغه قبطيلارڭ الوغسى
 مقوقسندى. سنىڭ اوزرهڭه سلام اولسون! اما بعد: البته
 مکتوبنى او قىدم. يازديڭنى نرسه بى ودعوت ايتدى-كى
 امرڭى آڭ-لادم. بن بر پيغمبرڭ كلاجكى بلي-ور ايدىم؛
 فقط بن آنڭ شامدىن كلاجكى ظن ايدىم. سنىڭ
 ايلچيڭ اكرام ايتىم» ديوجواب كوندرمشدى. بو مکتوبله
 برابر پيغمبرمزگه بولا كلر كوندردىكى تاريخ وسير
 كتابلرنىڭ آب آچق يالطرب تورهدى. ديمك مصردهغى
 مسيحييلارڭ شاهلرى مقوقس عيسى عهدىن صوك بر پيغمبرڭ
 كلاجكى كوتمشدى. محمد عهڭ مکتوبينده قارشىڭ رد
 ايتمه مشدى. بلكه اعتراف يولنىڭ يازمشدى؛ ش-ونىڭ
 اثرى اوله رقىن هديه لىر كوندرمشدى.

شولايوق حبشستان شاهنه پيغمبرمز مکتوب كوندرمش،
 اولىڭ رد ايتمه مش، بلكه دين اسلامنى قبول ايتمه مشدى.
 اهل اسلام صوك درجه ضعيف اولغان چاقلرنىڭ هجرت
 ايدىرڭ حبشستان اميرينڭ حمايه سینه واروب صينديقلرى
 ونجاشينڭ حمايه ايدىرڭ اهل اسلامگه شفقت ايدىرڭ

حسن معاملەدە اولووی ورسول اللہ افندەمژك آیرم النفا۔
 تلردە اولدیغی تاریخ اوقغـانارە معاومدر۔ دیمك
 ھېشستەن مملكتینك شاھلری، كوتامش رسول اللہنك
 محمدەم اولدیغنە قناعت ایتەشار۔ شولایوق عیسویلرك
 عالملرنەن اولان ذاتلرك رسول اللہنك حضور سعادت۔
 لرینە كلوب «سنك وصفكنی انجیلە بولدم سنی ابن البتول
 یعنی حضرت عیسی تبشیر ایتدی ایلی» دیو اعتراف
 ایلرك اسلام دیننە كردگیك تاریخلردە منكوردر۔
 شولای اولغاچ بو واقعة تاریخیلر بلا تاویل توراتكی
 ھم انجیلەگى تبشیر آیتلرینك بر پیغمبرك كلاچكینە
 دلالت ایتدیكلرینە ھم اول پیغمبرك محمدەم اولدیغنەدە
 قناعت ایتەشلر۔ *

۴) محمدەم اوقى وپازە بلمەگان بر امى صرفدر۔
 مكنب و مدرسەنك نہ ایكاننى بلمەشدر۔ تاریخدن علوم
 وفنوندن ھېچ خبرى اولمەشدر۔ شولای اولسەدە بو كون۔
 دەگی حكیم وفیلاسوفك عقللری ھیران قالورلف درجەدە
 مجرد كشیلك اسمنە بیوك خدمتلر ایتەشدر: بتون اخلا۔
 قسز و ادبس۔ زالكنى بتردی۔ پوت پرستلكنى قروب
 سېروب توكدی۔ آنك ییرینە كشیلك اسمنە مناسب

* دیمك بو كوندەگی تاویللر اول عصرده تقرر ایتەمشدر۔ بلكە رسول
 اللہ افندەمژك بعثلرندن سوڭرە چنلەب تاویللرە كوشلمشدر۔

اولغان قوانىن اخلاقىيە وادبىيە توزىدى، تـوـوـحـىـد دىنىنى
 ميدانە قويدى. عرب ايچىنىك اولغان اچكى اچـو، اوپوش
 اويناو، حقسزلىقغە قان توگو، بـيـالـلـرـنى اوترو، خـسـاتـون
 هزارە چىكىن طش ظلم ايدو كېيى عادتلىرىنى هر قايسىنى
 يوق ايتتى. اوز آراسىنىك باش باشداقلىق، آناى خىست
 لك ايله عمر ايتىكان عربلىرىنى بر طوغانداى دوست
 ايدوب معيشت اشترا كيه اوزره تركلك ايدوب يولغە
 قويدى. تارىخلىرىدا اسملىرى كورلمەكان عربلىرىنى تارىخ
 عالەنە درج ايتتى. طاغ، طاش و قوم آردلرنىك تل كە
 بتوب ياطقان عربلىرىنىك تللىرىنىك فصاحت و بلاغىلىرى
 قىسبتىنىك عامل و فعال بر ملت ايدوب يىتىشردى. چىب چى
 نادان اولغان عربلىرىنى دنيانىك بيوك استاذلارنىن ايتتى.
 مکتب و مەدرسەدن خبرلىرى اولمىغان عربلىرىنى بىتون
 دنيايە رەبىر اولورلىق دارالفنون و دارالعلوملىرى و بيوك
 حكمت خانەلىرى ميدانە كىتىرولرىنە ارشاد ايتتى. دور تار
 و بيشار يوز علماءدن عبارت اولان بيوك ملت مجلسلىرىنىك
 ميدانە قويه آلمىغان قوانىن مەننەيى محمد عە م ۲۳ يىل
 ايچىنىك، چىن چىننە ايتىكاندا اون يا كە اون بر يىللىرىدا هم
 تنظيم هم بالفعل عملياتە قويدى. اوزىنىك زمان حياتلىرى
 نەك بيش آلطى ملىون كىشى، دىنى ايله مەشرف اوله رىق

بتون قويمش شريعنلرى آنلره تطبيق اينلدى. چيرك
 عصر اوتار اوتمز سلطنت دينيه ومدنيه لرى امرىقا و -
 اسياغه عكس ايدك باشلاب كوب زمانلرده اوتمهدى شرق
 وغربه نورلرني صاچدى، هر قايو طرفه وارسه، مقدس قانون
 لرى باشقه ملت لرك روكلرني اوزينه جاب ايندى، تورلى
 ماتلرده گروه گروه اولوب آنك قانونلرى يانينه صيندىلر.
 قارشى تورغان بتون قوه ماديه ومعنويه لى هر قايسى
 باش ايندىلر. قسقهسى: يتمش، سكسان مليونلى بردولت
 عصرلرچه چاليشه رق ميدانه چغاره آلم-غان بر س-طوت
 ومدنيتنى محمد عه م بيش اون يىل ايچنك تاماميله ميدانه
 قويدغى بتون دنيا نك كوز آلمنده در. ايندى بوقلدى
 هالى برسطوت، دهشتلى بر قوت، بتون دنيايى سعاده
 كوندر داي بر انقلاب، هيچ بر قوت لى آثا قارشى توره
 آلمغان بر حركت، اوقى ويازه بسلامه كان محمد عه م ك
 اوزينك عقل كوچنن كنه كلكان اش دكل در. بلكه جمع
 قوت وسلطنت لرك خواجهسى اولغان الله تعالى طرفنن
 ويرلكان بر « قوه قسيه » ايله اولماينچه ممكن دكل در.
 ايشتنه بو ايسه پيغمبر لك در. بس محمد عه م پيغمبر در.
 (۵) محمد عه م ميدانه قويغان « دين اسلام » شول
 درجه نف و صاغلام نيگزلر اوز ريذه قورلمشكه، نه قلدرى،

دشمنانلری آنی چاللوب یغارغە ایندییلر، آوداررغە
 طرشدییلر: مکه مشرکلری هجوم ایندییلر، ی-هودییلر دە
 بوش قالدیرمادییلر، وئنی لردە قوری قویمادییلر، وباشقە
 ملت لردە بالاتفاق قوہ کلیه لر ایله کلوب ایزەرگە طر-
 شدیلر هر نیچک اولسەدە بیر یوزندن اسلام دینینی
 قروب سبروب توگارگە ایندییلر. (صلیب ادھر وباشقە
 تاریخلر) لیکن، اسلام دینی اوزینک محکم وصاغلا ملقندە
 همان میدان اوقوب قالدی. مادی جهت لرنندن بایسطاق
 ضرر کورسەدە همان اوزینک قوہ قدسیه لری سطوت
 وغلبه لرنک دوام ایندی. بو حیثیتدن هید-چ بر ییگلمەدی.
 بلکہ شول هجوم ایندوب اسلام دینینی قروب سبروب
 توکایک دییب کلکان ملت لراوزلری اسلام دینینک قویمش
 نور ومدنیت لرنی قبول ایدەرگە واسلام دینینک قویمش
 علمی وحکمی مسلك لرینە کررگە مچ-بور اولدییلر.
 ایشتە بو کوندە اوروپادەغی بالقاداب تورغان مدنیت
 نوری شول اسلامدن اقتباس ایدیکنی تاریخ آب آچق
 کورکازوب تورەدر. هم بو کوندە مدنی مملکت لردە
 شول اسلام دینی قویغان قانونلری همان طبیعی صورتکە
 قبول ایدرک تطبیقاتکە قویله واردیغی دنیادن خبر دار
 اولوب تورغان هر کشیگە معلومدر. (قل امنوا به اولوا

تؤمنوا ان الدين اوتوا العلم من قبله اذا يتاي عليهم
 يخرون للاذقان سجدوا) آيت شريفه لرينك نورلرى هما.
 نك ميدانه كله تورمقده در. شولاى اولغاچدن اسلام دىنى
 شونداين نف و صاغلام نيگزلراوستينه قوريلوب ياصالغان
 نف وچدام بر بناءدر كه، هيچ بر كوئچيلرك كوئچلكى
 دشمانلرك يمان قصدى، ظالملرك ظلمى، هم باشقه آفات
 دهر يه هيچ بر زمان آنى يغالمه يه چقىر. دنيا ده طوطاشدن
 تكامل قانوئچه آغوب كوتاريلوب وارغان تمدن و ترقياتكه
 موافق قانولر چيكسز حكمت و مصلحت وانسانلرك ايكى
 حياتلرينه تعلقلى اولغان هر سعادت بارچەسى شول
 «اسلام» اسملى بناءنك ديوارلر يدر. ادله عقليه و برا
 هين حسيه قلغه لر يدر. . . . مونه بو كوندە اوچ بوز مليو-
 ندىن آرتق شولوق عقللى آدم بالالرى شول بناءنك
 نورلرنك ياشايلر. بلكه بارغانغنه صايون نورلرى آرتە
 غينه وارمقده. ايمدى فرض ايدكز، بريالغانچى كشى،
 اوزىنى مهندس وارخيتيكتور ايتب ميدانه قويسون،
 بيوك بر او صاله باشلاسون عجباً پلان ياصاى بلورمى؟
 قرقيب و نظام دا نرسندە تنظيم ايدە آلورمى؟ هر قويمش
 اشلرى اقتصاد، و مصلحت اوزره اولورمى؟ هيچ . . . بونداين
 يالغانچلق ايله اويدروب اشلا نكان يورط اوزاقغه چدارمى؟

هیچ، بلکه تیز زمانده یمرله چکنده هیچ برکشی شبهه ایتمز.
 حال بوکه «اسلام» بناس سالند یغنه حاضر ۱۴ نچی عصردر،
 همان تازہ و صاغلام در. ان شاءالله قیامت گه قدریدن همان
 نف و صاغلام کوینچه یاشایه چکدر. ایمدی شولای اولغاچ
 اسلام بناسی اوقی ویازہ بلماکان محمد عههک اوزینک عنل
 کوچنن گنه بنا اولو چلغی ممکن دکلدر، بلکه مهندسلرک
 مهندسسی، صانعلرک صانعی، حکیملرک حکیمی اولغان الله
 تعالی نیک اوگره تویله صالتمش اولدیغی میدانہ چغادر.
 محمد عهده الله تعالی دن اوگره نوب بزلرگه تبلیغ ایتمش
 پیغمبردر.

(۶) محمد عهه یالکیزغنه «توحید» (الله بردر) طو-
 ونی کوتاروب میدانہ چقدی، «مطلقا بو قویمش بنم شرق
 وغرب که طارہ لاقچ» دیدی. عربلر قارشى تور دیلر،
 کولدیلر، مسقل ایتمدیلر؛ لکن اول هر زمانده هوالندی
 ارسل رسوله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله
 آه حکمتلریله قارشیلهدی. سنریهم ایاتنا فی الافاق آه
 (سوره فصلت) وده لرني آنلرغه عرض ایتمدی. دشمانلری
 ائاردن طنچلاب قالایق دییب اوتر مکچى اولدیلر. همان
 ده «بنی الله صاقلایه چق اوتره آلمازسز» دیدی. «اسلا-
 مک سطوتی شرق وغرب که ایرشور» دیدی. شولایوق

بوندىن باشقا كىچىك يوزلارچە خىبرلەر وىردى ھەر قا-
 يوسى خىبر وىردىكى كېيىن يېقىنلا كىچىك چىغوب تورمىشدر.
 ھەم بەئزى بىر خىبرلەر ئاركا، شوشى، ھىجرلەر مۇدە بىلە
 مېدانە كىچىك تورمىشدر. دىھىك بەئزى بىر بىشارت لار وەدە
 لىرى ئاردا كە ان شاء اللہ كىچىك كۈنلەردە مېدانە اول-
 چىقلاردر. كىچىك يوزلەر وىرۇب خىبر وىردىكى شىپىلر كىچىك
 ھىجرى ھىجرى ئالەم ئالەم دىھىك بەئزى بىر بىشارت لار وەدە
 ئالەم خىبر وىرۇبى پىغەمبەردر. بىس مۇھىم ھەم دە پىغەمبەر او-
 لۇم لازىم. پىغەمبەر مۇھىم خىبر وىردىكى كىچىكلەر بۇ كۈنلەر
 كىچىك ئالەم ھىجرى ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم
 كە مېزان ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم
 خىبر وىرۇمى كېيىن بىر تىجىر بە ھىجرى ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم
 جەھەننەم دىھىك بەئزى بىر تىجىر بە ھىجرى ئالەم ئالەم ئالەم
 وەدەت كە قاراغاندە ھىجرى ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم
 لۇم خىجرى ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم
 ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم

(۷) يوقارۇدە قران كىرىمىك ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم
 ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم
 ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم
 ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم ئالەم

قران شريف، محمدعەمك بيوك عقل و جان لارينە اوگرە-
 تيلوب، آنك آرقلى بزلرگە اوگرە تلمشدر. ايمدى الله
 تعالى دن وحى ايله فرمان و قانون لىر اوگرە نوب خلق لىر-
 غە سعادت يوللىرى اوگرە تكان كشى رسول الله در. بس
 محمدعەم دە رسول الله در. بو قران كريم محمدعەمك پيغمبر
 لكينە معجزه عقليه در هم معجزه ابديه در. هر بر زمانك
 اهل عصرينە اوزينى عرض قيلوب محمدعەمك پيغمبر لىكنى
 اثبات قيلوب تورغان مقدس بر گواهدر. الهى ديپلوم
 در. علوم و معارف ترقى ايتكان صابون قران كريمك
 شائ و شرفى بيوكايه واره رق قران شريف محمدعەمك
 بيوك بر پيغمبر اولديغنى ميدانه قوياچقدىر. ان شاء الله.

نه ايچون ياشكان پيغمبر كلورگە احتياج يوق؟
 «جناب حق بورنە هر عصر لىر دە ديورلك پيغمبر-
 لىر كيتركان، بوز قىلقلر كوبايدكى كبك رسول لىر كوند-
 روب اصلاح ايدى كلكان، مدنيت نسبتندە دينلرك دائره-
 لىرى كيتايتلكان، حاضر دە مدنيت صوك درجه كيتايتوب
 كلەدر، شول نسبتدوك اخلاقى بوزلمقدىر. اك قبيح
 اشلره بيله اشكاره ارتكاب ايديله در. ديمك كشىلك
 دنباس دها ادبى و معنوى صورتك اصلاح ايدىلورگە

محتاجدر، بنا علیہ با ثادن پیغمبر کلورگه بیکره کک احتیاج
توشه در. اویله ایسه نه ایچون «دین اسلام» پیغمبر و -
رسولک محمدیم ایله ختم ایلامشدر دیکان مئالکگی
«ولکن رسول الله وخاتم النبیین» قول مقدسه لر یله پیغمبر -
لك قاپوسنی باغلامشدر؟ دیو طبیعی اولار ق س-وأل
كله در، بو سوالگه جوابك ۱۱۲-۱۱۵ بیتلرده کیچمشدر.
یعنی محمدیم کشیلک دنیاسینه قران کریم قالدرمشدر.
شول قران کریم، تکامل قانونچه ترقی ایلچك کشیلک
دنیاسینك طبیعتلری نسبتك قانونلر توزمشدر که عالم
طبیعتك یاشادیکلری مدتك باشقه دینگه محتاج اولمايه -
چقلردر: بتون قوه علویه وسفلیه وامور طبیعیه کشینك
قوه تسخیریه س آستینه کره چکینه دائر قانونلری اوگره -
تمشدر. بتون عقل وفکرلره هریت ویررک ترقیات
مستمره یه اوندامشدر. بتون علوم کونیه گه تشویق ایتمشدر.
ادبا ومادتانیه قسری ترقی ایلرگه ممکنك اولسه، هر
قایوسینه یوللر اوگرتمشدر. بتون بیر یوزنگی تورلی
دینگگی هلتلرنیک بر قارنداش اولوب یاشارگه قانون
اساسیلر قویمشدر. محمدیمگه تاطیف ایدلکان وحی، کشیلک
دنیاسینه نصب ایدلکان وحیلرک انک اعلی وانک اکملی
اولریغی کی توزمش قانونلری انک اعلی وانک اکملیدر.

توزمىش قانۇنلار بىك ھەر بىر دە ھەر زماندە ھەر كىمكە
 تېبىقنى قايىل اولوب مڭگو باشايەچك قانۇن عمومىلاردىر.
 جەمىت بشرىيە ايچون لازم اولاقق نە قدىرى اساس
 وپلان كىرەكسە تىنظىم ايتىمىشلىرى. مجرد كشيلىك اسهينە
 عداللىك ايدەرگە وبو عداللىق اجراء ايدەرگە نە قدىرى
 اسباب لازم ايسە ھەر قايوسهينە اساس وميزان توزمىشلىرى.
 بىنسون سعادت بشرىيەنى تىنظىم ايتىمىشلىرى.
 سعادت دنياويەنى ميدانە كىتورگە نە قدىرى قانۇن واپا.
 سباب لازم ايسە مشروع ايتىلگى كىيى سعادت ابدىيەگە
 ايرشومزگە نە قدىرى اسباب وقانۇنلار لازم ايسە ھەر قا.
 يوسنى اوگرەتمىشلىرى. بارچە توزمىش قانۇنلارنىك كشىلرگە
 بىكلىك و آسانلىق قىلىمىشلىرى. قىسقىسى: كشىلىك دنيا.
 سنى مڭگو بىختلى ايدەرلىك نە قدىرى قانۇن و اسباب
 لازم ايسە ھەر قايوسنى مشروع ايتىمىشلىرى. كشىلىك دنيا.
 سى نە قدىرى ترقى ايتىسەدە ھەمان ترقىياتىلە متناسب
 اولارەق مڭگو باشايەچك قانۇنلار توزومىشلىرى. كشىلرلىك
 ك صوك ترقى ايدەرچك نقتەلرى، بىتون قوۋمىلار
 وسفلىيەنى قوۋمىلار تىنظىمىنە آلوب بىتون بىر يوزى بىر
 قارىنداش اولوب سعادت عمومىيە اوزرە باشاودر. ايشىتە
 بونى ايسە «دين اسلام» تىنظىمىن ايتىمىشلىرى. بس شولاي

اولغاچدىن كشيپك دنياسى اڭ صوڭ درجه ترقى ايتكاندا
 ده شول «دين اسلام» توزيكان قانوندىن غيريگه محتاج
 اولمايه چقدىر. ايمى مادام كه باشقه دينگه محتاج اولمايه-
 چقدىر. بس ياڭا دين ميدانه قويغوجى ياڭا پيغمبرگه ده
 احتياج يوقدىر. مونه شونڭ ايجون سيدالمر سايين اولغان
 محمدىم ايله پيغمبر ورسوللك ختم ايدامشدر. «ولكن
 رسول الله وخاتم النبيين.»

اخطار

حيات محمدىم خصوصندە آيرم كتابم يازميشيم، شولا
 يوق ماوراء الطبيعه حقدىر هم عيسى عه نزولى، مېدى
 چغوى كېن اشراط ساعه خصوصندە آيرم رساله لر ياز
 مشدويم ان شاء الله تېز آرەده نشر ايديلورلر.

ضياء الدين الكمالى.

خطا	صواب	صحیفه	سطر
اوزرمه یه	اوزرمه	۲	۸
تیلغون	تیلغراف	۹	۱
ایرشور	ایرشدر	۱۲	۱۱
ویاره	ویازه	۷۹	۱۸
ابدیه گه نینداین	ابدیه که ایرشور ایچون	۱۱۸	۱۲
عادیهی	مادیهی	۱۲۲	۱۶
۶ نجی	۲۰ نجی عصر	۱۴۳	۵
کرتلون	کیترون	۱۷۸	۱۱
کرکان	کرکانلر	۱۹۹	۱
وعادی	وعادل	۲۰۳	۸
موسی ۴۵ مده	موسی ۴۵ ملن	۲۰۶	۱۲

فلسفە اسلاميە كىتابخانا سىندىن مۇلفىڭىزنىڭ اثرلىرى:

۱. فلسفە اعتقادىيە بىر نىچىسى جىزى ۶۰ تىن بوجىتە ايله ۷۰ تىن
۲. الله عدالتى ۱۵ تىن . . . ۲۰ تىن
۳. فلسفە اعتقادىيە ۲ نىچىسى جىزى ۵۰ تىن . . . ۶۰ تىن
۴. فلسفە عبادات ۳ نىچىسى جىزى ۴۰ تىن . . . ۵۰ تىن

كوبلەب آلوجىغە بىوك اكرام

۵. فلسفە اعتقادىيەنىڭ ۳ نىچىسى جىزى ياز فصلىندە باصىلەچقىرى
تقدىر، قىامت، عالمك انقىراسى، وعالم اخرك ميدانە كىلىشى احوال آخرتگە تعلقلى
تنامىخ، جانلىرك ابدىيتى، اوجماخ، جەننە كىبى مىشلەرگە علمى وادىبى نىظىر وملا
حظەلىر.

۶. فرشتە، جن، ابليس، نىيطان، حقىندە مە «معراج، شق قىمر، شق مىسەر»
خىصوصىندە نىزول عىسى وخروج مەدى وباشقە اشراط ساعە حقىندە دە ايرىم رسالە
لىر باصىلەچقىرى ان شاە الله.

روسىيەدە هر كىتابخانا لىردە ساتىلادى:

اورسكى، طرۇبىسكى، قازان، اورنپورغ، اوفنا،

باغچەسراى، وباشقە لىردە هم مۇلفىڭىزنىڭ اوزىندە.

مۇلفىڭىزنىڭ ادرىسى كامالەددىنوفۇ

Имамү 2-й соб. мечети, Никольская 83.

г. Уфа.